

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Степан Кузик, Любов Котик, Ірина Ванда

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ (розвинені країни)

Львів
Львівський національний університет
імені Івана Франка
2019

УДК 911.3:[30+33](100-027.11)(075.8)

АЗ К-89

Рецензенти: д-р геогр. наук, професор *Ю. О. Кисельов*
(Уманський національний університет садівництва)
д-р геогр. наук, професор *П. І. Штойко*
(Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського)
канд. геогр. наук, доцент *М. І. Білецький*
(Львівський інститут економіки і туризму)

Науковий редактор: Заслужений діяч науки і техніки України,
д-р геогр. наук, професор *О. І. Шаблій*
(Львівський національний університет імені Івана Франка)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 2 від 27 лютого 2019 р.)*

К 89 **Кузик С.** Регіональна економічна і соціальна географія світу
(розвинені країни) : навч. посібник / С. Кузик, Л. Котик, І. Ванда.
— Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. — 148 с.

Подано опис, структуру, розгорнуту програму, завдання семінарських і практичних занять, завдання для самостійної роботи студентів, запитання для самоконтролю та тести, систему оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Регіональна економічна і соціальна географія світу (розвинені країни)».

Для студентів географічних факультетів закладів вищої освіти.

УДК 911.3:[30+33](100-027.11)(075.8)

© Кузик С., Котик Л., Ванда І., 2019

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ	7
Опис навчальної дисципліни	7
Структура навчальної дисципліни	8
Методи контролю	9
Система оцінювання знань студентів	9
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ	10
Рекомендована література	10
Базова	10
Допоміжна	11
Електронні ресурси	14
Програма навчальної дисципліни	17
<i>Тема 1. Теоретико-методичні засади курсу «Регіональна економічна і соціальна географія світу (розвинені країни)»</i> ...	17
<i>Тема 2. Загальна суспільно-географічна характеристика розвинених країн світу</i>	18
<i>Тема 3. Суспільно-географічні виклики високорозвинених країн Європи</i>	21
<i>Тема 4. Малі високорозвинені країни Європи та перспективи їхнього розвитку</i>	22
<i>Тема 5. Суспільно-географічна характеристика і проблеми розвитку центроформуючих країн субрегіону Західна Європа ..</i>	23
<i>Тема 6. Суспільно-географічна характеристика та особливості розвитку країн субрегіону Північна Європа</i>	29
<i>Тема 7. Суспільно-географічна характеристика та особливості розвитку країн субрегіону Південна Європа</i>	32
<i>Тема 8. Суспільно-географічна характеристика і проблеми розвитку Північної (Англомовної) Америки</i>	35
<i>Тема 9. Особливості соціально-економічного розвитку Японії .</i>	40
<i>Тема 10. Австралія — країна переселенського типу</i>	42
<i>Тема 11. Особливості соціально-економічного розвитку Ізраїлю ..</i>	44

Завдання практичних і семінарських занять, самостійної роботи студентів. Тестові і описові завдання....	47
<i>Практична робота 1. Розвинені країни як суб'єкти політичної та економічної карти світу</i>	47
<i>Практична робота 2. Географічні аспекти відкритості економіки розвинених країн світу</i>	55
<i>Семінарське заняття 1. Економіко-, соціально- та політико-географічні особливості розвитку субрегіону Західна Європа (на прикладі центротформуючих країн — Німеччина, Франція, Велика Британія)</i>	62
<i>Семінарське заняття 2. Економіко-, соціально- та політико-географічні особливості розвитку субрегіону Північна Європа</i>	68
<i>Семінарське заняття 3. Центротформуючі країни Південної Європи та місце у них української діаспори</i>	74
<i>Семінарське заняття 4. Геополітичні і геоетомічні аспекти розвитку США</i>	82
<i>Практична робота 3. Суспільно-географічна характеристика штатів США</i>	89
<i>Семінарське заняття 5. Територіальні відмінності розвитку Канади</i>	93
<i>Семінарське заняття 6. Роль і місце Японії у світовій економіці</i>	98
<i>Семінарське заняття 7. Геополітичні та еетомічні аспекти розвитку Австралії</i>	104
<i>Семінарське заняття 8. Особливості розвитку Ізраїлю</i>	110
<i>Практична робота 4. Порівняльна характеристика розвинених країн світу</i>	116
Індивідуальне навчально-дослідне завдання	119
Тематика	119
Методичні вказівки до виконання та оформлення	120
Критерії оцінювання	121
Глосарій	122

ПЕРЕДМОВА

Навчальний модуль «Розвинені країни» є складовою частиною курсу «Регіональна економічна і соціальна географія світу», який викладається студентам галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності 106 «Географія» і галузі знань 01 Освіта, спеціальності 014 «Середня освіта (географія)» освітнього ступеня бакалавр.

Мета курсу: здобуття студентами знань із регіональної економічної і соціальної географії світу (розвинені країни); формування геопросторового мислення та системи спеціальних знань з проблем геополітичного, гео економічного, економічного і соціального розвитку як окремих розвинених країн із відповідним природно-ресурсним і людським потенціалами, галузево-територіальною структурою; оволодіння знаннями аналізу галузевої і територіальної структури господарства як окремих адміністративно-територіальних одиниць розвинених країн, так і окремих субрегіонів та визначення головних напрямків їхнього економічного і соціального розвитку.

Модуль «Розвинені країни» навчального курсу «Регіональна економічна і соціальна географія світу» слухають студенти 4-го курсу денної і 5-го курсу заочної форм навчання. Для вивчення розвинених країн світу відведено 24 лекційні години і 24 години практично-семінарських занять. Самостійна робота (42 год.) передбачає вивчення окремих тем, опрацювання статистичних, картографічних матеріалів, додаткових літературних джерел, виконання і захист індивідуальної навчально-дослідної роботи.

Тематика практичних і семінарських занять тісно пов'язана з програмою лекційного курсу. Виконання практичних робіт та семінарських занять дозволяє студентам оволодіти теоретичними засадами регіональної економічної і соціальної географії, ознайомитись із суспільно-географічним розвитком цих країн на етапі становлення інформаційного суспільства, проблемами їхнього розвитку, особливостями інтеграції і формування галузево-територіальних структур та перспективами співробітництва з Україною. Під час виконання практичних завдань студенти знайомляться з методикою визначення місця розвинених країн на економічній і політичній карті світу, оцінюють рівень соціально-

економічного розвитку розвинених країн та характеризують їхні територіальні відмінності.

У навчальному посібнику подано опис і структуру навчальної дисципліни, систему оцінювання знань студентів, рекомендовану літературу та інформаційні джерела, завдання практичних і семінарських занять, статистичні матеріали, методичні рекомендації до виконання завдань практичних робіт, завдання для самостійної роботи, тематику і методичні рекомендації до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, тестові завдання тощо.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

Опис навчальної дисципліни

Витяг з робочої програми модуля «Розвинені країни» навчальної дисципліни «Регіональна економічна і соціальна географія світу»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: денна форма — 3,0 заочна форма — 3,0	Галузь знань <i>10 Природничі науки</i> (шифр, назва)	<i>Нормативна навчальна дисципліна</i>	
Модулів — 1			
Змістових модулів — 1	Спеціальність (професійне спрямування) <i>106 Географія</i>	4-й	5-й
Курсова робота — відсутня		Семестр	
Загальна кількість годин: денна форма — 90 заочна форма — 90		8-й	9, 10-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних — 3,0 самостійної роботи студента — 5,4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i>	24 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	6 год.
		Лабораторні	
		—	—
		Самостійна робота	
		30 год.	60 год.
		ІНДЗ: 12 год.	
Вид контролю: <i>іспит</i>			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: денна форма — 1,1 год.; заочна форма — 0,25 год.

Структура навчальної дисципліни

№	Назва теми	Аудиторні заняття, год.		Самостійні роботи
		Лекції	Практичні, семінари	
1	Теоретико-методологічні засади курсу «РЕ і СГ» (розвинені країни)	2	2	2
2	Загальна суспільно-географічна характеристика розвинених країн світу	2	2	3
3	Суспільно-географічні виклики високорозвинених країн Європи	2	2	3
4	Малі високорозвинені країни Європи та перспективи їхнього розвитку	2	2	2
5	Суспільно-географічна характеристика і проблеми розвитку центроформуючих країн субрегіону Західна Європа	2	2	4
6	Суспільно-географічна характеристика та особливості розвитку країн субрегіону Північна Європа	2	2	2
7	Суспільно-географічна характеристика та особливості розвитку країн субрегіону Південна Європа	2	2	3
8	Суспільно-географічна характеристика і проблеми розвитку Північної (Англомовної) Америки	4	4	5
9	Особливості соціально-економічного розвитку Японії	2	2	2
10	Австралія — країна переселенського типу	2	2	2
11	Особливості соціально-економічного розвитку Ізраїлю	2	2	2
	<i>Всього</i>	24	24	30

Методи контролю

1. Оцінювання виконання завдань практичної роботи і їхнього обговорення, відповідей студентів на семінарських заняттях у формі підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійної роботи (максимальна оцінка — 2 бали).

2. Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання студентів за узгодженою темою (максимальна оцінка — 11 балів).

3. Письмове опитування студентів за змістом модулю «Розвинені країни» (максимальна оцінка — 15 балів).

4. Підсумкове письмове опитування з навчальної дисципліни «РЕ і СГ» на іспиті максимально оцінюється 50 балами.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Форма навчання	Поточне тестування та самостійна робота		ІНДЗ	Іспит	Сума
	Змістовий модуль «Розвинені країни»				
	T1—T12	Письмове опитування			
Денна	12x2	15	11	50	100

Система оцінювання знань студентів

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS за результатами навчального курсу

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою
		Іспит
A	90—100	відмінно
B	81—89	дуже добре
C	71—80	добре
D	61—70	достатньо
E	51—60	задовільно
F	0—50	незадовільно

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

Рекомендована література

Базова

1. *Безуглий В. В.* Економічна та соціальна географія світу : посібник / В. В. Безуглий. — К. : Академія, 2007.
2. *Блїй де Г.* Географія: світи, регіони, концепти / Г. де Блїй, П. Муллер. — [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. — К. : Либідь, 2004.
3. Довідковий атлас світу / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.
4. Економічна і соціальна географія країн світу : навч. посібник / [за ред. С. П. Кузика]. — Львів : Світ, 2005.
5. *Кузик С.* Географія світового господарства : навч. посібник / С. Кузик, О. Мамчур, І. Ванда. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014.
6. *Кузик С.* Економічна і соціальна географія Америки : навч. посібник / Кузик С., Книш М. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 1999.
7. *Мідделаар Л.* Перехід до Європи: Як континент став союзом / Л. Мідделаар — [пер. з англ. О. Панича]. — К. : Дух і літера, 2018.
8. *Сенор Д.* Країна стартапів. Історія ізраїльського економічного дива / Д. Сенор, С. Сингер. — [пер. з англ. М. Лузіної]. — К. : Yakaboo Publishing, 2018.
9. *Старостіна А. О.* Економіка зарубіжних країн : навч. посібник / А. О. Старостіна, А. О. Длігач, Н. В. Богомаз. — К. : Знання, 2009.
10. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії : підручник / О. Г. Топчієв. — Одеса : Астропринт, 2009.
11. *Шаблій О. І.* Основи загальної суспільної географії : підручник / О. І. Шаблій. — Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003.
12. *Fellmann J.* Human Geography : Landscapes of human activities / J. Fellmann, A. Getis, J. Getis. — [10th ed.]. — Boston : McGraw Hill, 2009.

Допоміжна

1. Асиметрична стратегія Ізраїлю в період становлення держави : аналітична доповідь. — К. : НІСД, 2018.
2. Атлас вчителя / [відп. ред. В. В. Молочко]. — К. : Картографія, 2010.
3. Атлас світу. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.
4. *Бжезінський З.* Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. — [з англ. пер. О. Фешовець]. — Ів.-Франківськ : Лілія-НВ, 2000.
5. *Бжезінський З.* Стратегічне бачення : Америка і криза глобальної влади / З. Бжезінський. — [пер. з англ. Г. Лелів]. — Львів : Літопис, 2012.
6. *Білецький М. І.* Соціальна географія : навч. посібник / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. — [2-ге вид., допов.]. — Львів : Простір-М, 2015.
7. *Бочан І. О.* Глобальна економіка : навч. посібник / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. — К. : Знання, 2007.
8. *Влах М.* Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник / М. Влах, Л. Котик. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018.
9. *Гаврилишин Б.* До ефективних суспільств: дороговкази в майбутнє: доповідь Римському клубові / Б. Гаврилишин ; [упорядн. В. Рубцов]. — [3-тє вид., доповн.]. — К. : ПУЛЬСАР, 2009.
10. Географія світового господарства (з основами економіки) : навч. посібник / [за ред. Я. Б. Олійника, І. Г. Смирнова та ін.]. — К. : Знання, 2011.
11. *Геращенко О.* Економіка ХХІ: країни, підприємства, людини / О. Геращенко. — [пер. з рос. М. В. Скоробогатова]. — Х. : Фоліо, 2016.
12. *Голиков А. П.* Вступ до економічної і соціальної географії : навч. посібник / А. П. Голиков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. — К. : Либідь, 1997.
13. *Дністрянський М. С.* Геополітика : навч. посібник / М. С. Дністрянський. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
14. *Довгань Г. Д.* Країнознавство : довідник / Г. Д. Довгань, А. Й. Сиротенко, О. Г. Стадник. — Х. : Веста, 2007.
15. *Дубович І. А.* Країнознавчий словник-довідник / І. А. Дубович. — К. : Знання, 2008.
16. *Заблоцький Б. Ф.* Регіональна економіка : навч. посібник / Б. Ф. Заблоцький. — Львів : Новий Світ-2000, 2007.

17. *Ігнат'єв П. М.* Країнознавство : навч. посібник / П. М. Ігнат'єв. — Чернівці : Книги ХХІ, 2004.
18. *Калитчак Р. Г.* Концептуальні засади зовнішньої політики Держави Ізраїль / Р. Г. Калитчак, Р. Й. Романюк // Політологія. — 2015. — № 11/1.
19. *Книш М.* Глобальні проблеми людства : навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015.
20. *Книш М. М.* Політико-географічна глобалістика : навч. посібник / М. М. Книш, Л. І. Котик. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013.
21. *Книш М. М.* Регіоналізм і регіоналізація у науковому тезаурусі // Географія і сучасність : зб. наук. пр. НПУ імені М. Драгоманова — К., 2009. — Вип. 22.
22. *Кузик С. П.* Географія міжнародного туризму : навч. посібник / С. П. Кузик. — Львів : Вид-во ЛНУ імені Івана Франка, 2018.
23. *Максаковский В. П.* Географическая картина мира : учебн. пособие / В. П. Максаковский. — [в 2-х кн.]. — Кн. II. — М. : Дрофа, 2009.
24. *Мамчур О. І.* Новітні економічні типології країн світу / О. І. Мамчур, С. В. Сідорова // Геополітика і економіка регіонів : наук. журнал. — Сімферополь : Кримськ. наук. центр НАН України, 2014. — Т. 10. — Вип. 2.
25. *Масляк П. О.* Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. — К. : Знання, 2008.
26. *Мельник Л. Г.* Теория развития систем : монографія / Л. Г. Мельник. — Суми : Университетская книга, 2018.
27. *Олійник Я. Б.* Географічне країнознавство/ Я. Б. Олійник, Б. П. Яценко, О. О. Любіцева; за наук. ред. Я. Б. Олійника, Б. П. Яценко. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2015.
28. *Передрій О. О.* Зміст поняття «відкрита економіка»: плюси і мінуси / Міжнародні економічні відносини: навч. посібник / О. О. Передрій. — К. : Знання, 2008.
29. *Руденко Л. Г.* «Come on!» Географія: актуалізація на тлі світових трендів / Л. Г. Руденко, Є. О. Маруняк, І. Г. Черваньов // УГЖ. — 2017. — № 2 (102).
30. *Руденко М.* Енергія прогресу. Вибрані праці з економіки, філософії і екології / М. Руденко. — К. : ТОВ Вид-во «КЛЮ», 2015.

31. Світова економіка : навч. посібник / [за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, Н. С. Логвинової]. — К. : ЦУЛ, 2010.

32. *Соколов И. А.* Цифровая экономика Западной Австралии — умные горнорудные и нефтегазовые предприятия, железные дороги, морские порты и формализованные онтологии / И. А. Соколов [и др.] // *International Journal of Open Information Technologies*. — 2018. — Vol. 6.

33. *Стецький В. В.* Регіональна економічна і соціальна географія світу (Центральна та Південно-Східна Європа, Східна Балтія) : навч. посібник / В. В. Стецький, Л. І. Котик. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018.

34. *Шаблій О.* Суспільна географія : у 3-х кн. / О. Шаблій. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. — Кн. 1, Кн. 2 ; 2017. — Кн. 3.

35. *Шаблій О. І.* Нові тенденції геопросторової організації інформаційного суспільства / О. І. Шаблій // *Географічна наука і практика: виклики епохи: матеріали міжнар. наук. конф., присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 16-18 травня 2013 р.)* : у 3 т. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. — Т. 1.

36. *Юрківський В. М.* Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни : підручник / В. М. Юрківський. — [2-ге вид]. — К. : Либідь, 2001.

37. *Яценко Б. П.* Економіка знань: сучасний науково-виробничий комплекс Японії / Б. П. Яценко // *УГЖ*. — № 1. — 2014.

38. *Яценко Б. П.* Країнознавство: основи теорії : навч. посібник / Б. П. Яценко, В. К. Бабрицька. — К. : Либідь, 2009.

39. *Domański K.* Geografia economiczna. Ujęcie dynamiczne / R. Domański. — Warszawa, 2005.

40. *Holden J.* An Introduction to Physical Geography and the Environment / J. Holden. [3 ed.]. — N.Y. : Pearson, 2012.

41. *International Encyclopedia of Human Geography in 12 volumes*. — Amsterdam : Elsevier, 2009.

42. *Mayda Ch.* Regional Geography of The United States and Canada: Toward a Sustainable Future / Ch. Mayda. — N.Y. : Rowman & Littlefield Publishers, 2012.

Електронні ресурси

1. Арктична політика Канади [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.science-community.org/node/1522>.
2. *Блэквилл Р.* Геоэкономический потенциал Америки / Р. Блэквилл, Дж. Харрис / Война иными средствами [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://books.google.com.ua>.
3. *Дерев'яно І. П.* Американський вектор у системі зовнішньополітичних орієнтирів Канади / І. П. Дерев'яно [Електронний ресурс]. — Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv.
4. *Кремень О. І.* Відкритість економіки та напрями її оцінки: стаття / О. І. Кремень [Електронний ресурс]. — Режим доступу : dspace.uabs.edu.ua/.../Kremen_O.I._Vidkrytist_economiky.
5. *Осадчий Т.* США — геополітичний лідер однополярного світу / Т. Осадчий [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.global-analitik.com>.
6. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator>.
7. Перспективы развития региональной экономики: Европа. Укрепление экономического подъема: доклад / Международный Валютный Фонд, 2011. — 129 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.imf.org/external/russian/pubs>.
8. Посольство Австралії в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://ukraine.embassy.gov.au/kyiv/home.html>.
9. Посольство Ізраїлю в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://embassies.gov.il/kiev>.
10. Посольство Канади в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.canadainternational.gc.ca.
11. Посольство США в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://ua.usembassy.gov/uk>.
12. Посольство України в Австралії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://australia.mfa.gov.ua>.
13. Посольство України в державі Ізраїль [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://israel.mfa.gov.ua>.
14. Посольство України в Канаді [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://canada.mfa.gov.ua>.
15. Посольство України в США [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/ukrainians-in-us>.

16. Чалый В. Канада — США: корисний досвід асиметричних відносин [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://dt.ua/POLITICS/kanada__ssha_korisniy_dosvid_asimetrichnih_vidnosin.html.
17. Экономика Австралии, 1970-2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://be5.biz/makroekonomika/profile/au.html>.
18. Australia: The World Factbook [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.cia.gov/-library/publications/the-world-factbook/geos/as.html>.
19. Australian Bureau of Statistics [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.abs.gov.au>.
20. Eurostat [Electronic resource]. — Mode of access : <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
21. Eurostat Regional Yearbook: 2018 edition / Eurostat, 2018. [Electronic resource]. — Mode of access : <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9210140/KS-NA-18-001-EN-N.pdf/655a00cc-6789-4b0c-9d6d-eda24d412188>.
22. Human Development Reports, 2017 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2017>.
23. Israel (Geography) [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.webcitation.org/6164y82pv>.
24. Israel [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.cia.gov/library/publications>.
25. KOF Globalisation Index / KOF Swiss Economic Institute [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.kof.ethz.ch>.
26. *Nielsen L.* Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done / L. Nielsen, IMF. — 2011. — 46 p. [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1131.pdf>.
27. Population of Australia [Electronic resource]. — Mode of access : www.population.net.au.
28. Regional Economic Outlook: Europe. Navigating Stormy Waters / International Monetary Fund, 2011. — 129 p. [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2011/eur/eng/pdf/ereo1011.pdf>.
29. Statistical Abstract of Israel [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.cbs.gov.il.

30. Statistical Abstract of the United States 2017. — <https://catalog.data.gov/dataset/statistical-abstract-of-the-united-states>.
31. Statistical Atlas / Eurostat, 2018 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistical-atlas/gis/viewer>.
32. Statistics Canada [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.statcan.gc.ca/eng/start>.
33. The World Factbook [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.cia.gov>.
34. U.S. state [Electronic resource]. — Mode of access : https://en.wikipedia.org/wiki/U.S._state.
35. UN_MigrantStockByOriginAndDestination_2017: workbook / UN, 2017 [Electronic resource]. — Mode of access : http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf.
36. UNCTADStat / UNCTAD, 2018 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>.
37. United States Society [Electronic resource]. — Mode of access : https://en.wikipedia.org/wiki/United_States.
38. World Development Indicators / World Bank [Electronic resource]. — Mode of access : <http://data.worldbank.org/indicator>.
39. World Hunger and Poverty Facts and Statistics, 2015 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.worldhunger.org>.
40. World Investment Report 2017: Investment and the Digital Economy / United Nation, 2018. — 242 p. [Electronic resource]. — Mode of access : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КУРСУ «РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ (РОЗВИНЕНІ КРАЇНИ)»

Економічна і соціальна географія (суспільна географія) — наука про закономірності геопросторової організації суспільств у цілому та його окремих складових (населення, господарство, соціальна, політична сфери та ін.).

Ключові поняття і терміни: компонентна і територіальна структура господарства, спеціалізація господарства, міждержавна спеціалізація, міждержавні інтеграційні процеси, світове господарство, транснаціональні корпорації (ТНК), макрорегіони, субрегіони, макрорайони, райони, національний господарський комплекс, економічний район, територіально-виробничий комплекс, система розселення, економіко-географічне положення, політико-географічне положення країни, регіону, району, глобалізація, глокалізація.

Об'єкт дослідження «Регіональної економічної і соціальної географії» — геопросторова організація розвинених країн світу.

Предмет дослідження — закономірності територіальної організації розвинених країн світу, їхніх складових на рівні регіонів, субрегіонів.

Методологічна база соціально-економічної (суспільної) географії: закони діалектики, філософські принципи руху, розвитку, взаємозв'язку та ін.; економічні і соціальні теорії, що передбачають використання економічних законів та системи макроекономічних показників регіонального аналізу порівняльної ефективності варіантів геопросторової організації господарства і соціальної сфери, розміщення сфер діяльності та рівнів економічного розвитку територій тощо.

Головні принципи соціально-економічної географії: принцип системності, принцип територіальності (регіоналізму), комплексності і пропорційності, раціонального природокористування, соціальних умов життя населення, історизму, перспективності, картографування, інтеграції.

Теоретичні основи суспільної географії: категорія і закон географічного, у тому числі міжнародного поділу та інтеграції

праці — закон порівняльних переваг Д. Рікардо; штандортні теорії — розміщення сільського господарства («Ізольована держава» І. Тюнена); розміщення промислового виробництва (теорія розміщення А. Вебера); розміщення сфери послуг і споживання (теорія центральних місць В. Кристаллера і А. Льюша); географічні особливості науково-технічного прогресу — теорія дифузії нововведень та ін.

Теорія економічного районування.

Головні методи дослідження: порівняльний, економіко-математичний, прогнозний, історичний, картографічний, локальний, галузевий, метод економіко-географічного районування, територіально-виробничих і міжгалузевих поєднань.

Історія розвитку регіональної економічної і соціальної географії в Україні і в світі. Внесок українських учених у розвиток теорії регіональної економічної і соціальної географії світу, зокрема С. Рудницького, К. Воблого, О. Діброви, В. Кубійовича, М. Паламарчука, М. Пістуна, Ф. Заставного, О. Шабля, О. Топчієва, Ю. Пітюренка, В. Руденка, і зарубіжних: У. Ізарда, П. Гаггета, І. Родіонова, В. Максаковського, П. Муллера, Г. де Блія та ін.

Тема 2. ЗАГАЛЬНА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ

Поняття «розвинені країни», «розвиток країни». Традиційні економічні показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний продукт (ВНП), індекс людського розвитку, дохід на одну особу, обсяг ВНП/ВВП на одного жителя.

Розвинені країни або країни з розвинутою економікою — держави, для яких характерна наявність розвинених відносин в економіці, високий рівень прав і свобод у суспільному і політичному житті. Усі країни з розвинутою економікою належить до капіталістичної моделі розвитку з неоліберальною, соціально-орієнтованою економікою.

Головні ознаки розвинених країн світу. Диференціація і вирівнювання рівнів економічного розвитку розвинених країн. Головні типи і моделі розвитку РКС. Ліберальна модель. Корпоративна модель. Соціально-ринкова модель. Внутрішні ринки. Малі і середні підприємства в економіці розвинених країн. Розвинені країни світу у світовому господарстві. Зміна рівнів

економічного розвитку центроформуючих країн регіону (Північна Америка, Об'єднана Європа, Азійсько-Тихоокеанський регіон).

Роль розвинених країн світу у міжнародних економічних відносинах. Відкритість економіки. Рух капіталів. Розподіл прямих капіталовкладень між головними регіонами, економічними центрами. Зовнішня торгівля. Економічна політика розвинених країн. Головні напрямки соціально-економічної стратегії розвитку країн.

Відкрита економіка — економіка країни, що пов'язана з іншими країнами інтенсивним потоком товарів і капіталів; економіка, яка експортує та імпортує товари і послуги; у своєму розвитку опирається як на національні можливості, так і на переваги міжнародного поділу праці.

Відкрита економіка на макрорівні характеризується: *стійкою* зовнішньоекономічною спеціалізацією країни, при якій співпраця з іншими державами (членами міжнародних ринків і учасниками світового господарства) відбувається не в силу дефіциту або надлишку продукції всередині країни, а на основі порівняльних витрат виробництва та якості товарів і послуг; *порівнянням* національних і світових цін на однотипні товари і послуги; *участю* країни у діяльності і функціонуванні міжнародних ринків праці, капіталу, товарів і послуг, у т. ч. створення наддержавних і міждержавних економічних об'єднань — від зон вільної торгівлі і транскордонних економічних регіонів до регіональних і глобальних міжнародних організацій фінансового, торговельного спрямування; *котируванням* національної валюти на світовому валютному ринку.

На мікрорівні відкритість економіки держави передбачає: *вихід* підприємств усіх форм власності на зовнішній ринок шляхом активізації зовнішньоекономічної політики держави (важливим моментом є створення національних ТНК); *свобода* вибору суб'єктами господарювання іноземних економічних партнерів і ринків збуту чи закупівлі товарів і послуг; *розгляд* зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання (експорту та імпорту як невід'ємної складової їхньої діяльності).

Пропагування ідей відкритої економіки вимагає від держави застосування системи регуляторів, які б слугували балансом між агресивною політикою іноземних учасників світових ринків і запитами й потребами національних товаровиробників.

Розширення та поглиблення НТР у розвинених країнах світу на сучасному етапі становлення інформаційного суспільства. Постіндустріальний етап розвитку. Значення третинного і четвертинного секторів економіки в постіндустріальному суспільстві.

Загальна економіко-географічна характеристика країн «великої сімки» (G7: США, Канада, Велика Британія, ФРН, Франція, Італія, Японія).

Країни з середнім рівнем економічного розвитку — аналіз головних макроекономічних показників.

Сучасні пріоритети соціально-економічної політики розвинених країн світу.

Типовий план загальної суспільно-географічної характеристики розвинутої країни.

1. «Візитна картка» країни: площа, населення, столиця, державний устрій, адміністративно-територіальний поділ, місце країни у світі, макрорегіони за економіко-соціальними показниками розвитку.

2. Головні чинники розвитку і розміщення господарства розвинених країн світу:

- 2.1. Економіко-географічне положення (ЕГП);
- 2.2. Історико-географічні особливості розвитку;
- 2.3. Географія населення і працересурсний потенціал, зокрема інтелектуальний потенціал країни;
- 2.4. Природно-ресурсний потенціал;
- 2.5. Екологічний чинник.

3. Загальна характеристика господарського комплексу країни:

- 3.1. Первинний сектор;
- 3.2. Вторинний сектор;
- 3.3. Третинний сектор;
- 3.4. Четвертинний сектор.

4. Територіальні відмінності розвитку. Субрегіони держави.

5. Географія міжнародних зв'язків (економічних, соціальних, політичних, культурних).

6. Головні проблеми розвитку країни.

Тема 3. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ ВИСОКОРОЗВИНЕНИХ КРАЇН ЄВРОПИ

Існуючі підходи до регіоналізації економічного простору. Географічне вивчення території сучасного світу, пов'язане із впливом людської діяльності на її складові елементи. Американські вчені-географи Р. Гартшорн, Г. де Блій і П. Муллер про регіоналізацію світового простору.

Українські географи-суспільнознавці (В. Садовський, К. Воблий, О. Ващенко, Ф. Заставний, К. Мезенцев, О. Любіцева, П. Масляк, Л. Немець, Я. Олійник, О. Топчієв, О. Шаблій, Л. Шевчук про закономірності, що розглядає теорія регіоналізації або теорія районування.

Терміни «регіон» і «район» та їхнє використання для виокремлення місцевості, яка характеризується сукупністю взаємопов'язаних і взаємозумовлених географічних, економічних або адміністративних особливостей конкретної території.

Поняття «район» найчастіше використовують для виокремлення місцевості, що характеризується сукупністю взаємопов'язаних географічних, економічних або адміністративних особливостей (промисловий, сільськогосподарський, економічний, адміністративний). Тоді як регіон, наприклад, за проф. П. Масляком, визначає лише поділ суходолу материка і прилеглі до нього акваторії.

Регіоналізація, на наш погляд, це поділ простору на складові, котрі виокремлюють за наявності спільних ознак або певної спеціалізації господарства, подібності ресурсів і на їхній базі спільності перспектив розвитку економіки.

Принципи наукового обґрунтування поділу території на складові (О. Шаблій, 2001): принцип історизму, конструктивності, економічної і соціальної ефективності, спеціалізації, комплексності та ін.

Суспільно-географічна регіоналізація сучасної Європи. Головні суспільно-географічні особливості виділення Європи у світовому співтоваристві як цілісного історично сформованого цивілізаційного організму.

Підходи до регіоналізації Європи українських і закордонних учених-географів, істориків, економістів, геополітиків.

Поділ Європи на п'ять макрорегіонів — Західна Європа, Північна Європа, Південна Європа, Центральна Європа, Східна

Європа і *субрегіони*: країни Бенілюксу, Альпійські країни, країни Балтії, Адриатично-Чорноморський субрегіон, Центральний субрегіон, Дніпровсько-Чорноморський субрегіон.

Загальні ознаки суспільно-географічної регіоналізації: тісна соціально-економічна, історико-культурна і геополітична пов'язаність сусідських територій макро-/субрегіону.

Тема 4. **МАЛІ ВИСОКОРОЗВИНЕНІ КРАЇНИ ЄВРОПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХНЬОГО РОЗВИТКУ**

Поняття і зміст терміну «малі високорозвинені країни Європи». *Головні ознаки малих високорозвинених країн* Європи: площа території, кількість населення, обсяг валового внутрішнього продукту; особливість структури господарства — дуже висока частка третинної, четвертинної сфер діяльності у структурі господарства.

Типові малі країни Європи: Швейцарія, Австрія, Монако, Ліхтенштейн, Сан-Марино та ін. Особливості їхнього виникнення та розвитку від найдавніших часів формування, що пов'язано з фізико-географічними умовами існування та економіко-географічним положенням.

Малі високорозвинені країни Європи як центри колишніх великих інтеграційних угруповань із характерними рисами тодішніх великих країн. Особливості збереження їхньої традиційної спеціалізації на сучасному ринку товарної продукції і ринку послуг.

Сучасна структура господарств малих високорозвинених країн Європи: гнучкість промислового виробництва, інтенсивний розвиток міжнародного туризму (Швейцарія, Люксембург, Бельгія та ін.). Висококваліфікований місцевий людський потенціал та особливості його поєднання із імміграційним працересурсним потенціалом.

Вплив високорозвинених центроформуєчих країн (Німеччина, Франція) на сучасну структуру господарства малих країн Європи.

Невеликі високорозвинені країни Європи: Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія, Нідерланди, Ісландія, Ірландія, Бельгія, Португалія, Швейцарія і так звані «карликові держави»: Монако, Ліхтенштейн, Сан-Марино, Андорра, Ватикан та західноєвропейська модель розвитку. *Головні риси західноєвропейської моделі*

розвитку: найвища у світі соціальна орієнтація; найвища ступінь відкритості економіки та економічної і соціальної глобалізації; дуже високий рівень державного регулювання.

Австрія як зразок високорозвиненої малої країни Європи, яка продукує якісну продукцію і надає висококонкурентні послуги як на світовому, так і на європейському ринках.

Королівство Монако. Характеристика місцевої промисловості та особливості розвитку торгівлі як галузей, що забезпечують 75% доходів країни і зайнятість 80% працездатного населення. Міжнародний туризм як головна галузь сфери послуг Монако.

Особливе призначення держави-міста *Ватикан*.

Проблеми та перспективи розвитку малих високорозвинених країн Європи. Їхня забезпеченість сировиною та іншими ресурсами; проблеми депопуляції населення, міграційні виклики; екологічні проблеми; впровадження засад зеленої і синьої економіки, екологічної економіки у господарстві країн; секуляризація, мультикультуралізм, крос-культурні інновації у повсякденному житті мешканців.

Проблеми функціонування малих високорозвинених країн у європейських політичних та економічних регіональних міжнародних організаціях. Їхня роль у ЄС, Раді Європи, Європейському парламенті, Європейському банку реконструкції і розвитку та ін.

Співпраця України з малими високорозвиненими країнами Європи.

Тема 5. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЦЕНТРОФОРМУЮЧИХ КРАЇН СУБРЕГІОНУ ЗАХІДНА ЄВРОПА

Склад субрегіону. Загальна характеристика країн субрегіону Західна Європа. Населення, міста, рівень урбанізації. Депопуляція населення і міграційні виклики. Рівень забезпечення природними ресурсами країн і структура їхнього господарства. Значення інтеграційних процесів у формуванні господарства країн субрегіону Західна Європа. Інтенсивний розвиток третинного і четвертинного секторів господарства; перспективи становлення п'ятинного сектора господарства; дигіталізація, роботизація первинного і вторинного секторів господарства.

Німеччина (Федеративна Республіка Німеччина) — одна з найрозвиненіших країн світу і субрегіону Західна Європа.

Загальні відомості. Територія, населення, столиця, адміністративно-територіальний поділ. Особливості формування федеративної політики Німеччини (16 земель). Об'єднання Федеративної Республіки Німеччина (ФРН) і Німецької Демократичної Республіки (НДР) в єдину державу Німеччина (3 жовтня 1990 р.) та міжнародне значення цієї події.

Державний устрій. Головні політичні партії.

Передумови формування національного комплексу.

Суспільно-географічне положення.

Природні умови і ресурси. Різноманітність рельєфу країни. Корисні копалини. Особливості використання кам'яного (Рурський та Саарський басейни) і бурого вугілля в економічному розвитку Німеччини. Розвиток альтернативної енергетики. Промислове значення калійних солей, покладів будівельних матеріалів. Природоохоронна функція лісових масивів.

Населення: кількість, щільність. Втрати населення у роки Першої та Другої світових війн, особливості його відтворення у ХХ та ХХІ ст. Сучасна етно-національна, лінгвістична, релігійна структура населення.

Загальна характеристика господарства. Особливості відбудови господарства у ФРН і НДР після Другої світової війни. Створення єдиного національного комплексу після об'єднання країни. Соціально-економічні проблеми створення єдиного національного комплексу.

Галузева структура економіки.

Промисловість. Особливості її розвитку. Структура промислового виробництва. Автомобілебудування. Домінування Німеччини на світовому ринку автомобілевиробників. ТНК Німеччини у сфері виробництва автомобілів. Верстатобудування. Головні центри розміщення обробної промисловості.

Сільське господарство — високорозвинена галузь держави. Тваринництво — головна галузь в агровиробництві за вартістю сільськогосподарської продукції. Характеристика головних сільськогосподарських регіонів.

Транспортна система, її структура. Німеччина у системі європейських автострад і трансєвропейських швидкісних залізниць. Транспортні габи на території Німеччини. Вантажо-

і пасажироперевезення залізницями, автострадами, водними шляхами. Річкова транспортна система. Канал Рейн—Майн—Дунай та його значення в утворенні єдиної транспортної системи Німеччини.

Зовнішньоекономічна діяльність адміністративно-територіальних земель Німеччини. Обсяг торгівлі. Експорт та імпорт. Торговельний оборот. Найважливіші статті товарного експорту та імпорту. Вивіз капіталу. Інвестиційна й інноваційна політика Німеччини.

Сфера послуг та її місце в господарському комплексі країни. Диверсифікація ринку послуг Німеччини та зростання їхнього значення на світовому ринку послуг (банківські, страхові, транспортні, логістичні, поліграфічні, освітні, медичні, науково-інженерні послуги та ін.). Глобалізація ринку послуг Німеччини.

Територіальні відмінності Німеччини. Економічні райони: Північ (Шлезвіг-Гольштейн, Нижня Саксонія, Бремен, Гамбург), Північний Захід (Північний Рейн-Вестфалія), Південний Захід (Гессен, Рейланд-Пфальц, Саар і Баден-Вюртемберг), Південний Схід (Баварія) і Схід (Макленбург—Передня Померанія, Брандербург, Берлін, Саксонія, Ангальт, Тюрінгія і Саксонія).

Проблеми соціокультурної і релігійної поляризації Німеччини. Міграційні процеси та ісламізація Німеччини. Відхід від політики мультикультуралізму і пропагування ідей кроскультурної інтеграції, культурної мозаїчності та діалогу культур.

Зв'язки Німеччини з Україною. Традиції та перспективи їхнього розвитку.

Франція (Французька Республіка). Місце Франції на політичній карті світу. Державний лад. Розпад французької колоніальної системи та її вплив на подальший розвиток національної економіки. Зайнятість населення. Оцінка економіко-географічного положення. Геоелекономічні виклики Франції. Особливості природних умов: два типи клімату — морський та перехідний від морського до континентального. Розміщення природних ресурсів (залізних руд, бокситів, калійних солей, урану) та їхній вплив на рівень соціально-економічного розвитку Франції. Енергетичний баланс країни. Розвиток атомної енергетики, державна підтримка альтернативної енергетики.

Населення. Етнонаціональний склад, національні меншини (бретонці, баски, фламандці, ельзасці) та їхнє розселення.

Особливості природного приросту населення. Типи поселень. Урбанізаційні та субурбанізаційні процеси у Франції. Париж — відомий агломераційний центр Європи; великі міста — Ліон, Марсель, Лілль. Регулювання розвитку міських агломерацій. Формування європейського мегалополісу «синій банан».

Чинники і динаміка економічного розвитку держави.

Вплив наукового-технічного прогресу, зовнішньоекономічних зв'язків на сучасний розвиток французької економіки. Зміни в структурі національної економіки, які відбулися за рахунок скорочення частки сільського господарства й обробної промисловості та переважного розвитку галузей машинобудування, хімічної промисловості і виробництва товарів тривалого споживання. У результаті частка сільського господарства становить 2,0% у ВВП країни, промисловість — понад 20 %, сфера послуг — 77,6%.

Промисловість — важлива галузь господарства країни. Галузева структура. Характеристика розвитку машинобудування, хімічної, нафтогазової промисловості та атомної енергетики.

Характеристика провідних галузей машинобудування — електроніки, автомобілебудування. Занепад металургії як традиційної галузі економіки Франції. Паливна промисловість. Електроенергетичний баланс країни. Атомна енергетика. Структурні зміни хімічної промисловості — зростання виробництва синтетичних продуктів. Розміщення нафтопереробних і нафтохімічних комбінатів.

Текстильна промисловість та особливості її розвитку і розміщення в сучасних умовах. Світові бренди легкої промисловості Франції.

Сільське господарство. Структура галузі — співвідношення рослинництва й тваринництва. Рибальство. Співвідношення традиційного (еко-) та сучасного (генномодифікованого) підходів до ведення сільського господарства у Франції.

Фермери як соціально-економічна і політична сила Франції: їхні вимоги до уряду, протестні акції, вплив на господарство держави та її зовнішньоекономічні відносини тощо.

Сфера послуг та її місце в національному комплексі країни.

Транспортна система. Автомобільний транспорт — головний вид перевезення вантажів і пасажирів. Розвиток морського і річкового транспорту. Зовнішньоекономічні зв'язки. Експорт та

імпорт найважливіших товарів і послуг. Інвестиції Франції. Французькі ТНК, стартапи світового масштабу.

Виноробство як галузь-бренд господарства Франції. Головні райони виробництва вина країни та їхня спеціалізація.

Франція як лідер міжнародного туризму. Туристичні бренди країни — Ейфелева вежа, Собор Паризької Богоматері, Палац Лувр, Триумфальна арка, Єлисейські поля, Монмартр, Версаль, Діснейленд та ін.

Головні туристичні центри Франції та їхня туристична спеціалізація. Розвиток різних видів туризму на території держави.

Розвиток фестивального туризму як запорука туристичного брендингу провінцій Франції.

Розвиток освіти і науки в Франції. Страсбурзький університет як провідний світовий освітньо-науковий центр держави.

Провідні наукові центри Франції та зосередження їхньої діяльності на дослідженнях зі сфери агрономії, археології, біології і біотехнології, хімії та вивчення клімату, інформаційно-комунікаційних технологій, математики, музики, проблем екосередовища, фізики і нанотехнологій, соціології.

Париж і Сарсель — центри української еміграції і географічної науки у Франції. «Енциклопедія Українознавства» за ред. В. Кубійовича.

Економіко-географічні райони: Паризький (Уль-де-Франс, Шампань, Пікардія, Центр, Бургундія, Верхня та Нижня Нормандія), Північний (Нор-Па-де-Кале), Східний район (Лотарингія, Ельзас і Франш-Карте), Ліонський (Рона-Альпи, Овернь), Західний (Бретань, Землі Луари, Пуату-Маранта), Південно-Західний (Аквітанська низовина, північна частина Піренеїв і західна країна Центрального масиву), Середземноморський район (Лангедок—Русільон і Прованс—Лазурний берег).

Зв'язки Франції з Україною: історичні традиції та їхні особливості на сучасному етапі відносин. Діяльність Міжнародної організації Франкофонії на території України.

Велика Британія (Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії). Місце Великої Британії у світі, у системі розвинутих країн світу, у Західноєвропейському субрегіоні.

Розпад Британської імперії. Створення Британської Співдружності Націй та її роль у сучасному світі.

Загальні відомості: територія, населення, столиця, адміністративно-територіальний поділ, державна мова, грошова одиниця. Економічна і соціокультурна роль Великої Британії у процесах глобалізації. Англійська мова — мова глобального спілкування.

Економіко-географічне положення Великої Британії та його особливості на різних історичних етапах.

Головні політичні партії: Консервативна (заснована у 1867 р.), Ліберальна партія (1877), Лейбористська партія (1900).

Економіко-географічна оцінка природних умов і ресурсів (поклади нафти і газу на шельфі Північного моря, головні райони видобутку кам'яного вугілля, залізних руд та ін.).

Рівень індустріального розвитку країни. Причини відставання економіки Великої Британії від США, Японії, ФРН, Франції.

Орієнтація промислового виробництва на зовнішній ринок. Структура промислового виробництва. Концентрація виробництва і капіталу.

Паливна промисловість. Електроенергетика країни.

Головні центри виробництва металу, розвитку машинобудування, хімічної, легкої і харчової промисловості.

Географія сільського господарства. Розвиток тваринництва на території Великої Британії.

Останнім часом сільське господарство скоротило свої позиції у виробництві ВВП (1,3—1,5%), проте воно задовольняє більшу частину потреб країни в продовольстві, відрізняється високою продуктивністю й інтенсивністю. Проблеми подальшого розвитку сільського господарства держави, зокрема інтенсифікація та дигіталізація тваринництва.

Проблеми розвитку сфери послуг, її місце в господарському комплексі країни.

Головні види транспорту. Особливе значення морського транспорту у господарстві країни. Найважливіші порти країни та їхня спеціалізація.

Зовнішньоекономічні зв'язки. Сучасний рух капіталу. Значення іноземних інвестицій для розвитку національної

економіки. Структура експорту та імпорту. Участь Великої Британії у ТНК, стартапах, інноваційних консорціумах тощо.

Територіальні відмінності. Характеристика історико-географічних макрорайонів: Англія, що охоплює Південно-Східний або Столичний, Західно-Мідлендський, Східно-Мідлендський, Ланкаширський, Йоркширський, Північно-Східний, Північно-Західний та Південно-Західний економічний райони; Шотландія; Уельс; Північна Ірландія, або Ольстер. Особливості розвитку національних окраїн Великої Британії.

Проблеми, зумовлені виходом Великої Британії з ЄС (Brexit). Дезінтеграційні процеси у Великій Британії — заклики до суверенітету Північної Ірландії і Шотландії.

Тема 6. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРАЇН СУБРЕГІОНУ ПІВНІЧНА ЄВРОПА

Склад субрегіону. Особливості ЕГП. Характеристика природних умов. Забезпеченість природними ресурсами. Населення. Особливості формування господарського комплексу країн субрегіону Північна Європа.

Скандинавська модель розвитку. *Поняття «скандинавська модель»*, що означає сукупність загальних ознак економічного, соціального і політичного розвитку країн Північної Європи (Швеції, Фінляндії, Данії, Норвегії, Ісландії), а також концепцій і тенденцій суспільного розвитку, включаючи історичні, національно-культурні особливості цього субрегіону. Особливістю вказаних країн є те, що Фінляндія є північноєвропейською, але не скандинавською державою, однак у науковій літературі скандинавськими країнами часто називають усі п'ять країн.

Фінляндська Республіка (Фінляндія). Місце Фінляндії на сучасній політичній карті світу, у світовому і регіональному господарстві.

Державний лад. Історія його становлення.

Населення Фінляндії: чисельність; процеси відтворення; міграційні зміни; етно-національна, релігійна, соціальна структура; розселення мешканців і головні міста. Зайнятість населення.

Оцінка географічного положення і природних умов країни. Значення лісових ресурсів в економіці країни. Гідроресурси, корисні копалини.

Структура та рівень розвитку національної економіки країни. Промисловість та її розміщення. Енергетика, чорна і кольорова металургія, машинобудування і хімічна промисловість. Роль лісового господарства. Деревообробна і целюлозно-паперова промисловість. Харчова промисловість. Головні промислові центри, вузли, кластери.

Сільське господарство. Тваринництво як провідна галузь сільського господарства. Розвиток рибальства.

Транспорт і особливості його розвитку в північноєвропейській країні.

Особливості розвитку та місце сфери послуг в господарському комплексі країни. Роль Фінляндії на світовому ринку послуг.

Зовнішньоекономічні зв'язки. Розвиток торговельних зв'язків із Україною.

Внутрішні відмінності між Південно-Західним, Приозерним економічними районами та Північним економічним районом, що формується.

Швеція (Королівство Швеція). Загальні відомості: територія, населення, столиця, адміністративно-територіальний поділ. Державний устрій. Головні політичні партії: Соціал-демократична робітничка партія Швеції (СДРПШ), Поміркована коаліційна партія, Права партія, Селянський союз, Християнсько-демократична суспільна партія. Місце Швеції у світі, Європі, макрорегіоні.

Економіко-географічне положення країни та його вплив на особливості розвитку королівства.

Населення: чисельність, природний і механічний приріст населення; етно-національний склад; особливості розміщення, щільність. Саамі — корінне населення Феноскандії. Найбільші міста Швеції та їхні екостандарти.

Передумови формування національного комплексу. Природні умови і ресурси. Особливості клімату Швеції та його вплив на спеціалізацію господарства. Складові рельєфу: Скандинавські гори, плато Норланд, Низовинний Центр і Південь. Найбільші озера. Корисні копалини. Унікальність залізних руд Швеції. Гідроресурси. Лісоресурси. Ресурси флори і фауни Швеції та їхнє використання у туристичній діяльності.

Специфіка структури національного господарського комплексу. Швеція — країна високого рівня економічного

і соціального розвитку. Особливості розвитку сфери послуг та її місце в господарському комплексі країни. Географія промисловості: машинобудування, лісопаперової, металургійної, харчової промисловості. Місце атомної енергетики у паливно-енергетичному балансі країни. Активний розвиток альтернативної енергетики.

Тваринництво — головний напрямок сільського господарства держави. Особливості ведення сільського господарства північної частини Швеції. Оленярство — галузь сільського господарства і туризму держави.

Рибальство та його особливості розвитку в Швеції.

Сфера послуг та її місце у господарському комплексі країни. Провідні галузі сфери послуг і їхня спеціалізація на світовому ринку. Транспорт. Розвиток водного, залізничного, автомобільного та повітряного транспорту. Зовнішня торгівля. Розвиток міжнародного туризму.

Територіальні відмінності у розвитку національної економіки країни.

Зв'язки Швеції з Україною в минулому і на сучасному етапі державотворення.

Данія (Королівство Данія). Країна в Північній Європі. Данія — економічно високорозвинена держава. Загальні відомості: територія, населення, столиця, адміністративно-територіальний поділ. Державний устрій — конституційна монархія. Місце Данії у світовому співтоваристві, макрореєні.

Володіння: острів Борнгольм у Балтійському морі, Фарерські острови. Гренландія — найбільший у світі острів. Внутрішня автономія.

Природні умови і ресурси Ютландського півострова. Особливості клімату. Потепління клімату і загрози територіальних змін країни. Рекреаційні ресурси.

Населення. Національний склад. Іннуїти Гренландії. Приріст населення країни. Найбільші міста країни. Проблеми міграційної політики країни. Працересурсний потенціал держави і залучення іноземних працівників.

Господарство. Особливості спеціалізації національного комплексу. Тваринництво — головна галузь спеціалізації. Розвиток птахівництва. Фермерство як форма організації сільсько-господарського виробництва.

Харчова промисловість — провідна галузь країни. Розвиток інших галузей — сільськогосподарського машинобудування, електротехнічного і телекомунікаційного обладнання, дизельних двигунів, морозильників, меблів, суднобудування, фарфоро-фаянсової промисловості.

Сфера послуг як важлива галузь національного комплексу країни.

Транспорт і зовнішня торгівля. Територіальні відмінності: східна частина Ютландії — економічно найрозвинутіша територія Данії.

Тема 7. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРАЇН СУБРЕГІОНУ ПІВДЕННА ЄВРОПА

Склад субрегіону. Особливості розміщення країн субрегіону. Мінерально-сировинна база. Населення. Урбанізація. Значення зовнішньоекономічних зв'язків для розвитку господарства країн субрегіону Південна Європа. Структурні зміни у господарському комплексі, зокрема в промисловості, сільському господарстві та сфері послуг.

Італія (Італійська Республіка). Загальні відомості: територія, населення, столиця, адміністративно-територіальний поділ (20 областей). Найпопулярніші партії: Італійська народна партія, Італійська соціалістична партія, Демократична партія лівих сил, Італійська соціал-демократична партія, Італійська республіканська партія, Італійська ліберальна партія, Італійський соціальний рух — національні праві сили.

Особливості ЕГП країни, його вплив на розвиток господарства.

Природно-ресурсний потенціал. Особливості клімату. Його головні типи — помірно-континентальний і субтропічний. Геологічна молодість Італії. Незначні поклади і невеликі запаси корисних копалин. Цінність італійського мармуру на світовому ринку.

Населення: чисельність і щільність населення, природний і механічний рух. Працересурсний потенціал. Розселення і особливості розвитку поселень. Національний склад населення. Імміграційні проблеми країни, нова українська діаспора Італії. Українські трудові мігранти в Італії.

Високоурбанізовані райони — Ломбардія, Лігурія, Великий Неаполь, Рим.

Господарство. Особливості його розвитку у післявоєнні роки. Промисловість — провідна галузь матеріального виробництва. Переважання обробних галузей — хімічної і машинобудування. Значення імпортової сировини у розвитку промисловості. Приватні монополії — «Фіат» (транспортне машинобудування) та «Монтедісон» (агробізнес, електротехніка, хімія) та їхнє місце в організації національної економіки. ТНК Італії. Харчова і легка промисловість країни — їхній вплив на світовий ринок.

Сільське господарство, його структура. Рослинництво — провідна галузь сільського господарства держави.

Транспорт. Морський транспорт і його роль у зовнішніх перевезеннях. Найбільші порти Італії — Трієст і Генуя. Автомагістраль «Автострада Сонця» (Мілан—Рим—Неаполь) — найпотужніша в країні. Роль трубопровідного транспорту в транспортуванні нафти і газу з Алжиру й Тунісу.

Розвиток сфери послуг та її місце в господарському комплексі республіки. Розвиток туризму. Гастрономічний, пізнавальний, подієвий, рекреаційний туризм держави.

Зовнішньоекономічні зв'язки. Структура експорту. Переважання продукції машинобудування, легкої промисловості (текстиль, взуття, одяг), сільськогосподарської продукції (цитрусові, овочі, продукція виноробства, фрукти). Інвестиції в економіку Італії. Зв'язки з Україною.

Внутрішні відмінності. Територіальні особливості економічного розвитку Італії. Переважання промисловості у північній частині країни і сільського господарства на Півдні. Ліквідація відсталості Півдня Італії. Проблема корупції економіки Італії та шляхи боротьби з нею.

Іспанія (Королівство Іспанія). Загальні відомості: площа, населення, столиця, адміністративно-територіальний поділ. Місце країни у світі, на європейському континенті, в ЄС. Географічне положення. Особливості ЕГП та його вплив на розвиток господарства у різні історичні періоди.

Державний устрій. Головні політичні партії: Іспанська соціалістична робітничка партія, Народна партія, Демократичний і Соціальний Центр. Дезінтеграційні процеси в Іспанії: Каталонія, країна Басків тощо.

Розміщення господарства. Природні умови і ресурси. Специфіка клімату на Піренейському півострові. Характеристика «сухої»

і «вологоді» Іспанії. Лісові пожежі. Особливості рельєфу країни: плоскогір'я Месета, Кантабрійські та Піренейські гори на півночі, Андалузські та Сьєрра-Невада на півдні. Узбережжя Біскайської затоки.

Забезпеченість країни корисними копалинами, зокрема високоякісною металомісткою сировиною.

Історико-культурні особливості території: Північної — найбільш «європейської» в історико-культурному відношенні, і Південної — мавританської культури, яка у III—X ст. перебувала під владою арабів і берберів.

Населення. Етнічний склад. Проблеми національної автономії. Найбільші міста країни.

Промисловість. Особливості її розміщення в колоніальний період. Переважний розвиток економіки у прибережних районах. Гірничо-видобувна промисловість. Особливості розміщення підприємств чорної металургії.

Паливно-енергетична промисловість. Розвиток вугільної промисловості. Атомна енергетика, становлення і розвиток альтернативної енергетики.

Розвиток машинобудування. Транспортне машинобудування (суднобудування, автомобілебудування) — особливості його розвитку.

Легка і харчова галузі промисловості.

Сільське господарство. Особливості спеціалізації: вирощування зернових культур, овочів (ранніх сортів картоплі), цитрусових, оливок. Розвиток рибальства. Виноградарство.

Молочне тваринництво. Свинарство. Птахівництво.

Транспорт. Види транспорту. Особливості розвитку транспорту у Центральній Іспанії. Морський транспорт.

Сфера послуг Іспанії та її вплив на економіку країни. Розвиток міжнародного туризму. Найпопулярніші туристичні центри Королівства Іспанія.

Зовнішньоекономічні зв'язки. Структура експорту та імпорту. Зв'язки Іспанії з Україною.

Територіальні відмінності. Економіко-географічні райони: Центральний район (Стара і Нова Кастилії, Леон Естремадура); Північний, або Прибіскайський (Країна Басків, Наварра, Астурія, Галісія); Каталонія; Арагон; Східний район, або Левант (Валенсія, Мусія); Андалузія, або Південний район; Канарські острови.

Тема 8. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІВНІЧНОЇ (АНГЛОМОВНОЇ) АМЕРИКИ

Особливості економіко-географічного положення субрегіону. Природні умови і ресурси. Морські кордони і суходоли. Орографія. Ріки і озера, їхня оцінка з позиції судноплавства, енергетики та використання з метою зрошення.

Клімат та вплив на нього широтного розташування, меридіональна структура рельєфу. Стихійні лиха. Тайфуни. Морські течії.

Економіко-географічна оцінка природних ресурсів: нафти, природного газу, кам'яного вугілля, руд чорних, кольорових і благородних металів, лісових, рекреаційних та інших ресурсів (розміри запасів, поєднання і розміщення корисних копалин, сучасний стан та перспективи використання).

Охорона довкілля. Природні національні парки США й Канади.

Заселення Північної Америки у доколумбовий період. Індіанські племена, етнолінгвістичні території, історія знищення індіанських племен. Особливості заселення та колонізації Північної Америки. Перші поселення європейців у Північній Америці — іспанців, французів, англійців, німців, ірландців. Українці у Північній Америці та їхня роль у господарському освоєнні Англо-Америци.

Сполучені Штати Америки (США). Історія формування та заселення. Перша національно-визвольна революція. Декларація про незалежність. Конституція США.

Етапи формування та заселення США.

Територія. Державний лад та політико-адміністративний устрій. Головні політичні партії: Демократична (1828) і Республіканська (1854) партії.

Населення. Динаміка населення. Роль імміграцій, зокрема, української, у формуванні американської політичної нації. Міграційна політика США.

Національні меншини. Проблеми расових, етичних відносин на території країни. Проблеми незбалансованого харчування і передання населення США. Структура захворювання і смертності. Політика держави на зменшення ожиріння населення і паралельно розвиток громадського руху «банк їжі». Споживче

кредитування у США і проблема боргової ями населення держави. Жорстка соціальна політика у сфері освіти, медицини, житлового господарства. Орієнтація на високі стандарти життя, але за умови постійної зайнятості і позитивної кредитної історії.

США — високоурбанізована країна світу. Найбільші міські агломерації країни. Процеси урбанізації, субурбанізації, рурбанізації. Великі міські агломерації. Формування мегалополісів: БосВаш, Нью-Йорк, Чипітс, Сансан. Проблема структурування міського простору. Специфіка районів «*downtown*», «*midtown*» і «*uptown*». Райони-гетто у мегалополісах США: расово-етнічний склад населення, сфера зайнятості населення, рівень злочинності. Явище «*white flying*» та його наслідки для міського простору і ринку нерухомості. Джентрифікація у містах США. Шерінг (англ. *sharing*) публічного геопростору міст США. Світові міста на території США, їхня характеристика.

Українська діаспора США. Етапи її формування. Головні центри української діаспори: Нью-Йорк, Чикаго, Каліфорнія, Філадельфія. Українсько-американські зв'язки, перспективи їхнього розвитку.

Національний комплекс США. Частка США у світогосподарському виробництві та споживанні. ВВП і ВВП. Монополізація економіки країни. ТНК. Особливості розвитку і розміщення національного комплексу. Сучасний рівень розвитку господарства країни.

Промисловість. Значення галузі. Енергетичний і паливний баланс США, його особливості.

Нафтова промисловість. Нафта Аляски і Трансаяскінський нафтопровід. Електроенергетика США. Атомна енергетика США. Розвиток альтернативної енергетики у державі.

Металургія США. Чорна і кольорова металургія. Алюмінієва промисловість. Металургійні райони США.

Хімічна промисловість — одна з провідних галузей національного комплексу США.

Машинобудування. Найбільші корпорації країни. Транспортне машинобудування США. Автомобільна промисловість — «барометр» економічної і політичної кон'юнктури країни, стан та перспективи її розвитку. Авіаракетна промисловість. Електротехнічна та електронна промисловість.

США — батьківщина роботів. Розвиток нанотехнічної і комп'ютерної техніки.

Військово-промисловий комплекс. Приватні військові корпорації та їхній вплив на зовнішню політику держави.

Проблеми реіндустріалізації господарства США. 3-D виробництво і рещоринг.

Агропромисловий комплекс США. Формування комплексу. Сільське господарство — важлива субгалузь комплексу. Сільськогосподарське машинобудування — технічна основа АПК. Агробізнес як запорука розвитку фермерських господарств. Генномодифіковані продукти на ринку США.

Ферма — головний тип сільськогосподарського підприємства США. Їхня роль у житті окремих штатів.

Агробізнес і його значення у розвитку сільського господарства та фермерства зокрема. Харчова промисловість і її роль у розвитку АПК. Сільськогосподарські райони: молочний пояс, кукурудзяний пояс, пшеничний пояс, бавовняний пояс. Райони багатогалузевого сільськогосподарського виробництва. Пояс м'ясного тваринництва з окремими територіями зрошуваного землеробства.

Зони садівництва і овочівництва.

Сфера послуг: внутрішня торгівля, фінансова справа, реклама, туризм та їхнє місце в національному комплексі США. Розвиток консалтингових, банківських і логістичних послуг. Розвиток послуг ІТ-сфери. Кремнієва долина і її вплив на світове господарство.

Географія освіти і науки. Інформаційно-технічні парки, технополіси.

Культура. Особливості її формування. Явище вестернізації та його наслідки.

Житлово-комунальне господарство.

Інфраструктура. Транспортна система США: автомобільний, залізничний, трубопровідний, внутрішній водний, морський, авіаційний транспорт. Найбільші литовища, морські порти. Будівництво. Географія будівельно-монтажних робіт. Стратегічне будівництво США — «стіна Трампа» на кордоні з Мексикою: за і проти.

Зміна структури господарства наприкінці ХХ ст. — 20-ті рр. ХХІ ст. Інтеграційні проблеми США. Проблеми вільної торгівлі з Канадою і Мексикою. Торговельні війни з ЄС та Китаєм.

Підтримка Ізраїлю у політико-економічних протиріччях із Палестинськими територіями і арабським світом.

Розвиток зеленої, синьої економіки на території США у ХХІ ст. Започаткування *шеренг-економіки* (економіки співкористування) на території держави: її переваги у міському просторі.

Територіальні відмінності США. Особливості економіко-географічного районування США. Ієрархія районів. Макрорайони: Північний Схід, Середній Захід, Південь, Захід.

Екологічна ситуація на території США. Причини не підтримки США Кіотського протоколу. Природоохоронні території держави та їхнє використання в освітньо-науково-туристичних цілях.

Канада. Історія формування та заселення. Канада — колишня французька і англійська переселенська колонія. Вплив англо-французького суперництва на розвиток Канади.

Державний лад і політико-адміністративний устрій. Канада — незалежна федеративна держава. Головні політичні партії: Прогресивно-консервативна партія (1854), Ліберальна партія (1873), Нова демократична партія (1961).

Населення. Чисельність і щільність населення, особливість його розселення. Роль імміграції у формуванні населення Канади. Етапи імміграції. Українці Канади. Перші українські поселення та періоди української імміграції в Канаду. Головні національні групи країни та їхня характеристика. Етно-національні проблеми. Проблеми Квебеку.

Урбанізація, типи міст, поселення держави. Головні міста Канади.

Особливості розвитку і загальна характеристика *промисловості Канади.* Сучасна Канада — одна з найбільших гірничо-видобувних держав світу. Видобуток паливних, рудних і нерудних корисних копалин: нафти, природного газу, вугілля, урану, залізних руд, нікелю, цинку, срібла, свинцю, титану, молібдену, міді, золота, платини, кухонної і калійної солей, азбесту. Експортна спрямованість гірничо-видобувної промисло-

вості Канади. Територіальні особливості розміщення гірничо-видобувної промисловості.

Лісова, деревообробна і целюлозно-паперова промисловість. Лісові ресурси, промислова експлуатація лісів, розміри виробництва пиломатеріалів, дерев'яно-волокнистих і дерев'яно-стружкових плит, целюлози, паперу. Лісовиробничий комплекс країни. Головні райони лісового господарства Канади.

Водні ресурси Канади. Канада — одна з найбагатших водними ресурсами країна світу. Міжбасейнове перекидання вод. Гідроенергетичне використання річкових потоків.

Річка Св. Лаврентія — головна транспортна артерія Канади. Економічний потенціал Канади.

Сільське господарство і агробізнес Канади — високоефективна сфера економіки. Типи та диференціація ферм. Галузева структура сільського господарства. Переважання експортних галузей (виробництво зерна; м'ясне тваринництво). Головні сільськогосподарські райони країни.

Сфера послуг — важлива сфера національної економіки країни. Розвиток транспортних, консалтингових, банківських, комп'ютерних, фінансових, освітніх послуг. Туризм — галузь спеціалізації країни. Головні туристичні райони та особливості їхнього розвитку.

Транспортна система Канади, особливості її формування. Головні центри. Залізничний транспорт. Трубопровідний транспорт. Водний транспорт. Повітряний транспорт. Головні порти, левовища і загальнотранспортні вузли.

Територіальні відмінності. Типи економіко-географічних районів: високорозвинені, індустріально-аграрні райони давнього освоєння (Центральний і Степовий); сировинні райони нового освоєння (Тихоокеанський і Атлантичний) і малоосвоєні території (Канадська Північ).

Кліматичні зміни і проблеми господарського освоєння Канадської Півночі. Унікальні природні ландшафти Канадської Півночі. Проблеми освоєння шельфу Північного Льодовитого океану.

Центральний район — головний економічний район країни. Степовий район Канади — житниця і нафтова база країни. Північ — малоосвоєна територія Канади.

Економічна інтеграція країн Північної Америки. Стадії розвитку економічної інтеграції США і Канади. Північноамериканська угода про вільну торгівлю і проблеми її розвитку.

Зовнішньоекономічні зв'язки США і Канади, а також і з іншими країнами світу. Структура експорту та імпорту США і Канади. Вивіз капіталу — важлива форма зовнішньоекономічних зв'язків. Територіальні відмінності зовнішньоекономічних зв'язків США і Канади.

Геополітичні і гео економічні відносини та зв'язки США і Канади з Україною.

Тема 9. **ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЯПОНІЇ**

Японія — єдиний представник економічно високорозвинених країн в Азії.

Головні макроекономічні показники — ВВП, ВНП, індекс людського розвитку. Частка Японії у створенні ВНП Азії і світу. Участь у процесах економічної інтеграції.

ЕГП. Острівний характер території. Унікальність комплексу природно-географічних умов. Особливість природно-ресурсного потенціалу країни — бідність на корисні копалини.

Населення. Расова, етнічна, релігійна однорідність населення. Природний і механічний рух населення. Депопуляція і старіння населення. Працересурсний потенціал країни і зайнятість населення. Розміщення населення. Синтоїзм — національна релігія Японії. Найбільші міські агломерації. Мегалополіс Токайдо і його характеристика.

Соціокультурний феномен Японії у сучасному світі. Традиції аніме, манго, отаку, хікікоморі. Переваги і недоліки фанатичної працьовитості населення Японії.

Особливості економічного розвитку країни. Роль реформ із фінансової стабілізації і модернізації японської економіки у післявоєнний період. Генезис «японського дива».

Етапи перетворення Японії у найрозвиненішу країну світу: етап «копіювання» (1950—1960 рр.). На цьому етапі здійснювався імпорт найновіших на той час техніки і технологій, які були використані для реконструкції важкої промисловості (металургії, хімії, важкого машинобудування тощо) і впровадження нових технологій в цій галузі господарства.

У період «удосконалення» (1970—1980 рр.) найновіша інформація, ліцензії, ноугау та зразки американського і західноєвропейського виробництва вивчалися, удосконалювалися та використовувалися для власних потреб. Впроваджувався стратегічний менеджмент.

На початку 1990-х рр. наука і технологія в Японії набувала рис самодостатності. Наступив період «творення», коли можливості країни стали співрозмірними із іншими розвиненими країнами світу, або й більшими за них, і країна поступово стала лідером, де сформувався такий науково-виробничий комплекс, який повністю змінив структуру господарства.

Розвиток господарства у XXI ст.: робототехніка, інформаційна революція, машинне мислення і віртуальні послуги. Ефективне використання переваг міжнародного поділу праці: експорт як ключ до успіху; Японія — міжнародний банкір. Японоамериканські економічні відносини.

Загальна характеристика господарства. Високий рівень концентрації економічного, технологічного і наукового потенціалів. ВВП, що припадає на одного жителя — найвищий показник в Азії і третій в світі. Якісні зміни в економіці під впливом дигіталізації і технологічних змін. Розвиток наукомістких та інформаційних технологій. Перехід до виробництва послуг четвертинного і п'ятинного секторів господарства. Інновації і технополіси. Позиції на світовому ринку товарів, капіталів, інформаційних технологій і віртуальних послуг. Сповільнення темпів економічного зростання на початку 90-х рр. XX ст. Фінансова криза наприкінці 90-х рр. XX ст. і в нульові роки XXI ст. Підняття економіки після фінансової кризи 2008 р. Вплив стихійних лих (цунамі, землетрус) на економіку держави.

Бідність корисних копалин і *розвиток промисловості*. Особливості японської енергетики та розвитку обробної промисловості. Чорна та кольорова металургія, хімічна і нафтохімічна промисловість — розвиток і розміщення. Аварія на Фукусімі II (2011) та трансформація атомної енергетики держави.

Машинобудування Японії та його провідна роль у сучасній структурі промисловості. Вага автомобілебудівних ТНК Японії у світі. Модернізовані галузі машинобудування (радіоелектроніка, сучасне верстатобудування, авіаційно-космічна, приладобудування) та їхнє експортноорієнтоване спрямування розвитку.

Суднобудування Японії — проблеми розвитку.

Сільське господарство. Продовольча спрямованість аграрного сектора Японії. Товарна структура і особливості розміщення сільського господарства. Використання риби та інших морепродуктів у харчовому раціоні японців.

Транспорт. Специфіка розвитку транспортної системи Японії. Вдосконалення транспортної інфраструктури Японії.

Туристична привабливість Японії. Брендинг країни у світі.

Зовнішньоекономічні зв'язки. Японія — одна з найбільших торговельних держав світу. Значення імпорту та експорту в розвитку економіки країни. Товарна структура зовнішньої торгівлі. Зв'язки з США, державами Європи і світу. Участь Японії у щорічних зустрічах семи провідних держав світу. Зв'язки Японії з Україною.

Територіальні відмінності. Канто, Кінні, Токай, Кюсю — райони високого рівня розвитку; Тюгаку, Хокуріку, Тохоку — середнього рівня; Хоккайдо, Сікоку, Окінава — слаборозвинені райони Японії.

Співпраця Японії з Україною. Участь у екологічних, медичних, наукових, енергетичних, інвестиційних процесах.

Тема 10. АВСТРАЛІЯ — КРАЇНА ПЕРЕСЕЛЕНСЬКОГО ТИПУ

Особливості групування країн переселенського типу (Австралія, Нова Зеландія, Південна Африка, Ізраїль) та проблеми їхнього розвитку. Місце високорозвинених країн переселенського типу на сучасній політичній, соціально-економічній, етнокультурній, геополітичній, гео економічній картах світу.

Територія, географічне положення, природно-ресурсний потенціал. Економіко-географічна оцінка природних умов і ресурсів. Рівнинний характер рельєфу, посушливість клімату, особливе значення прісної води і проблеми зрошення. Артезіанська вода. Багатство мінеральної сировини, особливо на запаси металів і бокситів. Нові відкриття корисних копалин: залізних руд, нікелю, бокситів, нафти.

Населення. Заселення Австралії і особливості сучасного розселення. Австралія — переселенська колонія Великої Британії. Особливості формування австралійського народу. Національний склад і його зміни після Другої світової війни. Проблеми аборигенів. Українська діаспора. Щільність населення і нерівномірність його розселення. Урбанізація. Особливості розвитку «столичних» міст —

адміністративних центрів штатів. Глибинні райони Австралії. Розселення сільського населення. Українська діаспора в країні.

Особливості розвитку і *загальна характеристика господарства*. Австралія — високорозвинена країна. Особливості освоєння материка. Роль золотовидобувної промисловості та вівчарства у розвитку та загосподарюванні країни.

Гірничовидобувна промисловість, її місце і роль на сучасному світовому ринку корисних копалин. Місце США і Японії в технічному переобладнанні видобувних галузей промисловості. Найбільші геологічні відкриття Австралії — бокситів, ураново-рудного поясу і алмазів. Територіальні зміни сучасної гірничо-видобувної промисловості Австралії.

Обробна промисловість — провідна галузь сучасної промисловості Австралії. Чорна металургія, машинобудування, зокрема автомобілебудування, хімічна, харчова та інші галузі.

Сільське господарство і агробізнес. Особливості аграрних відносин. Галузева структура сільського господарства країни. Переважання тваринництва, зокрема вівчарства. Рослинництво, зрушення в його структурі, розміщення головних сільсько-господарських культур. Експортний характер сільського господарства. Сільськогосподарські райони Австралії.

Сфера послуг — провідна сфера господарського комплексу Австралії. Освіта, охорона здоров'я, транспорт, логістика, банківська сфери. Охорона довкілля і природоохоронні території Австралії.

Транспорт. Особливість розвитку транспортної інфраструктури. Трансконтинентальні залізниці і шосейні дороги. Внутрішній і зовнішній повітряний транспорт. Морський транспорт. Транспортні вузли.

Територіальні відмінності. Нерівномірність економічного розвитку та заселення території країни. Південний Схід (Новий Південний Уельс, Вікторія, південний схід Південної Австралії) — провідний економічний район. Північно-Східний район (штат Квінсленд), Західно-Центральний район займає штати Західної Австралії і Північну територію, західну частину південної Австралії. Тасманія — окремих економічний район країни.

Міжнародні зв'язки Австралії. Особливість експорту та імпорту країни. Торговельний баланс Австралії. Конкурентоздатність австралійських товарів на світовому ринку. Зв'язки з Україною.

Тема 11. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ІЗРАЇЛЮ

Держава Ізраїль. Столиця — Єрусалим (Рада безпеки ООН оголосила це рішення недійсним), де-факто Тель-Авів.

Особливості заснування країни, територія, географічне положення, природно-ресурсний потенціал.

Країна була заснована як незалежна єврейська держава 14 травня 1948 р. на дільниці британської підмандатної території Палестини.

Площа країни — 14 тис. км² (згідно мандату ООН). Фактично уряд контролює територію 20,7 тис. км². Із 1997 р. Ізраїль окупував частину території сусідніх арабських держав, площею 7,4 тис. км², де проживає понад 1,5 млн осіб.

Ізраїль розташований на Близькому Сході, на узбережжі Середземного моря, між двома морями, горами і пустелями. Уздовж узбережжя Середземного моря простягається Приморська рівнина. З півночі обмежується хребтом Ліванських гір, на півдні — великою кам'янистою пустелею Негев. На сході країни — западина Гхір.

Середземноморський тропічний клімат характеризується сухим літом та відносно м'якою зимою. Опади випадають переважно взимку. Мертве море з площею 1 050 км² (площа його постійно зменшується) знаходиться на 395 м нижче рівня Світового океану.

Серед мінеральних ресурсів виділяються великі родовища фосфоритів. З Мертвого моря видобувають солі калію, бром та магнію. Багато будівельного каменю — мармуру. Важливим природним ресурсом є середземноморський клімат, печери, каньйон «Соломонові стовпи», які є важливими об'єктами у сфері туризму.

Населення. Особливості формування населення Ізраїлю. Імігранти, які визнають іудаїзм, стали основою формування нації. Офіційною мовою в державі є іврит (давньоєврейське) та арабська.

Демографічні особливості формування населення, періоди його формування за рахунок імміграції.

Національний і релігійний склад. Населення: євреї як центроформуюча нація Ізраїлю. Роль українських переселенців у формуванні держави Ізраїль. Іудаїзм — переважаюча віра (80%) в країні. Поширені в державі іслам та християнство.

Геопросторові особливості розміщення населення. Райони найбільшого заселення країни — узбережжя та Єрусалим із територією впливу (агломерація). Середня щільність населення. Міста Ізраїлю — Єрусалим, Цефат, Назарет, Єрихон, Хайфа, Тіверія та їхнє місце на карті біблійських часів. Нові міста — Кармель, Карьят-Гат, Бейті-Шенеш, Дімона, Ашдол та інші як центри розміщення іммігрантів із різних держав Європи, Азії та Африки.

Працересурсний потенціал держави. Рівень безробіття в Ізраїлі. Структура зайнятих. Дефіцитні професії на ринку праці країни. Трудові мігранти Ізраїлю: сфера зайнятості, умови праці, етно-релігійна структура.

Етно-національний феномен ізраїльського народу. Роль національної релігії (їудаїзму) у збереженні національних ознак. Культурний феномен єврейства. Єврейська діаспора у світі. Українська діаспора в країні.

Геоелементні аспекти розвитку Ізраїлю. Ізраїль — країна *стартанів*. Ізраїль відносять до групи країн «переселенського» капіталу; був утворений за рішенням Генеральної Асамблеї ООН в 1948 р. Його населення формувалося за рахунок *алії* — повернення євреїв на історичну батьківщину, землю Палестини. Перший потік *алії* становили вихідці із Східної Європи (40 рр. XX ст.). У 1960—1980-ті рр. більшу частку репатріантів становили громадяни СРСР.

Ізраїль — розвинена постіндустріальна країна з високою питомою вагою військової промисловості та залежністю від зовнішніх джерел фінансування, насамперед від США.

Значення коштів єврейських громад світу (США, ФРН) у формуванні економіки Ізраїлю. Обсяги допомоги світового єврейства. Зовнішній борг країни.

Обробна промисловість та її місце у господарському комплексі країни (паливно-енергетичний комплекс, металургія, машинобудування, хімічна промисловість, алмазообробна промисловість, легка і харчова промисловість).

Сільське господарство та його роль у забезпеченні продовольством країни. Крапельне зрошування як інноваційна аграрна технологія країни.

Двосекторне сільське господарство: *кібуци* як єврейський кооперативний тип господарювання та *арабський* тип приватного господарювання.

Рослинництво. Просторові особливості вирощування бавовни, арахісу, соняшника, пшениці.

Тваринництво та його розвиток у країні.

Транспортна система Ізраїлю. Автомобільний транспорт як головний вид транспорту країни.

Зовнішня торгівля та її особливості у товарному забезпеченні країни.

Сфера послуг. Особливості розвитку освіти, зокрема мережі закладів вищої освіти. Культура і мистецтво. Значення історико-культурних пам'яток Ізраїлю у розвитку пізнавального, сентиментального, релігійного, сакрального туризму тощо.

Ізраїльські стартапи. Унікальність історії інновацій. Етапність на шляху побудови інноваційних систем. Америко-центрична модель інновацій — Google, Apple, Microsoft, Facebook, Intel та Amazon поширює свої досягнення світом, зокрема втілюючись в ізраїльську медицину, агрономію, зв'язок і телекомунікації. Ізраїль став лідером інновацій як у своєму регіоні, так і в усьому світі.

Сучасні військові і політичні виклики Ізраїлю. Розвиток тероризму і боротьба з ним. Будівництво оборонної стіни, як засіб мінімізації проникнення терористів на територію країни.

Вихід Ізраїлю з складу держав-членів ЮНЕСКО. Невизнання суверенітету Палестинських територій. Боротьба за водні ресурси регіону. «Водні війни» Ізраїлю.

Проблеми економічної, політичної, соціальної, культурної співпраці Ізраїлю з Україною.

Завдання практичних, семінарських занять, самостійної роботи студентів. Тестові й описові завдання

Практична робота 1.

РОЗВИНЕНІ КРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ КАРТИ СВІТУ

Мета: ознайомити студентів із складом і критеріями виділення розвинених країн за підходами наукових шкіл та міжнародних організацій; розкрити місце розвинених країн світу у гео економічній структурі світу; проаналізувати диференціацію просторового, демографічного, економічного потенціалу розвинених країн світу; охарактеризувати відмінності рівня економічного розвитку розвинених країн світу.

Завдання практичної роботи

1. Розгляньте розвинені країн світу: склад і критерії за науковим підходом, Організацією Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародним валютним фондом (МВФ), Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Світовим Банком).

2. Сформуйте схему «Типізація розвинених країн світу».

3. Актуалізуйте таблицю 1.1 «Головні показники розвинених країн світу». Визначте частку розвинених країн у світі за головними макропоказниками.

4. Сформулюйте особливості диференціації і територіальної організації розвинених країн світу за якісними і кількісними показниками.

5. Згрупуйте розвинені країни за рівнем економічного розвитку (ВВП на особу). Виконайте картосхему і коротку пояснювальну записку до неї.

Інформаційні джерела

1. *Безуглий В. В.* Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник / В. В. Безуглий. — К. : «Академія», 2007.

2. Довідковий атлас світу / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.

3. Економічна і соціальна географія країн світу : навч. посібник / [за ред. С. П. Кузика]. — Львів : Світ, 2005. — С. 47—52.

4. *Nielsen L. Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done / L. Nielsen, IMF. — 2011. — 46 p. [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1131.pdf>.*

5. *World Development Indicators / World Bank [Electronic resource]. — Mode of access : <http://data.worldbank.org/indicator>.*

Статистичні матеріали для виконання роботи

Таблиця 1.1

Головні показники розвинених країн світу, 2017 р.

№	Офіційна назва країни	Форма правління/ держ. устрою	Площа, тис. км ²	Кількість населення, млн осіб	Щільність населення, осіб/ км ²
1	2	3	4	5	6
1	Республіка Ісландія	Р/У	103,0	0,3	3
2	Королівство Норвегія	М/У	385,2	5,3	14
3	Королівство Швеція	М/У	447,4	10,1	25
4	Фінляндська Республіка	Р/У	338,4	5,5	18
5	Королівство Данія	М/У	42,9	5,8	137
6	Ірландія	Р/У	70,3	04,8	70
7	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	М/У	243,6	66,0	273
8	Французька Республіка	Р/У	549,1	67,1	123
9	Королівство Бельгія	М/Ф	30,5	11,0	376
10	Королівство Нідерланди	М/У	41,5	17,1	509
11	Велике Герцогство Люксембург	М/У	2,6	0,6	231
12	Федеративна Республіка Німеччина	Р/Ф	357,4	82,7	237
13	Австрійська Республіка	Р/Ф	83,9	08,1	107
14	Швейцарська Конфедерація	Р/Ф	41,3	8,5	214
15	Португальська Республіка	Р/У	92,2	10,3	112
16	Королівство Іспанія	М/У	505,9	46,6	93
17	Італійська Республіка	Р/У	301,3	60,6	206

Продовження табл 1.1.

1	2	3	4	5	6
18	Грецька Республіка	Р/У	132,0	10,8	83
19	Республіка Мальта	Р/У	0,3	0,5	1 454
20	Республіка Кіпр	Р/У	9,3	1,2	128
21	Держава Ізраїль	Р/У	22,7	13,4	590
22	Японія	М/У	378,0	126,8	348
23	Канада	Р/Ф	9 984,7	36,7	4
24	США	Р/Ф	9 831,5	325,7	36
25	Австралія	Р/Ф	7 741,2	24,0	3
26	Нова Зеландія	Р/У	267,7	4,8	18
27	Південна Африка	Р/У	1 219,1	56,7	47
	<i>Разом</i>		<i>34 446,5</i>	<i>1 011,0</i>	
	<i>Україна</i>	<i>РУ</i>	<i>603,7</i>	<i>44,8</i>	<i>77</i>
	<i>Світ</i>		<i>134325,1</i>	<i>7 530,4</i>	<i>58</i>

Продовження табл. 1.1

№	Офіційна назва країни	ВНД за ПКС, млрд поточн. міжнар. дол.	ВНД за ПКС на особу, тис. поточн. міжнар. дол.	ВВП, млрд поточних дол. США	ВВП на особу, тис. поточних дол. США
1	2	3	4	5	6
1	Республіка Ісландія	18,3	53,6	23,9	79,7
2	Королівство Норвегія	335,6	63,5	398,8	75,2
3	Королівство Швеція	511,9	50,8	538,0	53,3
4	Фінляндська Республіка	252,0	45,7	251,9	45,8
5	Королівство Данія	297,5	51,6	324,9	56,0
6	Ірландія	300,6	62,4	333,7	69,5
7	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	2 849,5	43,2	2 622,4	39,7
8	Французька Республіка	2 934,4	43,7	2 582,5	38,5
9	Королівство Бельгія	545,4	48,0	492,7	44,8
10	Королівство Нідерланди	901,9	52,6	826,2	48,3
11	Велике Герцогство Люксембург	43,5	72,6	62,4	104,0

1	2	3	4	5	6
12	Федеративна Республіка Німеччина	4 280,5	51,8	3 677,4	44,5
13	Австрійська Республіка	463,9	52,7	416,6	51,4
14	Швейцарська Конфедерація	558,0	65,9	678,9	79,9
15	Португальська Республіка	324,2	31,5	217,6	21,1
16	Королівство Іспанія	1 773,8	38,1	1 311,3	28,1
17	Італійська Республіка	2 423,8	40,0	1 934,8	31,9
18	Грецька Республіка	299,4	27,8	200,3	18,5
19	Республіка Мальта	17,1	36,7	12,5	25,0
20	Республіка Кіпр	28,8	33,6	21,7	18,1
21	Держава Ізраїль	357,6	26,7	365,4	27,3
22	Японія	5 764,8	45,5	4 872,1	38,4
23	Канада	1 679,2	45,8	1 653,0	45,0
24	США	19 607,6	60,2	19 390,6	59,5
25	Австралія	1 126,2	45,8	1 323,4	55,1
26	Нова Зеландія	189,6	39,6	205,9	42,9
27	Південна Африка	742,6	13,1	349,4	6,2
	<i>Разом</i>	<i>48 627,7</i>	<i>48,1</i>	<i>45 083,3</i>	<i>45,6</i>
	<i>Україна</i>	<i>378,1</i>	<i>8,9</i>	<i>112,2</i>	<i>2,5</i>
	<i>Світ</i>	<i>127 463,9</i>	<i>16,9</i>	<i>80 683,8</i>	<i>10,7</i>

Складно за даними Світового банку: World Development Indicators / World Bank [Electronic resource]. — Mode of access : <http://data.worldbank.org/indicator> [Перегляд 25.09.2018 р.].

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ «Соціально-економічна карта світу» навчального посібника за ред. С. Кузика «Економічна і соціальна географія країн світу» [3]. Як змінилося місце розвинених країн світу у формуванні економічного потенціалу і рівні економічного розвитку світу?

2. Ознайомтеся із базою даних показників Світового банку [5]. Які розділи показників виділяються? Які можливості використання вказаної бази даних у вивченні курсу «Регіональна економічна і соціальна географія світу»?

3. Опрацюйте окремі показники з бази даних Світового банку [5]. Яке просторове і часове охоплення інформацією?

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення валового внутрішнього продукту (ВВП) ПКС.
2. Назвіть особливості виділення розвинених країн світу за підходом Львівської суспільно-географічної школи.
3. Які критерії виділення розвинених країн світу ООН?
4. Які особливості виокремлення розвинених країн використовує Світовий банк?
5. У чому відмінність між валовим національним продуктом (ВНП) і валовим національним доходом (ВНД)?
6. Як змінюється кількість і склад розвинених країн світу, згідно з напрацюваннями міжнародних організацій?
7. Чому членство у ОЕСР вважається однією з ознак розвинутої країни?
8. Які існують підтипи розвинених країн?
9. Назвіть особливості і склад підтипу малі економічно високорозвинені країни Європи.
10. Сформулюйте спільні риси країн переселенського типу.
11. Які ознаки країн з середнім рівнем економічного розвитку як підтипу країн?
12. Які особливості територіального розміщення розвинених країн у світі? Якими чинниками, на вашу думку, воно зумовлене?
13. Які просторові відмінності розвинених країн світу за формою правління?
14. Назвіть найменші за абсолютними макропоказниками розвинені країни.
15. Порівняйте Україну з розвиненими країнами за площею, людністю.
16. Поясніть особливості динаміки частки розвинених країн у формуванні економічного потенціалу світу у XXI ст.
17. Як співставляються частки розвинених країн у світі за площею території, кількістю населення і виробництвом ВВП?
18. Який показник виражає рівень економічного розвитку країни?
19. Який рівень економічного розвитку України порівняно з розвиненими країнами світу?

Тестові завдання

Вкажіть приблизну частку розвинених країн у виробництві ВВП світу за ПКС (2010-і рр):

A. 20%; B. 40%; C. 60%; G. 80%

Вкажіть приблизну частку розвинених країн у виробництві ВВП світу (у сталих цінах 2010 р.) (2010-і рр):

A. 20%; B. 40%; C. 60%; G. 80%

Вкажіть приблизну частку розвинених країн у населенні світу (2010-і рр):

A. 13%; B. 20%; C. 25%; G. 30%

Вкажіть приблизну частку розвинених країн у площі території світу:

A. 13%; B. 20%; C. 25%; G. 30%

Вкажіть розвинену країну, у яких відносно дешевші ціни на товари і послуги (ВВП за ПКС майже удвічі перевищує ВВП у сталих цінах):

A. США; B. Японія;

V. Кіпр; G. Австрія.

Вкажіть розвинені країни, у яких відносно дешевші ціни на товари і послуги (ВВП за ПКС у 1,5 раза перевищує ВВП у сталих цінах):

A. Греція, Португалія; B. США, Канада;

V. Кіпр, Ізраїль; G. Норвегія, Мальта.

Вкажіть розвинені країни, у яких відносно дорожчі ціни на товари і послуги (ВВП за ПКС є значно меншим, ніж ВВП у сталих цінах):

A. Греція, Португалія; B. США, Канада;

V. Кіпр, Ізраїль; G. Люксембург, Ісландія.

Встановіть відповідність між країною та рівнем її економічного розвитку:

1. Ісландія; A. дуже високий;

2. Італія; B. високий;

3. Кіпр; V. середній;

4. Японія; G. нижче середнього.

Встановіть відповідність між країною та рівнем її економічного розвитку:

1. Норвегія; A. дуже високий;

2. США; B. високий;

3. Греція; V. середній;

4. Італія; G. нижче середнього.

Встановіть відповідність між країною та рівнем її економічного розвитку:

1. Швейцарія;	А. дуже високий;
2. Нова Зеландія;	Б. високий;
3. Португалія;	В. середній;
4. Австрія;	Г. нижче середнього.

Встановіть відповідність між країною та її підтипом:

1. Норвегія;	А. головні економічно високорозвинені країни;
2. США;	Б. малі економічно високорозвинені країни;
3. Греція;	В. країни «переселенського типу»;
4. Ізраїль;	Г. країни з середнім рівнем економічного розвитку.

Встановіть відповідність між країною та її підтипом:

1. Швейцарія;	А. головні економічно високорозвинені країни;
2. Японія;	Б. малі економічно високорозвинені країни;
3. Іспанія;	В. країни «переселенського типу»;
4. Нова Зеландія;	Г. країни з середнім рівнем економічного розвитку.

Встановіть відповідність між країною та її підтипом:

1. Австралія;	А. головні економічно високорозвинені країни;
2. Італія;	Б. малі економічно високорозвинені країни;
3. Португалія;	В. країни «переселенського типу»;
4. Люксембург;	Г. країни з середнім рівнем економічного розвитку.

Вкажіть розвинену країну з найбільшим економічним потенціалом (за ВВП):

А. США;	Б. Японія;
В. Люксембург;	Г. Ірландія.

Вкажіть розвинену країну з найменшим економічним потенціалом (за ВВП):

А. Кіпр;	Б. Мальта;
В. Люксембург;	Г. Ізраїль.

Вкажіть країну з найвищим рівнем економічного розвитку (за ВВП на особу):

А. США;	Б. Японія;
В. Люксембург;	Г. Ірландія.

Вкажіть критерій, який використовує Програма Розвитку ООН для виокремлення розвинених країн світу:

А. ВНД на особу за методом Атласа;	Б. індекс людського розвитку;
В. ВНД за ПКС;	Г. структура ВВП за секторами господарства.

Вкажіть критерій, який використовує Світовий банк для виокремлення розвинених країн світу:

- А. ВНД на особу за методом Атласа; Б. індекс людського розвитку;
В. ВНД за ПКС; Г. структура ВВП за секторами господарства.*

Яку назву використовує Міжнародний валютний фонд для позначення розвинених країн:

- А. передові економіки; Б. перехідні економіки;
В. зростаючі економіки; Г. країни з високим рівнем доходу.*

Яку назву використовує Світовий банк для позначення розвинених країн:

- А. передові економіки; Б. перехідні економіки;
В. зростаючі економіки; Г. країни з високим рівнем доходу.*

Описові завдання

Охарактеризуйте макрорегіон світу, де представлені лише розвинені країни.

Охарактеризуйте макрорегіон світу, де зосереджена найбільша кількість розвинених країн.

Дайте визначення терміну «валовий внутрішній продукт».

Дайте визначення терміну «валовий національний продукт».

Дайте визначення терміну «валовий національний дохід».

Поясніть зміст перерахунків за паритетом купівельної спроможності.

Назвіть три розвинені країни з найвищим ВВП за ПКС на особу.

Назвіть три розвинені країни, що є республіками за формою правління та унітарними за типом устрою.

Назвіть три розвинені країни, що є республіками за формою правління та федеративними за типом устрою.

Практична робота 2.
**ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ВІДКРИТОСТІ ЕКОНОМІКИ
РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ**

Мета: ознайомити студентів з поняттєво-термінологічною системою «відкритість економіки», методикою розрахунку показників, які характеризують відкритість економіки; розглянути диференціацію показників відкритості економіки розвинених країн світу; з'ясувати вплив окремих факторів на рівень відкритості економіки країн; розвивати навички застосування отриманих теоретичних знань у дослідженні конкретних суспільно-географічних об'єктів.

Завдання практичної роботи

1. Розкрийте зміст понять «відкрита економіка», «автаркія», «відкритість економіки», «функціональна (зовнішньоторговельна) відкритість», «торгово-політична (тарифна) відкритість»; показників, які характеризують функціональну відкритість економіки: сальдо зовнішньої торгівлі, експортна квота, імпортна квота, зовнішньоторговельна квота (рівень відкритості економіки).

2. Розрахувати значення показників, які характеризують відкритість економіки (за даними таблиці 2.1). Результати представити у вигляді таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показники відкритості економіки розвинених країн світу, 2017 р.

№	Країна	Експортна квота, %	Імпортна квота, %	Сальдо торгівлі, млрд дол. США	Рівень відкритості економіки, %

3. Згрупувати розвинені країни світу за рівнем відкритості економіки, виділивши чотири групи країн: з низьким, середнім, високим і дуже високим рівнем відкритості.

4. Висвітліть вплив факторів на відкритість економіки країн світу: географічне положення, економічний потенціал, територія, рівень економічного розвитку, кількість населення, забезпеченість природними ресурсами, структура природно-ресурсного потенціалу, диверсифікація структури господарства, тарифна політика.

5. Підготуйте доповідь-презентацію «Географічні аспекти відкритості економіки країни (на вибір)». Зверніть увагу на вияв дії окремих чинників на показники відкритості економіки.

Інформаційні джерела

1. *Безуглий В. В.* Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник / В. В. Безуглий. — К. : Академія, 2007.

2. Довідковий атлас світу / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.

3. Економічна і соціальна географія країн світу : навч. посібник / [за ред. С. П. Кузика]. — Львів : Світ, 2005. — С. 149—153.

4. *Кремень О. І.* Відкритість економіки та напрями її оцінки / О. І. Кремень [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [dspace.uabs.edu.ua/... Kremen_O.I._Vidkrytist_ekonomiky](http://dspace.uabs.edu.ua/.../Kremen_O.I._Vidkrytist_ekonomiky).

5. *Передрій О. О.* Зміст поняття «відкрита економіка»: плюси і мінуси / О. О. Передрій / Міжнародні економічні відносини : навч. посібник. — К. : Знання, 2008.

6. KOF Globalisation Index / KOF Swiss Economic Institute [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>.

7. World Development Indicators / World Bank [Electronic resource]. — Mode of access : <http://data.worldbank.org/indicator>.

Статистичні матеріали для виконання практичної роботи

Таблиця 2.1

Головні показники зовнішньої торгівлі розвинених країн світу, у поточних цінах, 2017 р.

№	Країни	ВВП, млрд дол. США	Експорт товарів і послуг, млрд дол. США	Імпорт товарів і послуг, млрд дол. США
1	2	3	4	5
1	Ісландія	23,9	11,2	10,2
2	Норвегія	398,8	141,5	131,8
3	Швеція	538,0	243,9	221,2
4	Фінляндія	251,9	97,2	96,0
5	Данія	324,9	179,4	156,4
6	Ірландія	333,7	400,5	293,3
7	Велика Британія	2 622,4	800,6	837,4

1	2	3	4	5
8	Франція	2 582,5	797,5	826,0
9	Бельгія	492,7	419,0	415,6
10	Нідерланди	826,2	714,4	617,9
11	Люксембург	62,4	143,5	121,0
12	Німеччина	3 677,4	1 737,1	1 458,5
13	Австрія	416,6	224,7	211,5
14	Швейцарія	678,9	441,1	366,1
15	Португалія	217,6	93,8	91,6
16	Іспанія	1 311,3	447,1	412,1
17	Італія	1 934,8	605,5	546,0
18	Греція	200,3	66,5	68,7
19	Мальта	12,5*	15,4*	14,1*
20	Кіпр	21,7	13,8	14,7
21	Ізраїль	365,4*	98,9*	97,6*
22	Японія	4 872,1*	797,8*	749,7*
23	Канада	1 653,0	510,7	548,3
24	США	19 390,6*	2 214,6*	2 735,8*
25	Австралія	1 323,4	281,5	272,9
26	Нова Зеландія	205,9*	48,9*	48,3*
27	Південна Африка	349,4	104,0	99,3
	<i>Разом</i>	<i>45 088,3</i>	<i>11 650,1</i>	<i>11 462,0</i>
	<i>Україна</i>	<i>112,2</i>	<i>53,8</i>	<i>60,9</i>
	<i>Світ</i>	<i>80 683,8</i>	<i>22 989,6</i>	<i>22 453,7</i>

* дані за 2016 р.

Складено за даними Світового Банку: World Development Indicators / World Bank [Electronic resource]. — Mode of access : <http://data.worldbank.org/indicator> [Перегляд 05.10.2018 р.].

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ «Міжнародні економічні зв'язки» навчального посібника за ред.С. Кузика «Економічна і соціальна географія країн світу» [3]. Як змінилося місце розвинених країн у зовнішньоекономічних зв'язках світу на початку ХХІ ст.?

2. Опрацюйте статтю О. Кременя «Відкритість економіки та напрями її оцінки» [4]. Як змінився рівень відкритості економіки світу і країн з 1970-х рр. і до сьогодні? Які чинники такої динаміки?

3. Обґрунтуйте вплив окремих факторів на збільшення чи зменшення рівня відкритості економіки (на прикладі абстрактних моделей країн, при інших рівних умовах їхнього розвитку).

4. Ознайомтеся з показниками, які характеризують економічну, зокрема торговельну, глобалізацію країн за підходом Швейцарського економічного інституту [6]. Чим відрізняється торговельна глобалізація і відкритість економіки?

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення «відкрита економіка».
2. Назвіть компоненти функціональної відкритості економіки.
3. Назвіть компоненти тарифної відкритості економіки.
4. Як визначити рівень відкритості економіки країни?
5. Яке порогове значення зовнішньоторговельної квоти для відкритої економіки прийняте з 1990-х рр.?
6. Наведіть приклади великих відкритих економік (за О. Кременем).
7. Поясніть вищу експорту квоту розвинених країн порівняно з країнами, що розвиваються.
8. Назвіть першу трійку розвинених країн за обсягом експорту та імпорту товарів і послуг.
9. Назвіть розвинені країни з найвищим рівнем відкритості економіки.
10. Назвіть розвинені країни з найнижчим рівнем відкритості економіки.
11. Поясніть, чому великий економічний потенціал зменшує рівень відкритості економіки країни.
12. Поясніть вплив площі території країни на рівень відкритості її економіки.
13. Чому високий рівень економічного розвитку, як правило, зумовлює зростання рівня відкритості країни?
14. Назвіть переваги високого рівня відкритості для розвитку національного господарського комплексу.
15. Які потенційні загрози високої відкритості для національної економіки?
16. Який рівень експортної та імпортної квоти України порівняно з розвиненими країнами і світом?

Тестові завдання

Вкажіть країну, що займає друге місце серед розвинених країн за обсягом експорту та імпорту товарів і послуг:

А. США;

Б. Японія;

В. Німеччина;

Г. Австралія.

Вкажіть країну, що протягом 1980—2017 рр. має негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами:

А. США;

Б. Японія;

В. Німеччина;

Г. Канада.

Вкажіть показник функціональної відкритості економіки країни:

А. ВВП;

Б. обсяг експорту та імпорту;

В. зовнішньоторговельна квота;

Г. ВНД за ПКС на одну особу.

Вкажіть, як впливає дуже мала площі території країни на рівень відкритості її економіки:

А. збільшує;

Б. зменшує;

В. істотно не впливає;

Г. відсутній вплив.

Вкажіть, як впливає дуже великий економічний потенціал країни на рівень відкритості її економіки:

А. збільшує;

Б. зменшує;

В. істотно не впливає;

Г. відсутній вплив.

Вкажіть, як впливає моногалузева структура господарства країни на рівень відкритості її економіки:

А. збільшує;

Б. зменшує;

В. істотно не впливає;

Г. відсутній вплив.

Вкажіть, як впливає комплексна диверсифікована структура господарства країни на рівень відкритості її економіки:

А. збільшує;

Б. зменшує;

В. істотно не впливає;

Г. відсутній вплив.

Вкажіть, як впливає висока забезпеченість країни різноманітними природними ресурсами на рівень відкритості її економіки:

А. збільшує;

Б. зменшує;

В. істотно не впливає;

Г. відсутній вплив.

Вкажіть, як впливає висока забезпеченість країни тільки одним видом природних ресурсів на рівень відкритості її економіки:

- А. збільшує;* *Б. зменшує;*
В. істотно не впливає; *Г. відсутній вплив.*

Вкажіть, як впливає високий рівень економічного розвитку на рівень відкритості її економіки:

- А. збільшує;* *Б. зменшує;*
В. істотно не впливає; *Г. відсутній вплив.*

Вкажіть країну з найвищим рівнем відкритості економіки:

- А. Бельгія;* *Б. Люксембург;*
В. Іспанія; *Г. Японія.*

Вкажіть країну з дуже високим рівнем відкритості економіки:

- А. Бельгія;* *Б. Мальта;*
В. Італія; *Г. Нова Зеландія.*

Вкажіть країну з низьким рівнем відкритості економіки:

- А. Бельгія;* *Б. Мальта;*
В. Німеччина; *Г. Австралія.*

Встановіть відповідність між країною та рівнем відкритості її економіки:

- 1. Люксембург;* *А. дуже високий;*
2. США; *Б. високий;*
3. Греція; *В. середній;*
4. Швейцарія; *Г. низький.*

Встановіть відповідність між країною та рівнем відкритості її економіки:

- 1. Ірландія;* *А. дуже високий;*
2. Німеччина; *Б. високий;*
3. Кіпр; *В. середній;*
4. Японія; *Г. низький.*

Вкажіть тенденцію динаміки рівня відкритості економіки світу у II пол. XX ст.:

- А. зростання;* *Б. зменшення;*
В. коливання; *Г. стає значення.*

Вкажіть приблизний рівень відкритості світу у 2010-х рр.:

- А. 20%;* *Б. 40%;*
В. 60%; *Г. 80%*

Вкажіть приблизний рівень відкритості світу у 1970—1990 рр.:

А. 30%;

Б. 50%;

В. 70%;

Г. 90%

Вкажіть, який рівень відкритості економіки притаманний більшості малих економічно високорозвинених країн Європи:

А. дуже високий;

Б. дуже високий і високий;

В. середній;

Г. низький.

Вкажіть, який рівень відкритості економіки характерний для розвинених країн загалом:

А. дуже високий;

Б. високий;

В. середній;

Г. низький.

Описові завдання

Дайте визначення терміну «зовнішньоторговельна квота».

Дайте визначення терміну «експортна квота».

Дайте визначення терміну «імпортна квота».

Дайте визначення терміну «сальдо зовнішньої торгівлі».

Дайте визначення терміну «обсяг зовнішньої торгівлі».

Дайте визначення терміну «рівень відкритості економіки».

Вкажіть три чинники, які, на вашу думку, найсуттєвіше впливають на низький рівень відкритості економіки США.

Вкажіть три чинники, які, на вашу думку, найсуттєвіше впливають на низький рівень відкритості економіки Австралії.

Вкажіть три чинники, які, на вашу думку, найсуттєвіше впливають на низький рівень відкритості економіки Японії.

Вкажіть три чинники, які, на вашу думку, найсуттєвіше впливають на дуже високий рівень відкритості економіки Люксембургу.

Семінарське заняття 1.

**ЕКОНОМІКО-, СОЦІАЛЬНО- ТА ПОЛІТИКО-
ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУБРЕГІОНУ
ЗАХІДНА ЄВРОПА
(НА ПРИКЛАДІ ЦЕНТРОФОРМУЮЧИХ КРАЇН —
НІМЕЧЧИНА, ФРАНЦІЯ, ВЕЛИКА БРИТАНІЯ)**

Мета: розкрити місце розвинених країн Західної Європи у макрореґіоні й геоекономічній структурі світу; проаналізувати диференціацію просторового, демогеографічного, економічного потенціалу розвинених країн Західної Європи; визначити галузі спеціалізації окремих країн субреґіону; ознайомити студентів із підходом ЄС до регіональної політики; обговорити суспільно-географічні аспекти проблем економічного, демографічного, соціального, політичного розвитку країн Західної Європи.

Питання семінарського заняття

1. Місце Західної Європи у групі розвинених країн світу (склад: *Велика Британія, Ірландія, Франція, Німеччина, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Австрія, Швейцарія*). Частка у населенні, території, розмірі ВВП, зовнішній торгівлі.
2. Особливості географічного положення. Територія та типізація реґіонів Західної Європи.
3. Природні умови та ресурси як чинник розвитку субреґіону.
4. Суспільно-географічні аспекти розвитку населення та розселення країн Західної Європи (населення, здоров'я, освіта і навчання, ринок праці).
5. Суспільно-географічні аспекти розвитку економіки країн Західної Європи (рівень економічного розвитку, структура економіки).
6. Суспільно-географічні аспекти розвитку постіндустріальних секторів країн Західної Європи (наука і дослідження, електронна економіка і суспільство).
7. Туризм як галузь спеціалізації країн Західної Європи.
8. Суспільно-географічні аспекти розвитку транспорту у країнах Західної Європи.
9. Суспільно-географічні аспекти розвитку сільського господарства у країнах Західної Європи.
10. Просторові відмінності як основа для регіональної політики ЄС.

11. Риси соціально-економічного розвитку після економічної кризи 2008/2009 рр.: динаміка, структурні проблеми господарства, проблеми безпеки.

Інформаційні джерела

1. *Безуглий В. В.* Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник / В. В. Безуглий. — К. : «Академія», 2007.

2. *Безуглий В. В.* Регіональна економічна та соціальна географія світу : навч. посібник / В. В. Безуглий, С. В. Козинець. — К. : Академія, 2003. — 687 с.

3. *Блїй де Г.* Географія: світи, регіони, концепти / Г. де Блїй, П. Муллер. — [пер. з англ.; передмова та розділ «Україна» О. І. Шабля]. — К. : Либідь, 2004. — С. 60—130.

4. *Довгань Г. Д.* Країнознавство : довідник / Г. Д. Довгань, А. Й. Сиротенко, О. Г. Стадник. — Харків : Веста, 2007. — С. 8—71.

5. Довідковий атлас світу / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.

6. Економічна і соціальна географія країн світу : навч. посібник / [за ред. С. П. Кузика]. — Львів : Світ, 2005. — С. 237—284.

7. *Максаковский В. П.* Географическая картина мира : учебн. пособие / В. П. Максаковский. — [в 2-х кн.]. Кн. II. — М. : Дрофа, 2009. — 480 с. — Раздел «Зарубежная Европа».

8. Перспективы развития региональной экономики: Европа. Укрепление экономического подъема: доклад / Международный Валютный Фонд, 2011. — 129 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/reo/2011/eur/ereo0511exr.pdf>.

9. Eurostat Regional Yearbook: 2018 edition / Eurostat, 2018. [Electronic resource]. — Mode of access : <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9210140/KS-NA-18-001-EN-N.pdf/655a00cc-6789-4b0c-9d6d-eda24d412188>.

10. Regional Economic Outlook: Europe. Navigating Stormy Waters / International Monetary Fund, 2011. — 129 p. [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2011/eur/eng/pdf/ereo1011.pdf>.

11. Statistical Atlas / Eurostat, 2018 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://ec.europa.eu/eurostat/statistical-atlas/gis/viewer>.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ «Суспільно-географічна макрорегіоналізація Європи» навчального посібника за ред. С. Кузика «Економічна і соціальна географія країн світу» [6, с. 181—185]. Які принципи покладено і основу вказаної суспільно-географічної регіоналізації Європи?

2. Ознайомтеся із базою статистичних даних Євростату [9]. Які розділи показників виділяються? Який просторовий розріз даних? Побудуйте дві картосхеми за обраними показниками у розрізі номенклатурних одиниць територіальної статистики NUTS2, охопивши країни Західної Європи.

3. Опрацюйте один з розділів регіонального щорічника Євростату [10]. Підготуйте доповідь-презентацію за обраним питанням.

Питання для самоперевірки

1. Покажіть на карті країни субрегіону Західна Європа.
2. Які особливості виокремлення Західної Європи за Г. де Блієм та П. Муллером?

3. Наведіть аргументи «за» виокремлення субрегіону Британські острови.

4. До якого підтипу розвинених країн відноситься більшість країн Західної Європи.

5. Наведіть приклади NUTS різного просторового рівня: NUTS1, NUTS2, NUTS3.

6. Вкажіть риси забезпеченості паливними ресурсами країн Західної Європи.

7. Назвіть найбільші міські агломерації Західної Європи.

8. Обґрунтуйте необхідність продуманої міграційної політики для Західної Європи.

9. Назвіть спільні особливості структури господарства Німеччини, Франції та Великої Британії.

10. Вкажіть провідні регіони Західної Європи за промисловим розвитком.

11. Вкажіть провідні регіони Західної Європи за розвитком науково-дослідної діяльності.

12. Вкажіть провідні райони Західної Європи за розвитком туризму.

13. Доведіть визнання Лондону як однієї з фінансових столиць світу.

14. Назвіть економічні райони Німеччини.
15. Доведіть велику роль ТНК у господарстві країн Західної Європи.
16. Назвіть найбільші ТНК у хіміко-фармацевтичній, харчовій галузі Західної Європи.
17. Охарактеризуйте диференціацію регіонів Західної Європи за рівнем економічного розвитку.
18. Поясніть причини порівняно швидкого подолання економічної кризи 2008/2009 рр. у країнах субрегіону Західна Європа.
19. Назвіть чинники стрімкого соціально-економічного зростання Ірландії протягом останнього десятиліття.
20. Які з країн Західної Європи близькі до України за окремими макропоказниками (площа території, людність, розмір ВВП)?

Тестові завдання

Вкажіть найбільшу за економічним потенціалом країну Західної Європи:

А. Велика Британія; Б. Німеччина; В. Франція.

Вкажіть галузь промисловості, яку представляють найбільші транснаціональні корпорації Німеччини:

А. хімічна; Б. машинобудування; В. нафтопереробна; Г. харчова.

Вкажіть галузь промисловості, яку представляють дві найбільші транснаціональні корпорації Великої Британії (Royal Dutch Shell plc, BP plc):

А. хімічна; Б. машинобудування; В. видобувна і нафтопереробна; Г. харчова.

Вкажіть галузь промисловості, яку представляють найбільші транснаціональні корпорації Ірландії (Johnson Controls International PLC, Medtronic plc):

А. хімічна, зокрема хіміко-фармацевтична;

Б. машинобудування, зокрема виробництво інструментів та електричного устаткування;

В. видобувна і нафтопереробна; Г. харчова.

Вкажіть галузь промисловості, яку представляє найбільша транснаціональна корпорація Люксембургу (ArcelorMittal):

А. хімічна; Б. машинобудування; В. металургія; Г. харчова.

Вкажіть галузь промисловості, яку представляє найбільша транснаціональна корпорація Бельгії (Anheuser-Busch InBev NV):

А. хімічна; Б. машинобудування; В. металургія; Г. харчова.

Вкажіть країну Західної Європи, що приймає найбільшу кількість туристів, у т. ч. іноземних:

А. Велика Британія; Б. Франція; В. Німеччина; Г. Австрія.

Вкажіть розвинену країну Європи з найвищим зростанням економіки за останні 10 років:

А. Іспанія; Б. Ірландія; В. Норвегія; Г. Мальта.

Вкажіть країну Західної Європи, що визначає промислову спеціалізацію регіону, має найрізноманітнішу і комплексну структуру промисловості:

А. Велика Британія; Б. Франція; В. Німеччина; Г. Австрія.

Вкажіть найрозвиненіший регіон Великої Британії (ВВП на особу у 6,1 рази вищий, ніж у середньому у ЄС):

А. Внутрішній Лондон-Захід; Б. Девон; В. Східний Уельс; Г. Північна Ірландія.

Вкажіть найрозвиненіший регіон Франції (ВВП на особу у 1,8 рази вищий, ніж у середньому у ЄС):

А. Іль де Франс; Б. Бретань; В. Норд-па-де-Кале; Г. Корсіка.

Вкажіть найрозвиненіший регіон Німеччини (ВВП на особу у 1,8 рази вищий, ніж у середньому у ЄС):

А. Верхня Баварія; Б. Берлін; В. Трієр; Г. Тюрінгія.

Вкажіть країни, де найбільше поширена часткова зайнятість:

А. Нідерланди, Австрія; Б. Франція, Німеччина;

В. Ірландія, Велика Британія; Г. Італія, Іспанія.

У столичних регіонах країн Західної Європи рівень автомобілізації порівняно із середнім рівнем є:

А. вищим; Б. нижчим; В. суттєво не відрізняється.

Вкажіть основну групу експортних товарів (понад 80%) центроформуємих країн Західної Європи:

А. продукти харчування і сільськогосподарська сировина; Б. паливо;

В. руди та метали; Г. продукція обробної промисловості.

Вкажіть варіант відповіді, у якому названо дві провідні галузі промисловості Німеччини, які визначають і експортну спеціалізацію країни:

А. харчова і легка; Б. електроенергетика і кольорова металургія;

В. целюлозно-паперова і нафтохімічна; Г. машинобудування і хімічна.

Вкажіть переважне розташування центрів нафтопереробки Західної Європи:

*А. морські порти; Б. долина р. Мозель;
В. Східна Німеччина; Г. Північна Англія.*

Вкажіть країну Західної Європи, яка більшість електроенергії виробляє на атомних електростанціях:

А. Австрія; Б. Велика Британія; В. Німеччина; Г. Франція.

Описові завдання

Риси географії агрокліматичних ресурсів Франції.

Географія природно-рекреаційних ресурсів Західної Європи.

Райони зосередження історико-культурних туристичних ресурсів у Західній Європі.

Організаційні особливості сільського господарства Німеччини.

Назвіть види продукції харчової промисловості, що визначають спеціалізацію Франції.

Назвіть види продукції харчової промисловості, що визначають спеціалізацію Німеччини.

Навіть фінансові центри Західної Європи, що мають світове значення.

Назвіть види послуг, що визначають спеціалізацію Великої Британії.

Назвіть види послуг, що визначають спеціалізацію Франції.

Семінарське заняття 2.
**ЕКОНОМІКО-, СОЦІАЛЬНО- ТА ПОЛІТИКО-
ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
СУБРЕГІОНУ ПІВНІЧНА ЄВРОПА**

Мета: розкрити специфіку і роль Північної Європи у макрорегіоні; проаналізувати диференціацію просторового, демогеографічного, економічного потенціалу країн Північної Європи; прослідкувати чинники спеціалізації країн субрегіону; розглянути суспільно-географічні особливості економічного, демографічного, соціального, політичного розвитку країн Північної Європи; охарактеризувати рівень та динаміку економічного розвитку країн субрегіону на початку ХХІ ст.

Питання семінарського заняття

1. Місце Північної Європи у групі розвинених країн світу (склад: *Ісландія, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Данія*). Частка у населенні, території, розмірі ВВП, зовнішній торгівлі.
2. Особливості географічного положення. Територія та типізація регіонів Північної Європи.
3. Природні умови та ресурси як чинник розвитку регіону.
4. Суспільно-географічні аспекти розвитку населення та розселення країн Північної Європи (населення, здоров'я, освіта і навчання, ринок праці).
5. Суспільно-географічні аспекти розвитку економіки країн Північної Європи (рівень економічного розвитку, структура економіки).
6. Суспільно-географічні аспекти розвитку постіндустріальних секторів країн Північної Європи (наука і дослідження, електронна економіка і суспільство).
7. Суспільно-географічні аспекти розвитку транспорту у країнах Північної Європи.
8. Суспільно-географічні аспекти розвитку сільського господарства у країнах Північної Європи.
9. Риси соціально-економічного розвитку після економічної кризи 2008/2009 рр.: динаміка, структурні проблеми господарства, проблеми безпеки.

Інформаційні джерела

1. *Безуглий В. В.* Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник / В. В. Безуглий. — К. : «Академія», 2007.
2. *Безуглий В. В.* Регіональна економічна та соціальна географія світу : навч. посібник / В. В. Безуглий, С. В. Козинець. — К. : Академія, 2003. — 687 с.
3. *Блїй де Г.* Географія: світи, регіони, концепти / Г. де Блїй, П. Муллер. — [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. — К. : Либідь, 2004. — С. 60—130.
4. *Довгань Г. Д.* Країнознавство : довідник / Г. Д. Довгань, А. Й. Сиротенко, О. Г. Стадник. — Харків : Веста, 2007. — С. 8—71.
5. Довідковий атлас світу / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.
6. Економічна і соціальна географія країн світу : навч. посібник / [за ред. С. П. Кузика]. — Львів : Світ, 2005. — С. 237—284.
7. *Максаковский В. П.* Географическая картина мира : учебн. пособие / В. П. Максаковский. — [в 2-х кн.]. Кн. II. — М. : Дрофа, 2009. — 480 с. — Раздел «Зарубежная Европа».
8. Перспективы развития региональной экономики: Европа. Укрепление экономического подъема : доклад / Международный Валютный Фонд, 2011. — 129 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/reo/2011/eur/ereo0511exr.pdf>.
9. Eurostat Regional Yearbook: 2018 edition / Eurostat, 2018. [Electronic resource]. — Mode of access : <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9210140/KS-NA-18-001-EN-N.pdf/655a00cc-6789-4b0c-9d6d-eda24d412188>.
10. Regional Economic Outlook: Europe. Navigating Stormy Waters / International Monetary Fund, 2011. — 129 p. [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2011/eur/eng/pdf/ereo1011.pdf>.
11. Statistical Atlas / Eurostat, 2018 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://ec.europa.eu/eurostat/statistical-atlas/gis/viewer>.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ «Північна Європа» навчального посібника за ред. С. Кузика «Економічна і соціальна географія

країн світу» [6, с. 285—292]. Який вплив природно-ресурсного потенціалу на сучасну економіку країн субрегіону?

2. Прочитайте підрозділ «Північна (Скандинавська) Європа» підручника Блій Г. де, Муллер П., Шаблій О. «Географія: світи, регіони, концепти» [3, с. 103—107]. Які позитивні наслідки віддаленості, ізоляції і суворого довкілля для регіону?

3. Попрацюйте із базою статистичних даних Євростату [9]. Побудуйте кілька картосхем за обраними показниками у розрізі номенклатурних одиниць територіальної статистики NUTS2, охопивши країни Північної Європи.

Питання для самоперевірки

1. Покажіть на географічній карті столиці країни субрегіону Північна Європа.

2. Які особливості виокремлення Північної Європи за проф. Г. де Блієм та проф. П. Муллером?

3. Назвіть особливості виділення Північної Європи за С. Кузиком.

4. Вкажіть риси забезпеченості паливними ресурсами країн субрегіону.

5. Наведіть приклади впливу природно-ресурсного потенціалу країн Північної Європи на сучасний розвиток економіки

6. Вкажіть особливість географічного розміщення столиць Феноскандії.

7. Назвіть особливості розміщення населення у Північній Європі.

8. Назвіть особливості зайнятості населення у Північній Європі.

9. Назвіть особливості розвитку і рівня освіти у Північній Європі.

10. Назвіть галузі спеціалізації промисловості Норвегії, Швеції, Данії.

11. Назвіть види сільськогосподарської продукції, за виробництвом якої субрегіон посідає вагоме місце у світі.

12. Поясніть туристичні потоки у субрегіон та з нього.

13. Аргументуйте вагомість субрегіону у світі з соціально-культурної позиції.

14. Доведіть велику роль ТНК у господарстві країн Північної Європи.

15. Охарактеризуйте диференціацію регіонів Північної Європи за рівнем економічного розвитку.

16. Поясніть дуже повільну динаміку економіки країн Північної Європи.

Тестові завдання

Вкажіть найбільшу за економічним потенціалом країну Північної Європи:

А. Норвегія; Б. Швеція; В. Фінляндія; Г. Данія.

Вкажіть країну Північної Європи з найвищим рівнем економічного розвитку:

А. Норвегія; Б. Швеція; В. Фінляндія; Г. Данія.

Вкажіть країну Північної Європи, що має найповільніше економічне зростання:

А. Ісландія; Б. Ірландія; В. Норвегія; Г. Фінляндія.

Вкажіть регіони Північної Європи, що мають найвищий рівень економічного розвитку (у 1,5 рази вищий, ніж у ЄС):

А. південні; Б. столичні; В. приміські; Г. прикордонні.

Вкажіть тип динаміки людності, притаманний більшості країн Північної Європи:

А. скорочення; Б. стабілізація; В. збільшення.

Вкажіть країну Північної Європи, що спеціалізується на видобутку руд чорних і кольорових металів:

А. Норвегія; Б. Швеція; В. Фінляндія; Г. Данія.

Вкажіть країну Північної Європи, яка відмовилася від розвитку атомної енергетики після аварії на Чорнобильській АЕС, поступово вивела з експлуатації діючі атомні реактори:

А. Норвегія; Б. Швеція; В. Фінляндія; Г. Данія.

У столичних регіонах країн Північної Європи рівень автомобілізації порівняно із середнім рівнем є:

А. вищим; Б. нижчим; В. таким же самим.

Вкажіть країну Північної Європи, що має найвищу частку палива (близько 60%) у структурі експорту товарів:

А. Ісландія; Б. Данія; В. Норвегія; Г. Фінляндія.

Вкажіть країну Північної Європи, що має найвищу частку руд і металів (близько 40%) у структурі експорту товарів:

А. Ісландія; Б. Данія; В. Норвегія; Г. Фінляндія.

Вкажіть країни Північної Європи із найвищою часткою продукції обробної промисловості (понад 70%) у структурі експорту товарів:

А. Ісландія, Норвегія; Б. Данія, Швеція;

В. Норвегія, Фінляндія; Г. Ісландія, Данія;

Вкажіть найбільше місто (близько 1 млн жителів) Північної Європи:

А. Копенгаген; Б. Осло; В. Рейк'явік; Г. Стокгольм.

Вкажіть друге за кількістю населення і людністю місто Швеції:

А. Лунд; Б. Мальмо; В. Гетеборг; Г. Стокгольм.

Вкажіть переважаючий напрямок сільського господарства країн Північної Європи:

*А. тваринництво; Б. рослинництво;
В. приблизно однакова частка рослинництва і тваринництва.*

Вкажіть галузь промисловості, яку представляє найбільша ТНК Швеції:

*А. хімічна; Б. автомобілебудування;
В. виробництво комунікаційного обладнання; Г. харчова.*

Вкажіть галузь промисловості, яку представляє найбільша ТНК Фінляндії:

*А. хімічна; Б. автомобілебудування;
В. виробництво комунікаційного обладнання; Г. харчова.*

Вкажіть галузь промисловості, яку представляє найбільша транснаціональна корпорація Норвегії:

А. нафтовидобуток; Б. машинобудування; В. металургія; Г. харчова.

Описові завдання

Охарактеризуйте позитивні риси географічного положення Північної Європи.

Охарактеризуйте негативні риси географічного положення Північної Європи.

Охарактеризуйте риси потенціалу мінеральних ресурсів Північної Європи.

Охарактеризуйте риси потенціалу агрокліматичних ресурсів Північної Європи.

Охарактеризуйте риси енергетичного потенціалу країн Північної Європи.

Охарактеризуйте риси людського потенціалу Північної Європи.

Назвіть приклади торгівельних брендів Швеції, які представлені на ринку споживчих товарів України.

Назвіть приклади торгівельних брендів Норвегії, які представлені на ринку споживчих товарів України.

Назвіть приклади торгівельних брендів Данії, які представлені на ринку споживчих товарів України.

Назвіть приклади торгівельних брендів Фінляндії, які представлені на ринку споживчих товарів України.

Назвіть галузі спеціалізації господарства Норвегії.

Назвіть галузі спеціалізації господарства Швеції.

Назвіть галузі спеціалізації господарства Ісландії.

ЦЕНТРОФОРМУЮЧІ КРАЇНИ ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ ТА МІСЦЕ У НИХ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Мета: розкрити специфіку і роль Південної Європи у макрореєоні; проаналізувати диференціацію просторового, демогеографічного, економічного потенціалу країн Південної Європи; прослідкувати чинники спеціалізації країн субреєону; розглянути суспільно-географічні особливості сучасного розвитку Південної Європи; охарактеризувати рівень та динаміку економічного розвитку країн субреєону на початку ХХІ ст.

Питання семінарського заняття

1. Місце Південної Європи у групі розвинених країн світу (склад: *Іспанія, Португалія, Італія, Греція, Кіпр, Мальта*). Частка у населенні, території, розмірі ВВП, зовнішній торгівлі.

2. Особливості географічного положення. Територія та типізація країн Південної Європи.

3. Природні умови та ресурси як чинник розвитку реєону.

4. Суспільно-географічні аспекти розвитку населення та розселення країн Південної Європи (населення, здоров'я, освіта і навчання, ринок праці).

5. Суспільно-географічні аспекти розвитку економіки країн Південної Європи (рівень економічного розвитку, структура економіки).

6. Суспільно-географічні аспекти розвитку постіндустріальних секторів країн Південної Європи (наука і дослідження, електронна економіка і суспільство)

7. Туризм як галузь спеціалізації країн Південної Європи

8. Суспільно-географічні аспекти розвитку транспорту у країнах Південної Європи

9. Суспільно-географічні аспекти розвитку сільського господарства у країнах Південної Європи.

10. Українська діаспора у країнах Південної Європи: особливості її формування у кін. ХХ — на початку ХХІ ст.

11. Напрямки регіональної політики ЄС у країнах Південної Європи.

12. Риси соціально-економічного розвитку після економічної кризи 2008/2009 рр.: динаміка, структурні проблеми господарства, проблеми безпеки.

Інформаційні джерела

1. *Безуглий В. В.* Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник / В. В. Безуглий. — К. : «Академія», 2007.
2. *Безуглий В. В.* Регіональна економічна та соціальна географія світу : навч. посібник / В. В. Безуглий, С. В. Козинець. — К. : Академія, 2003. — 687 с.
3. *Блій де Г.* Географія: світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер. — [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шабля]. — К. : Либідь, 2004. — С. 60—130.
4. *Довгань Г. Д.* Країнознавство : довідник / Г. Д. Довгань, А. Й. Сиротенко, О. Г. Стадник. — Харків : Веста, 2007. — С. 8—71.
5. Довідковий атлас світу / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.
6. Економічна і соціальна географія країн світу : навч. посібник / [за ред. С. П. Кузика]. — Львів : Світ, 2005. — С. 237—284.
7. *Максаковский В. П.* Географическая картина мира : учебн. пособие / В. П. Максаковский. — [в 2-х кн.]. — Кн. II. — М. : Дрофа, 2009. — 480 с. — Раздел «Зарубежная Европа».
8. Перспективы развития региональной экономики: Европа. Укрепление экономического подъема : доклад / Международный Валютный Фонд, 2011. — 129 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/reo/2011/eur/ereo0511exr.pdf>.
9. Eurostat Regional Yearbook: 2018 edition / Eurostat, 2018. [Electronic resource]. — Mode of access : <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9210140/KS-NA-18-001-EN-N.pdf/655a00cc-6789-4b0c-9d6d-eda24d412188>.
10. Regional Economic Outlook: Europe. Navigating Stormy Waters / International Monetary Fund, 2011. — 129 p. [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2011/eur/eng/pdf/ereo1011.pdf>.
11. Statistical Atlas / Eurostat, 2018 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://ec.europa.eu/eurostat/statistical-atlas/gis/viewer>.
12. UN_MigrantStockByOriginAndDestination_2017: workbook / UN, 2017 [Electronic resource]. — Mode of access : http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ «Південна Європа» навчального посібника за ред. С. Кузика «Економічна і соціальна географія країн світу» [6, с. 309—315]. Який вплив географічного положення субрегіону на сучасний його розвиток?

2. Прочитайте підрозділ «Середземноморська Європа» підручника Блій де Г., Муллер П., Шаблій О. «Географія: світи, регіони, концепти» [3, с. 107—115]. Які відмінності між Південною і Північною Європи?

3. Попрацюйте із статистичними даними ООН [12]. Побудуйте таблицю динаміки (1990—2017 рр.) кількості мігрантів у країнах Південної Європи, зокрема з України. Поясніть виявлену тенденцію.

Питання для самоперевірки

1. Покажіть на географічній карті країни субрегіону Південна Європа.

2. Назвіть особливості виділення Південної Європи за С. Кузиком.

3. Які особливості Середземноморської (Південної) Європи за Г. де Блієм та П. Муллером?

4. Вкажіть позитивні і негативні риси географічного положення субрегіону.

5. Назвіть етапи соціально-економічного розвитку Південної Європи.

6. Доведіть соціально-культурну єдність субрегіону.

7. Доведіть, що Італія є центроформуючою країною субрегіону.

8. Наведіть приклади впливу природно-ресурсного потенціалу країн Південної Європи на сучасний розвиток економіки

9. Назвіть особливості зайнятості населення у Північній Європі.

10. Назвіть особливості розвитку і рівня освіти у Північній Європі.

11. Назвіть види сільськогосподарської продукції, за виробництвом якої субрегіон посідає провідні місця у світі.

12. Охарактеризуйте диференціацію регіонів Південної Європи за рівнем економічного розвитку.

13. Поясніть глибину і тривалість економічної кризи у країнах Південної Європи.

14. Назвіть країну Південної Європи з найбільшою кількістю українців (понад 230 тис. осіб).

15. Охарактеризуйте формування української діаспори у країнах Південної Європи.

Тестові завдання

Найбільша за економічним потенціалом країна Південної Європи:

А. Іспанія; Б. Італія; В. Греція.

Вкажіть країну Південної Європи, що приймає найбільшу кількість туристів, у т. ч. іноземних:

А. Іспанія; Б. Італія; В. Греція; Г. Кіпр.

У столичних регіонах країн Південної Європи рівень автомобілізації порівняно із середнім рівнем є:

А. вищим; Б. нижчим; В. таким же самим.

Вкажіть країну Південної Європи, яка має найбільшу внутрішню диференціацію розвитку (за рівнем економічного розвитку):

А. Португалія; Б. Кіпр; В. Греція; Г. Італія.

Вкажіть найбільшу міську агломерацію Південної Європи:

А. Барселона; Б. Мілан; В. Рим; Г. Афіни.

Вкажіть, для якої з країн притаманна така форма організації економіки як холдинги (змішана форма власності, з присутністю державної):

А. Португалія; Б. Кіпр; В. Греція; Г. Італія.

Вкажіть, які за розміром фірми є головною формою організації господарства Італії:

А. малі сімейні; Б. середні;

В. холдинги з участю державної власності; Г. транснаціональні корпорації.

Вкажіть провідний суспільно-географічний район Південної Європи:

А. Північна Італія;

Б. Південна Італія;

В. острови Іспанії;

Г. Північно-Східна Іспанія.

Вкажіть регіон Південної Європи з найвищою спеціалізацією на туристичній діяльності:

А. Північна Італія;

Б. Південна Італія;

В. острови Іспанії;

Г. Північно-Східна Іспанія.

Вкажіть місто — головний економічний (промисловий, фінансовий) центр Італії:

А. Венеція; Б. Мілан;

В. Рим;

Г. Неаполь.

Вкажіть найбільше місто Південної Італії як суспільно-географічного району:

А. Венеція; Б. Мілан; В. Рим; Г. Неаполь.

Вкажіть місто — головний соціально-культурний, політичний центр Італії:

А. Венеція; Б. Мілан; В. Рим; Г. Неаполь.

Вкажіть, до якого економічного району Італії (при виділенні двох економіко-географічних районів) відносять Рим:

А. Північного; Б. Середнього; В. Південного.

Вкажіть основну групу експортних товарів (понад 15%) Іспанії:

*А. продукти харчування і сільськогосподарська сировина; Б. паливо;
В. руди та метали; Г. продукція хімічної промисловості.*

Вкажіть найрозвиненіший регіон Італії (ВВП на особу у 1,5 рази вищий, ніж у середньому у ЄС):

А. Больцано; Б. Сицилія; В. Лаціо; Г. П'ємонт.

Вкажіть найрозвиненіший регіон Іспанії (ВВП на особу у 1,3 рази вищий, ніж у середньому у ЄС):

А. Мадрид; Б. Наварра; В. Балеарські о-ви; Г. Андалузія.

Вкажіть тип динаміки кількості населення країн Південної Європи:

А. скорочення; Б. стабілізація; В. збільшення.

Подайте повне звучання аббревіатури «NUTS» українською мовою:

*А. номенклатурні одиниці територіальної статистики ЄС;
Б. національні одиниці територіальної статистики ЄС;
В. одиниці адміністративно-територіального устрою ЄС;
Г. назва управління статистики ЄС.*

Вкажіть субрегіон Європи з найрізноманітнішою структурою господарства:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найвищою очікуваною тривалістю життя при народженні:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найменшою різницею між чоловіками і жінками в очікуваній тривалості життя при народженні:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з переважаючим загальним скороченням кількості населення:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи, у якому найбільше представлені регіони з відносно нижчим рівнем економічного розвитку:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найменшою смертністю населення від злоякісних новоутворень:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найкращою забезпеченістю населення лікарнями (лікарняними ліжками):

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найвищою часткою молоді, що не працює і не навчається:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи, де зайняте доросле населення найбільше дбає про підвищення кваліфікації:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найвищим рівнем безробіття:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найбільшою часткою витрат на науку та дослідження:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найінтенсивнішим зростанням витрат на науку та дослідження:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найрозгалуженішою мережею широкосмугового доступу до інтернету:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найбільшим використанням населенням послуг е-банкінгу:

А. Північна Європа; Б. Західна Європа; В. Південна Європа.

Вкажіть у формі яких за розміром ферм розвивається переважно сільське господарство у країнах Західної Європи:

А. малих (вартість продукції до 25 тис. євро у рік);

Б. середніх (25—50 тис. євро);

В. великих (50—100 тис. євро);

Г. дуже і надвеликих (100—200 і понад 2000 тис. євро).

Вкажіть у формі яких за розміром ферм розвивається переважно сільське господарство у країнах Південної Європи:

А. малих (вартість продукції до 25 тис. євро у рік);

Б. середніх (25—50 тис. євро);

В. великих (50—100 тис. євро);

Г. дуже і надвеликих (100—200 і понад 2000 тис. євро)

Вкажіть субрегіон Європи з найбільшим виробництвом пшениці твердих сортів:

А. Північна Європа;

Б. Західна Європа;

В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найбільшим виробництвом пшениці:

А. Північна Європа;

Б. Західна Європа;

В. Південна Європа.

Вкажіть субрегіон Європи з найбільшим виробництвом молока:

А. Північна Європа;

Б. Західна Європа;

В. Південна Європа.

Вкажіть найменш урбанізований субрегіон Європи:

А. Північна Європа;

Б. Західна Європа;

В. Південна Європа.

Описові завдання

Охарактеризуйте переваги географічного положення Південної Європи.

Назвіть недоліки географічного положення Південної Європи.

Обґрунтуйте переваги гео економічного положення субрегіону Південна Європа.

Поясніть значення поняття «лінія Анкони».

Поясніть значення поняття «Медзоджорно».

Обґрунтуйте чинники відсталості економіки Південної Італії.

Обґрунтуйте чинники випереджаючого розвитку Південної Італії.

Назвіть регіони з притаманними революційними процесами у Іспанії.

Назвіть регіони з притаманними революційними процесами у Італії.

Вкажіть особливості соціальної структури української діаспори у Португалії.

Діаспора українців в Італії.

Діаспора українців в Іспанії.

Діаспора українців в Греції.

Діаспора українців в Португалії.

Поясніть чинники триваючої економічної кризи у Греції.

Семінарське заняття 4.

ГЕОПОЛІТИЧНІ І ГЕОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ США

Мета: ознайомити студентів з гео економічними та геополітичними перевагами США на карті світу; розкрити роль глобальної держави у становленні світового порядку; проаналізувати внутрішні неоднорідності демографічного, економічного, соціального, культурного, політичного розвитку США; виокремити можливі загрози внутрішнього розвитку держави та їхній вплив на зовнішньополітичний і зовнішньоекономічний вектор США; розкрити особливості співпраці США та України.

Завдання семінарського заняття

1. Особливості геополітичного положення США у XXI ст.
2. США як глобальна сила на політичній карті світу і кінець політики добросусідства у XXI ст.
3. «Американська мрія» як передумова глобального економічного домінування держави.
4. Неоднорідності внутрішнього розвитку США у XXI ст.:
 - 4.1. демографічна ситуація (народжуваність, смертність, природній приріст, міграція, расовоетнічна структура, статеві-вікова структура населення);
 - 4.2. виклики урбанізації (зростання ролі глобальних міст; занепад одноповерхової Америки);
 - 4.3. виклики економічного розвитку (структура господарства держави; зменшення ролі первинного, вторинного секторів економіки; домінування третинного і четвертинного секторів економіки; відтік інвестицій з держави);
 - 4.4. транснаціональні компанії США (їхня спеціалізація, головні ринки виробництва і збуту продукції);
 - 4.5. соціальна неоднорідність (індекс Джині; індекс БігМака; доступ до середньої та вищої освіти; медичного забезпечення тощо);
 - 4.6. культурні протиріччя (мультикультуралізм; мультирелігійність).
5. Внутрішня регіоналізація США.

6. Особливості співпраці США та України. Роль української діаспори США у міждержавних взаєминах.

Інформаційні джерела

1. *Бжезінський З.* Стратегічне бачення : Америка і криза глобальної влади / З. Бжезінський. — [пер. з англ. Г. Лелів]. — Львів : Літопис, 2012. — 168 с.

2. *Блій де. Г.* Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій ; [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. — К. : Либідь, 2004. — 740 с.

3. *Блэквилл Р.* Геоэкономический потенциал Америки / Р. Блэквилл, Дж. Харрис / Война иными средствами [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://books.google.com.ua>.

4. *Кузик С.* Економічна і соціальна географія Америки : навч. посібник / С. Кузик, М. Книш. — Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 1999. — 300 с.

5. *Масляк П. О.* Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. — К. : Знання, 2008. — 292 с.

6. *Осадчий Т.* США — геополітичний лідер однополярного світу / Т. Осадчий [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.global-analityk.com>.

7. Посольство США в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://ua.usembassy.gov/uk>.

8. Statistical Abstract of the United States 2017. — <https://catalog.data.gov/dataset/statistical-abstract-of-the-united-states>.

9. United States Society [Electronic resource]. — Mode of access : https://en.wikipedia.org/wiki/United_States.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте розділ «Сполучені Штати Америки» навчального посібника Г. де Блій, П. Муллер «Географія: світи, регіони, концепти» [2]. Які особливості геопросторової соціально-економічної регіоналізації США?

2. Американський політолог З. Бжезінський у праці «Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади» [1, с. 50] подав баланс США на сучасній геополітичній і гео економічній карті світу (табл. 4.1). Поясніть висновки ученого.

Баланс США

Вади	Переваги
Державний борг	Загальна економічна могутність
Недосконала фінансова система	Перспективи нововведень
Дедалі більша соціальна нерівність	Демографічні зміни
Занепад інфраструктури	Швидка мобілізація
Неуцтво загалу	Вдале географічне розташування
Паралізована політика	Привабливість демократії

3. Прочитайте розділ «Переваги, що залишилися в Америці» праці З. Бжезінського «Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади» [1, с. 50—57]. Чому учений вважає, що нова геополітична концепція «Великого Заходу» дасть змогу США відновити своє домінування на міжнародній політичній і економічній аренах і гарантуватиме мир у ХХІ ст.?

4. Ознайомтеся із змістом «Українсько-американської угоди про співпрацю у сфері торгівлі і інвестицій» [7]. Які економічні перспективи містить ця угода для українського бізнесу?

Питання для самоперевірки

1. Перелічіть переваги геополітичного положення США.
2. Назвіть слабкі сторони гео економічного домінування США у ХХІ ст.
3. Чому учені означають США глобальною силою на політичній карті світу?
4. Назвіть виклики сучасного демографічного розвитку США.
5. Розкрийте особливості природного руху населення США.
6. Поясніть сильні сторони механічного руху населення США.
7. Які особливості етнорасового складу населення США?
8. Чому США є країною-реципієнтом мігрантів?
9. Які особливості внутрішньої структури метрополісів США?
10. Перелічіть характерні риси субурбанізованих середмість США.
11. Які особливості виникнення околичних міст США?
12. Назвіть глобальні міста на території США. Які характерні риси їхнього розвитку?
13. Чому технополіси є рушієм розвитку господарства США?
14. Розкрийте особливості структури господарства США.
15. Поясніть особливості розвитку первинного сектора економіки США.

16. Охарактеризуйте функціонування вторинного сектора США.
17. Проаналізуйте геопросторову організацію третинного сектора господарства США.
18. Наведіть приклади ТНК США.
19. Розкрийте сутність індексу БігМака. Назвіть його український відповідник.
20. Охарактеризуйте особливості економічного ландшафту США.
21. Розкрийте сутність гібридної культури США.
22. Наведіть приклади економічної, політичної, військової співпраці США та України.
23. Поясніть особливості геопросторової організації української діаспори на території США.
24. Назвіть головні центри локалізації української діаспори в США.

Тестові завдання

Вкажіть сухопутні держави-сусіди США:

А. Мексика, Куба; Б. Канада, Росія; В. Мексика, Канада; Г. Бразилія, Японія.

Вкажіть, яка з перелічених держав має морський кордон з США:

А. Бразилія; Б. Франція; В. Росія; Г. Алжир.

Вкажіть до якого географічного світу, за Г. де Блієм, П. Муллером, входять США:

А. Середня Америка; Б. Південна Америка; В. Північна Америка.

Вкажіть до якого цивілізаційного світу за С. Гантінгтоном належать США:

*А. конфуціанського; Б. західного; В. ісламського;
Г. латиноамериканського; Г. православного; Д. африканського.*

Вкажіть переваги геополітичного положення США:

- А. прямиий вихід до Тихого і Атлантичного океанів;*
- Б. сусідство із високорозвиненою державою Канадою;*
- В. територіальна віддаленість від зон активних бойових дій і осередків тероризму;*
- Г. членство в НАТО;*
- Г. правильна відповідь: А, Б, В, Г.*

Вкажіть сутність «американської мрії»:

- А. можливість для кожного отримати безоплатну вищу освіту та медичне обслуговування;*
- Б. можливість для кожного мати власний автомобіль і житловий будинок;*
- В. можливість для кожного стати успішним і досягнути своїх життєвих цілей власними зусиллями;*
- Г. можливість для кожного розраховувати на державну підтримку у бізнесі.*

Вкажіть сильні сторони сучасної геоекономічної ситуації США:

- А. глобальна економічна могутність держави;*
- Б. високий рівень інновацій в економіці держави;*
- В. позитивні демографічні зміни в державі;*
- Г. вигідне географічне розташування держави;*
- Г. загальносвітова привабливість американської демократії;*
- Д. правильна відповідь: А, Б, В, Г, Г.*

Вкажіть слабкі сторони сучасної геоекономічної ситуації США:

- А. зростаючий обсяг державного боргу;*
- Б. додатний природний приріст населення;*
- В. занепад соціальної і транспортної інфраструктури держави;*
- Г. наростання внутрішньодержавної соціальної нерівності;*
- Г. значний обсяг нововведень в економіці держави;*
- Д. зниження загального рівня грамотності населення держави;*
- Е. правильна відповідь: А, В, Г, Д.*

Вкажіть головний принцип політики добросусідства США:

- А. «невторгнення» і невтручання у внутрішню політику інших держав світу;*
- Б. надання військової допомоги державам-сусідам першого порядку США;*
- В. надання митних пільг державам-членам НАФТИ;*
- Г. підтримка імміграційної програми «Зелена карта».*

Вкажіть держави, які у ХХІ ст. можуть похитнути глобальне геоекономічне домінування США:

- А. Китай, Індія; Б. Японія, Австралія; В. Бразилія, Росія; Г. ЄС, Канада.*

Вкажіть правильне твердження:

- А. упродовж ХХІ ст. частка США у світовому ВВП збільшилась;*
- Б. упродовж ХХІ ст. частка США у світовому ВВП зменшилась;*
- В. упродовж ХХІ ст. частка США у світовому ВВП залишається без змін.*

Вкажіть, яка кількість жителів (млн осіб), за прогнозами учених буде проживати у США в 2025 р.:

А. 358; Б. 1453; В. 1613; Г. 132; І. 506.

Вкажіть риси демографічної ситуації США:

А. у структурі населення зростає частка осіб старшої вікової групи;

Б. зменшується очікувана тривалість життя при народженні;

В. афроамериканському населенню США характерний звужений тип відтворення населення;

Г. у структурі населення зростає частка осіб латиноамериканського походження;

І. у расоветнічній структурі зменшується частка європеїдного населення;

Д. правильна відповідь: А, Г, І.

Вкажіть, яке з міст США має ознаки глобального:

А. Детройт; Б. Вашингтон; В. Флорида; Г. Нью-Йорк.

Вкажіть, який з мегалополісів США називають Приатлантичним:

А. Бостон-Вашингтон;

Б. Сан-Дієго — Сан-Франциско;

В. Чикаго-Піттсбурн.

Вкажіть, який з мегалополісів США називають Притихоокеанським:

А. Бостон-Вашингтон;

Б. Сан-Дієго — Сан-Франциско;

В. Чикаго-Піттсбурн.

Вкажіть, який з мегалополісів США називають Приозерним:

А. Бостон-Вашингтон;

Б. Сан-Дієго — Сан-Франциско;

В. Чикаго-Піттсбурн.

Вкажіть сільськогосподарські культури на вирощуванні яких спеціалізуються США:

А. рис, пшениця, кукурудза, картопля;

Б. пшениця, кукурудза, томати;

В. кукурудза, пшениця, соя, арахіс.

Вкажіть правильне твердження про розвиток вторинного сектора економіки США:

А. провідну роль відіграють державні підприємства;

Б. лідируюче положення займають ТНК;

В. домінують малі приватні підприємства.

Вкажіть старий промисловий район на території США:

А. Детройт; Б. Сіетл; В. Сан-Франциско; Г. Іллінойс.

Вкажіть у якому напрямку на території США у кінці ХХ ст. на початку ХХІ ст. переміщуються головні центри промислового виробництва:

А. із сходу на захід; Б. із заходу на схід; В. із півдня на північ;

Г. із півночі на південь; Г. правильна відповідь: А, Г.

Вкажіть неофіційну столицю Кремнієвої долини:

А. м. Сан-Франциско; Б. м. Сан-Хосе; В. м. Лос-Анджелес.

Вкажіть профіль компаній, які формують економічну спеціалізацію Кремнієвої долини:

А. комп'ютерні технології, біотехнології, мобільний зв'язок;

Б. сільськогосподарське машинобудування, біотехнології;

В. органічна хімія, суднобудування, мобільний зв'язок.

Вкажіть сферу діяльності найбільшої за кількістю зайнятих ТНК США «Wal-Mart Stores»:

А. роздрібна торгівля; Б. видобуток і переробка нафти;

В. фармацевтика, торгівля; Г. електроніка інформаційні технології.

Вкажіть сферу діяльності компанії США «Apple»:

А. роздрібна торгівля; Б. видобуток і переробка нафти;

В. фармацевтика, торгівля; Г. електроніка інформаційні технології.

Вкажіть, які товари США експортує на світовий ринок:

А. телекомунікаційне і промислове обладнання; Б. сиру нафту; В. автомобілі;

Г. буре вугілля; Г. продукти харчування; Д. правильна відповідь: А, В, Г.

Вкажіть, які товари імпортує США:

А. нафта; Б. автомобілі; В. прокат; Г. правильна відповідь: А, Б, В.

Вкажіть центр української діаспори на території США:

А. Вашингтон; Б. Флорида; В. Детройт;

Г. Лос-Анджелес; Г. Нью-Йорк; Д. Чикаго.

Вкажіть на території якого мегаполісу США розташована Українська дільниця (Українське село), яка 2002 р. оголошена районом-пам'яткою:

А. Вашингтон; Б. Флорида; В. Детройт;

Г. Лос-Анджелес; Г. Нью-Йорк; Д. Чикаго.

Практична робота 3.
**СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ШТАТІВ США**

Мета: ознайомити студентів з типовою структурою суспільно-географічної характеристики великих адміністративно-територіальних одиниць держав світу та отримати навички роботи з іноземними науковими й аналітичними джерелами; виконати суспільно-географічну характеристику одного із штатів США.

Завдання практичного заняття

1. Виконати картосхему одного зі штатів США (довільний масштаб, формат А5–А4): позначити межі і сусідів штату, столицю штату, найбільші економічні центри, найважливіші транспортні шляхи.
2. Підготувати коротку суспільно-географічну характеристику штату:
 - 2.1. географічне положення;
 - 2.2. історія виникнення і формування штату;
 - 2.3. типові ландшафти;
 - 2.4. населення штату та особливості його розміщення;
 - 2.5. господарство штату (первинний, вторинний, третинний сектори економіки);
 - 2.6. проблеми і перспективи розвитку штату;
 - 2.7. територіальні відмінності штату.

Інформаційні джерела

1. *Блій де Г.* Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій. — [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. — К. : Либідь, 2004. — 740 с.
2. *Кузик С.* Економічна і соціальна географія Америки : навч. посібник / С. Кузик, М. Книш. — Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 1999. — 300 с.
3. *Масляк П. О.* Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. — К. : Знання, 2008. — 292 с.
4. Посольство США в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://ua.usembassy.gov/uk>.
5. Посольство України в США [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/ukrainians-in-us>.

6. *Mayda Ch. Regional Geography of The United States and Canada: Toward a Sustainable Future / Ch. Mayda.* — N.Y. : Rowman & Littlefield Publishers, 2012. — 632 p.

7. Statistical Abstract of the United States 2017. — <https://catalog.data.gov/dataset/statistical-abstract-of-the-united-states>.

8. United States Society [Electronic resource]. — Mode of access : https://en.wikipedia.org/wiki/United_States.

9. U.S. state [Electronic resource]. — Mode of access : https://en.wikipedia.org/wiki/U.S._state.

Завдання для самостійної роботи

1. Укладіть презентацію (10—15 слайдів) про один із великих економічних центрів на території штату дослідження. Проаналізуйте історію його розвитку, географічні фактори що вплинули на сучасний розвиток, спеціалізацію господарства, діяльність ТНК, переваги інвестиційної привабливості.

2. Проаналізуйте розвиток туризму на території вибраного штату. Які об'єкти є туристичними атракціями на території штату?

3. Ознайомтесь із діяльністю української діаспори на території штату [5]. Які особливості її співпраці з Україною?

Питання для самоперевірки

1. Найбільший за площею штат США.
2. Найбільший за людністю штат США.
3. Найпівнічніший штат США.
4. На території якого штату США розміщена Кремнієва долина?
5. Найбільш інвестиційно привабливий штат США.
6. Яка лінгвістично-культурна специфіка південних штатів США?
7. Пріоритетні галузі розвитку західних штатів США.
8. Проблеми розвитку північних штатів США.
9. Переваги розвитку східних штатів США.
10. Кліматичні виклики і загрози розвитку приокеанічних штатів США.
11. Які штати США входять до світового функціонального суперрегіону Тихоокеанська країна?
12. Які штати США утворюють регіон Тихоокеанський стрижень?
13. Які штати входять до регіону Серцевина США?
14. Які штати входять до регіону Західне Пограниччя США?
15. Які штати США формують регіон Південний Захід?

Тестові завдання

Вкажіть тихоокеанський штат США:

А. Міссурі; Б. Кентуккі; В. Вашингтон; Г. Пенсильванія.

Вкажіть штат США, який межує з Канадою:

А. Колорадо; Б. Невада; В. Арканзас; Г. Монтана.

Вкажіть приозерний штат США:

А. Мічиган; Б. Північна Кароліна; В. Аризона; Г. Міссісіпі.

Вкажіть штат США на території якого розміщено найбільше виявлених родовищ нафти:

А. Вашингтон; Б. Техас; В. Оклахома; Г. Род-Айленд.

Вкажіть найпівнічніший штат США:

А. Каліфорнія; Б. Іллінойс; В. Аляска; Г. Флорида.

Вкажіть найбільший за людністю штат США:

А. Каліфорнія; Б. Техас; В. Пенсильванія; Г. Нью-Йорк.

Вкажіть найменший за людністю штат США:

А. Аляска; Б. Вайомінг; В. Гаваї; Г. Айдахо.

Вкажіть на території якого штату розташований Єллоустонський національний парк:

А. Вайомінг; Б. Міннесота; В. Аляска; Г. Техас.

Вкажіть штат на території якого розміщена Кремнієва долина:

А. Каліфорнія; Б. Техас; В. Нью-Йорк; Г. Алабама.

Вкажіть штат на території якого розташований автомобілебудівний центр США м. Детройт:

А. Мічиган; Б. Техас; В. Канзас; Г. Оклахома.

Вкажіть штати США, що утворюють регіон Тихоокеанський стрижень:

А. Вашингтон, Орегон, Каліфорнія;

Б. Північна Дакота, Південна Дакота, Небраска;

В. Мічиган, Індіана, Кентуккі.

Вкажіть штат, який входить до зернового поясу США:

А. Індіана; Б. Флорида; В. Каліфорнія; Г. Колорадо.

Вкажіть штат, який входить до бавовняного поясу США:

А. Алабама; Б. Монтана; В. Вашингтон; Г. Мен.

Вкажіть штат, який входить до Атлантичного поясу садівництва і городництва США:

А. Північна Кароліна; Б. Індіана; В. Колорадо; Г. Аляска.

Вкажіть штат, який входить до поясу молочного тваринництва США:

А. Нью-Йорк; Б. Вайомінг; В. Невада; Г. Південна Дакота.

Вкажіть штат, який входить до Тихоокеанського району молочного тваринництва та садівництва США:

А. Вашингтон; Б. Оклахома; В. Кентуккі; Г. Вірджинія.

Вкажіть штат, на території якого розташований Середземноморський район сільського господарства субтропічних культур:

А. Каліфорнія; Б. Арканзас; В. Джорджія; Г. Індіана.

Вкажіть штат, який входить до пшеничного району басейну Колумбії:

А. Вайомінг; Б. Оклахома; В. Алабама; Г. Південна Кароліна.

Вкажіть штати, які входять до регіону Серцевина США:

А. Іллінойс, Індіана;

Б. Аризона, Нью-Мексико;

В. Колорадо, Небраска;

Г. Канзас, Оклахома.

Вкажіть штати, які входять до Південного регіону США:

А. Алабама, Джорджія;

Б. Техас, Нью-Мексико;

В. Канзас, Юта;

Г. Північна Дакота, Південна Дакота.

Вкажіть штати, які входять до регіону Західне пограниччя США:

А. Невада, Айдахо;

Б. Нью-Йорк, Пенсильванія;

В. Теннессі, Кентуккі;

Г. Північна Кароліна, Південна Кароліна.

Вкажіть штати, які входять до Внутрішнього континентального регіону США:

А. Вайомінг, Колорадо;

Б. Техас, Нью-Мексико;

В. Вашингтон, Орегон;

Г. Делавер, Меріленд.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ РОЗВИТКУ КАНАДИ

Мета: охарактеризувати роль Канади на геоекономічній і геополітичній карті світу у ХХІ ст.; ознайомити студентів з геопросторовими особливостями розвитку Канади (природними, демогеографічними, економічними, соціальними, політичними, культурними та ін.); розкрити територіальні соціально-економічні відмінності держави; проаналізувати особливості співпраці Канади та України.

Завдання семінарського заняття

1. Канада на геополітичній і геоекономічній картах світу у ХХІ ст. Зовнішньополітичний курс держави.
2. Внутрішні протиріччя політичного розвитку Канади у ХХІ ст.
3. Демогеографічна ситуація Канади (народжуваність, смертність, природній приріст, міграція, статеві-вікова, етнорасова, мовна, релігійна структура населення).
4. Система розселення Канади (просторові відмінності заселення території; урбанізація; особливості метрополійного розвитку; головні міста держави; глобальні міста).
5. Структура господарства Канади. Особливості розвитку первинного, вторинного, третинного секторів економіки держави.
6. Головні транснаціональні корпорації Канади та їхня спеціалізація.
7. Просторові відмінності соціально-економічного розвитку Канади. Регіони держави.
8. Зовнішні економічні зв'язки Канади. Спеціалізація держави на світовому ринку.
9. Українська діаспора в Канаді (історія формування, особливості геопросторової організації; роль у сучасному житті Канади; співпраця з Україною).

Інформаційні джерела

1. Арктична політика Канади [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.science-community.org/node/1522>.
2. Блій де Г. Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій. — [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблій]. — К. : Либідь, 2004. — 740 с.

3. *Дерев'янка І. П.* Американський вектор у системі зовнішньополітичних орієнтирів Канади / І. П. Дерев'янка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv.

4. *Кузик С.* Економічна і соціальна географія Америки : навч. посібник / С. Кузик, М. Книш. — Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 1999. — 300 с.

5. *Масляк П. О.* Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. — К. : Знання, 2008. — 292 с.

6. Посольство Канади в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.canadainternational.gc.ca.

7. Посольство України в Канаді [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://canada.mfa.gov.ua>.

8. *Чалий В.* Канада – США: корисний досвід асиметричних відносин [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://dt.ua/POLITICS/kanada_ssha_korisniy_dosvid_asimetrichnih_vidnosin.html.

9. *Mayda Ch.* Regional Geography of The United States and Canada: Toward a Sustainable Future / Ch. Mayda. — N.Y. : Rowman & Littlefield Publishers, 2012. — 632 p.

10. Statistics Canada [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.statcan.gc.ca/eng/start>.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ «Культурна та політична географія» навчального посібника Г. де Блій, П. Муллер «Географія: світи, регіони, концепти» [2, с. 276—278]. Поясніть культурно-політичні відмінності «Французької Канади».

2. Ознайомтесь з структурою сайту «Посольство Канади в Україні» [6]. Які освітні програми для студентів України пропонують заклади вищої освіти Канади?

3. Проаналізуйте інформаційні повідомлення сайту «Посольство Канади в Україні» [6]. Як уряд Канади підтримує ініціативи України у протидії військовій агресії Росії?

4. Прочитайте статтю І. Дерев'янка «Американський вектор у системі зовнішньополітичних орієнтирів Канади» [3]. Опишіть зовнішньополітичну поведінку Канади у контексті розвитку її зв'язків з США.

5. Ознайомтесь з доктриною північного вектора канадської зовнішньої політики (The Northern Dimension of Canada's Foreign

Policy) [1]. Чому вона є інструментом забезпечення національних інтересів держави та елементом безпекової стратегії держави?

Питання для самоперевірки

1. Чому Канада і США утворюють макрорегіон Англоамерика?
2. Перелічіть переваги геополітичного положення Канади.
3. Поясніть недоліки гео економічного положення Канади.
4. Розкрийте характерні риси політичної ситуації на території Французької Канади.
5. Які особливості етнорасового складу населення Канади?
6. Які особливості механічного руху населення Канади?
7. Чому Канада є країною-реципієнтом мігрантів?
8. Які міграційні програми пропонує Канада для мешканців України?
9. Назвіть економічну спеціалізацію Канади на світовому ринку.
10. Поясніть відмінності розвитку сільського господарства Канади.
11. Через територію яких провінцій Канади проходить пояс яррої пшениці.
12. Які особливості розвитку промисловості Канади?
13. Які галузі господарства Канади є інвестиційно привабливими і чому?
14. Геопросторові особливості третинного сектора економіки Канади.
15. Розвиток природоохоронної діяльності на території Канади.
16. Туристичні райони Канади та їхня спеціалізація.
17. Досвід співпраці України-Канади у безпековій сфері.

Тестові завдання

Вкажіть тихоокеанську провінцію Канади:

А. Британська Колумбія; Б. Онтаріо; В. Квебек; Г. Манітоба.

Вкажіть найбільшу за площею провінцію Канади:

А. Нунавут; Б. Юкон; В. Нова Шотландія; Г. Альберта.

Вкажіть найбільшу за людністю провінцію Канади:

А. Онтаріо; Б. Британська Колумбія; В. Острів Принца Едварда.

Вкажіть переваги геополітичного положення Канади:

*А. віддаленість від центрів терористичної активності;
Б. сусідство із державою глобальним лідером США;*

*В. прямий вихід до океанів;
Г. правильна відповідь: А, Б, В.*

Вкажіть гео економічні переваги Канади:

*А. наявність значних покладів корисних копалин;
Б. наявність родючих ґрунтів і розвиток інтенсивного сільського господарства;
В. впровадження інновацій у вторинному секторі економіки;
Г. соціально орієнтований розвиток сфери послуг;
Г. правильна відповідь: А, Б, В, Г.*

Вкажіть столицю Канади:

А. Торонто; Б. Оттава; В. Нью-Йорк; Г. Квебек.

Продовжіть твердження: Квебек — ...:

*А. іспаномовна провінція Канади; Б. португаломовна провінція Канади;
В. франкомовна провінція Канади; Г. україномовна провінція Канади.*

Продовжіть твердження: у структурі населення Канади переважають:

А. англо-канадці; Б. франко-канадці; В. індіанці.

Вкажіть риси демографічної ситуації Канади:

*А. низька середня густина населення держави;
Б. більша частина населення зосереджена вздовж кордону із США;
В. Північ Канади — густо заселений регіон;
Г. найбільші агломерації Канади — Торонто і Монреаль;
Г. правильна відповідь: А, Б, Г.*

Продовжіть твердження: провідним сегментом економіки Канади є :

А. первинний сектор; Б. вторинний сектор; В. третинний сектор.

Продовжіть твердження: просторово економічні центри Канади сконцентровані вздовж ...:

*А. Тихоокеанського узбережжя; Б. Атлантичного узбережжя;
В. кордону з Аляскою; Г. кордону зі США на півдні.*

Вкажіть провінцію Канади, яка забезпечує понад половини ВВП країни:

А. Онтаріо; Б. Нова Шотландія; В. Квебек; Г. Нунавут.

Вкажіть автотрасу, яка проходить півднем Канади зі сходу на захід:

А. «Маккензі»; Б. Алякинська; В. Трансканадська.

Вкажіть головні повітряні ворота Канади:

А. Оттава; Б. Монреаль; В. Ванкувер; Г. Торонто.

Вкажіть центри автомобілебудування Канади:

А. Онтаріо, Квебек; Б. Монреаль, Торонто; В. Оттава, Ванкувер.

Вкажіть переважаючу спеціалізацію тваринницьких ферм Канади:

А. птахівництво, розведення великої рогатої худоби;

Б. птахівництво м'ясне свинарство;

В. птахівництво, бджільництво;

Г. розведення овець і великої рогатої худоби,

Вкажіть провінцію Канади, яку іменують «садом Канади»:

А. Альберта; Б. Британська Колумбія; В. Саскачеван; Г. Юкон.

Вкажіть країни найбільші торговельні партнери Канади:

А. США, Японія, ЄС; Б. ЄС, Росія, Бразилія; В. Аргентина, ЄС, Китай.

Вкажіть, які товари Канада експортує до України:

А. фармацевтичні товари, рибу; Б. природний газ, нафту;

В. зерно, мінеральне паливо; Г. кукурудзу, одяг.

РОЛЬ І МІСЦЕ ЯПОНІЇ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Мета: розкрити місце Японії у групі розвинених країн та світі; проаналізувати чинники формування і феномену швидкого економічного розвитку держави; формувати навички роботи з інформаційними ресурсами міжнародних організацій.

Завдання семінарського заняття

1. Визначити місце Японії у світі за макропоказниками (площа території, населення, ВВП, ВВП на особу, індекс людського розвитку, динаміка кількості населення, динаміка ВВП).
2. Особливості суспільно-географічного положення Японії.
3. Основні чинники розвитку і розміщення національного комплексу країни:
 - а) природно-географічні;
 - б) політичні;
 - в) історичні і ментальні.
4. Ознайомитись з рисами становлення економіки Японії у другій половині ХХ ст.
5. Скласти перелік найважливіших ТНК і банків Японії.
6. Сучасна компонентна структура господарства Японії та проблеми її економічного розвитку.
7. Функціонально-територіальні структура Японії: серцевинний і периферійний регіони.
8. Побудувати структурні діаграми експорту та імпорту товарів Японії. Сформулювати висновки про особливості використання Японією переваг міжнародного поділу і інтеграції праці.

Інформаційні джерела

1. *Безуглий В. В.* Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник / В. В. Безуглий. – К. : «Академія», 2007.
2. *Безуглий В. В.* Регіональна економічна та соціальна географія світу : навч. посібник / В. В. Безуглий, С. В. Козинець. — К. : Академія, 2003. — 687 с.
3. *Блїй де Г.* Географія: світи, регіони, концепти / Г. де Блїй, П. Муллер. — [пер. з англ.; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. — К. : Либідь, 2004. — С. 60—130.

4. *Довгань Г. Д.* Країнознавство : довідник / Г. Д. Довгань, А. Й. Сиротенко, О. Г. Стадник. — Харків : Веста, 2007. — С. 8—71.
5. Довідковий атлас світу / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.
6. Економічна і соціальна географія країн світу : навч. посібник / [за ред. С. П. Кузика]. — Львів : Світ, 2005. — С. 237—284.
7. *Максаковский В. П.* Географическая картина мира : учебн. пособие / В. П. Максаковский. — [в 2-х кн.]. Кн. II. — М. : Дрофа, 2009. — 480 с. — Раздел «Зарубежная Европа»
8. *Олійник Я. Б.* Географічне країнознавство/ Я. Б. Олійник, Б. П. Яценко, О. О. Любіцева. — [за наук. ред. проф. Я. Б. Олійника, Б. П. Яценко]. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. — С. 292—307.
9. *Яценко Б. П.* Економіка знань: сучасний науково-виробничий комплекс Японії / Б. П. Яценко // УГЖ. — № 1. — 2014. — С. 21—26 ; [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ_2014_1_21-26.pdf.
10. UNCTADStat / UNCTAD, 2018 [Electronic resource]. — Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx/>
11. World Investment Report 2017: Investment and the Digital Economy / Unated Nation, 2018. — 242 p. ; [Electronic resource]. — Mode of access : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf.

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте підрозділ «Джакотський трикутник» підручника Блій Г. де, Муллер П., Шаблій О. «Географія: світи, регіони, концепти» [4, с. 597—608]. Яке місце Японії у вказаному регіоні?
2. Опрацюйте статтю Яценка Б. П. «Економіка знань: сучасний науково-виробничий комплекс Японії» [9]. Сформулюйте особливості сучасного науково-виробничого комплексу Японії: організаційні, фінансові, галузево-тематичні. Виділіть специфічні риси Японії порівняно з США, країнами Європи. Які рекомендації, зважаючи на досвід Японії, можна визначити для розвитку науки в Україні?
3. Ознайомтеся із базою статистичних даних ЮНКТАД [10]. Сформуйте таблицю експорту та імпорту товарів та послуг Японії.

Питання для самоперевірки

1. Як вплинуло географічне положення Японії на розвиток країни у ХІХ—ХХ ст.?
2. Доведіть вплив ментально-культурного чинника на сучасний розвиток Японії.
3. Аргументуйте вплив природно-ресурсного чинника на сучасний розвиток господарства Японії.
4. Наведіть чинники сповільнення економічного розвитку Японії у 2010-х рр.
5. Доведіть значимість техногенних катастроф для розвитку країни.
6. Які територіальні суперечки має Японія?
7. Поясніть непривабливість Японії для іммігрантів.
8. Поясніть спрямованість промисловості Японії на виробництво товарів широкого споживання у другій половині ХХ ст.
9. Які особливості структури промисловості країни?
10. Назвіть найбільші ТНК у галузі автомобілебудування, виробництва електротехніки.
11. Особливості розвитку внутрішнього транспорту Японії.
12. Вкажіть, коли відбулася «сервізація» економіки Японії.
13. Що таке «Омоте Ніппон» (Парадна Японія) та «Ура Ніппон» (Задвірки Японії).
14. Яка організаційна форма науково-дослідної діяльності поширена у Японії?
15. Що таке «софтизація»?
16. Які країни, групи країн, макрорегіони є головними торговельними партнерами Японії.

Тестові завдання

Вкажіть приблизну частку Японії у виробництві ВВП світу (2010-і рр.):

А. 5%; Б. 10%; В. 15%; Г. 20%

Вкажіть місце Японії за економічним потенціалом у світі:

А. перше; Б. друге; В. третє; Г. четверте.

Вкажіть місце Японії за економічним потенціалом серед розвинених країн світу:

А. перше; Б. друге; В. третє; Г. четверте.

Вкажіть місце Японії за індексом людського розвитку серед держав світу:

- А. перше;* *Б. входить до п'ятірки;*
В. входить до першої десятки; *Г. входить до другої десятки.*

Вкажіть, за яким із показників при обрахунку індексу людського розвитку Японія є країною — еталоном:

- А. очікувана тривалість життя при народжуванні;*
Б. очікувана тривалість навчання;
В. середня тривалість навчання; *Г. ВНД за ПКС.*

Вкажіть галузь промисловості, яку представляють найбільші нефінансові транснаціональні корпорації Японії:

- А. хімічна;* *Б. автомобілебудування;* *В. торгівля;* *Г. харчова.*

Вкажіть галузь промисловості, яку представляють такі великі нефінансові транснаціональні корпорації Японії, як Mitsui & Co Ltd, Marubeni Corporation:

- А. хімічна;* *Б. автомобілебудування;* *В. торгівля;* *Г. харчова.*

До якого регіону (за Г. де Блієм, П. Муллером) входить Японія:

- А. Сибірська країна;* *Б. Тихоокеанська країна;*
В. Джакота; *Г. Джамала.*

Вкажіть провідний економічний район Японії:

- А. рівнина Канто;* *Б. район Канзай;*
В. рівнина Нобі; *Г. район Кітакюсю.*

Вкажіть провідний серцевинний ареал Японії:

- А. Тихоокеанський;* *Б. узбережжя Японського моря;*
В. о. Хокайдо; *Г. о-ви Рюкю.*

Вкажіть друге за кількістю населення місто Японії:

- А. Токіо;* *Б. Кіото;* *В. Осака;* *Г. Нагоя.*

Вкажіть суспільно-географічний закон, яка найкраще характеризує функціонально-територіальну структуру Японії:

- А. відповідності (збігання районів розселення, промислового і сільсько-господарського виробництва);*
Б. симплефікації;
В. конвергенції (вирівнювання відмінностей районів у рівні розвитку);
Г. вестернізації.

Вкажіть галузь обробної промисловості, яка отримує найбільшу частину фінансування науково-дослідних робіт:

- А. автомобілебудування; Б. хіміко-фармацевтична; В. харчова;
Г. виробництво інформаційних та комунікаційних систем.*

Вкажіть місто — стародавню столицю Японії:

- А. Токіо; Б. Кіото; В. Осака; Г. Нагоя.*

Вкажіть тенденцію динаміки кількості населення Японії у 2017—2017 рр.:

- А. дуже повільне скорочення; Б. коливання; В. дуже повільне зростання.*

Вкажіть частку інформаційно-комунікаційних технологій у зовнішній торгівлі Японії:

- А. 5%; Б. 10%; В. 15%; Г. 20%.*

Вкажіть галузь обробної промисловості, котра дає понад 50% вартості експорту товарів Японії:

- А. машинобудування; Б. хімічна; В. легка; Г. харчова.*

Вкажіть, продукція якої підгалузі машинобудування понад 20% вартості експорту товарів Японії:

- А. електротехнічне; Б. сільськогосподарське;
В. верстатобудування; Г. транспортне.*

Вкажіть головного експортного торговельного партнера серед розвинених країн світу:

- А. Німеччина; Б. США; В. Велика Британія; Г. Австралія.*

Вкажіть країну, що приймалася як модель розвитку Японії у другій половині XIX ст.:

- А. Німеччина; Б. США; В. Велика Британія; Г. Росія.*

Вкажіть країну, що приймалася як модель розвитку Японії у першій половині XX ст.:

- А. Німеччина; Б. США; В. Велика Британія; Г. Росія.*

Вкажіть часові межі етапу «копіювання» у Японії, коли здійснювався імпорт найновішої техніки і технології, які були використані для реконструкції промисловості і впровадження нових технологій в усі галузі господарства:

- А. 1950—1960-і рр.; Б. 1970—1980-і рр.; В. 1990-і рр.; Г. 2000-і рр.*

Вкажіть часові межі етапу «удосконалення» у Японії, коли покращувалися найновіша інформація, ліценції, ноу-гау та зразки американського і західноєвропейського:

А. 1950—1960-і рр.; Б. 1970—1980-і рр.; В. 1990-і рр.; Г. 2000-і рр.

Вкажіть часові межі етапу «творення» у Японії, коли економічні можливості країни стали співвимірними з можливостями лідерів науково-технологічного прогресу, або й обійшли їх:

А. 1950—1960-і рр.; Б. 1970—1980-і рр.; В. 1990-і рр.; Г. 2000-і рр.

Наведіть приклад двох ТНК Японії у галузі автомобілебудування.

Наведіть приклад двох ТНК Японії у галузі телекомунікації.

Наведіть приклад двох ТНК Японії у галузі виробництва електроніки.

Наведіть приклади продукції сільського господарства Японії, що мають найбільше експортне значення.

Назвіть головне джерело фінансування науково-дослідних робіт країни.

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АВСТРАЛІЇ

Мета: охарактеризувати роль Австралії на гео економічній і геополітичній картах світу ХХІ ст.; ознайомити студентів з геопросторовими особливостями розвитку Австралії (демогеографічними, економічними, соціальними, політичними, культурними та ін.); розкрити територіальні соціально-економічні відмінності держави; проаналізувати особливості співпраці Австралії та України.

Завдання семінарського заняття

1. Австралія на геополітичній і гео економічній картах світу ХХІ ст. Зовнішньополітичний курс держави.
2. Унікальність природних ландшафтів Австралії. Головні природо-заповідні території держави.
3. Демогеографічна ситуація Австралії (народжуваність, смертність, природній приріст, міграція, статево-вікова, етнорасова, мовна, релігійна структура населення).
4. Система розселення Австралії (просторові відмінності заселення території; урбанізація; особливості метрополійного розвитку; головні міста держави). Урбаністична культура держави.
5. Структура господарства Австралії. Особливості розвитку первинного, вторинного, третинного, четвертинного секторів економіки держави. Політика імпортозаміщення у вторинному секторі економіки; проблема сільськогосподарських надлишків у державі.
6. Культурне розмаїття Австралії. Проблема збереження культурної спадщини аборигенів Австралії.
7. Просторові відмінності соціально-економічного розвитку Австралії. Серцевина та периферійні регіони держави.
8. Українська діаспора в Австралії (історія формування, особливості геопросторової організації; роль у сучасному житті держави; співпраця з Україною).

Інформаційні джерела

1. *Блій де Г.* Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій. — [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблій]. — К. : Либідь, 2004. — С. 658—672.

2. Масляк П. О. Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. — К. : Знання, 2008. — 292 с.
3. Посольство Австралії в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://ukraine.embassy.gov.au/kyiv/home.html>.
4. Посольство України в Австралії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://australia.mfa.gov.ua>.
5. Соколов И. А. Цифровая экономика Западной Австралии — умные горнорудные и нефтегазовые предприятия, железные дороги, морские порты и формализованные онтологии / И. А. Соколов [и др.] // International Journal of Open Information Technologies. — 2018. — Vol. 6. — P. 44—62.
6. Экономика Австралии, 1970-2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://be5.biz/makroekonomika/profile/au.html>.
7. Australia: The World Factbook [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.cia.gov/-library/publications/the-world-factbook/geos/as.html>.
8. Australian Bureau of Statistics [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.abs.gov.au>.
9. Population of Australia [Electronic resource]. — Mode of access : www.population.net.au.

Завдання для самостійної роботи

1. Обґрунтуйте взаємозв'язок між сучасною геопросторовою організацією господарства Австралії та кліматичною картою регіону.
2. У праці «Географія: світи, регіони, концепти» Г. де Блій, П. Муллер розмірковують про роль відстані у житті австралійців: *«Австралійці часто говорять про відстані. Вважають тиранією величезну віддаленість від інших країн і розрізнене життя всередині країни»* [1, с. 662]. Підтвердіть роздуми учених.
3. Опрацюйте статтю І. Соколова «Цифрова економіка Західної Австралії ...» [5]. Яких трансформацій зазнає економіка Австралії у зв'язку з інтеграцією цифрових технологій і традиційних галузей господарства держави?
4. Ознайомтесь з структурою сайту «Посольство України в Австралії» [4]. Які бізнес-проекти для інвесторів з Австралії пропонує уряд України?

Питання для самоперевірки

1. До якого макрорегіону світу входить Австралія?
2. Перелічіть недоліки геополітичного положення Австралії.
3. Поясніть вплив історико-географічного чинника на сучасний розвиток Австралії.
4. Розкрийте особливості природних ландшафтів Австралії.
5. Наведіть приклади природоохоронних територій Австралії.
6. Охарактеризуйте демографічну ситуацію Австралії.
7. Поясніть, чому Австралія зацікавлена у трудових мігрантах?
8. Як уряд Австралії оберігає і підтримує культурний ландшафт аборигенів держави?
9. Наведіть приклади метрополісів на території Австралії.
10. Розкрийте особливості урбаністичних ландшафтів Австралії.
11. Поясніть, чому у структурі господарства Австралії суттєву роль відіграє гірничо-видобувна промисловість?
12. Розкрийте особливості розвитку сільського господарства Австралії.
13. Чому для сільського господарства Австралії характерне явище перевиробництва?
14. Поясніть, чому ізольоване життя на фермах є складною проблемою для австралійського суспільства? Розкрийте економічну, демографічну, культурну, соціальну складову цієї проблеми.
15. Провідні напрямки розвитку третинного сектора економіки Австралії.
16. Головні туристичні центри Австралії та їхня спеціалізація.
17. Яким чином Австралійський уряд реалізує економічну політику імпортозаміщення?
18. Соціально-економічна характеристика серцевинного регіону Австралії.
19. Відмінності соціально-економічного розвитку периферійних регіонів Австралії.
20. Головні центри української діаспори в Австралії.
21. Напрямки економічної співпраці Україна—Австралія.

Тестові завдання

Вкажіть столицю Австралії:

А. Сідней; Б. Мельбурн; В. Аделаїда; Г. Канберра.

Вкажіть територіально найближчу державу-сусіда Австралії:

А. Індонезія; Б. Чилі; В. Індія; Г. Японія.

Вкажіть до якого географічного світу за Г. де Блієм, П. Муллером належить Австралія:

А. Тихоокеанський; Б. Австралійський; В. Південно-Східна Азія.

Вкажіть характерні риси географічного положення Австралії:

А. значна витягнутість території держави з півночі на південь;

Б. велика розчленованість території держави, багато різних за розміром островів;

В. омивається водами Тихого і Атлантичного океану;

Г. відсутність сухопутних кордонів;

Д. віддаленість від важливих економічних центрів світу — США, ЄС, Китай, Японія;

Е. віддаленість від центрів терористичної активності.

Вкажіть до якого типу держав світу відносять Австралію згідно концепції Дж. Фрідмана «Центр-периферія»:

А. центр (ядро); Б. напівпериферія; В. периферія.

Вкажіть характерні риси Австралії як напівпериферійної держави згідно концепції Дж. Фрідмана «Центр-периферія»:

А. дуже висока продуктивність праці в усіх галузях господарства;

Б. використання в господарстві запозичених, а не власних технологій;

В. висока інтенсивність інноваційних процесів;

Г. суттєва залежність від фінансового капіталу провідних високорозвинених країн світу;

Д. економіка індустріального типу;

Е. маловпливова країна, але з достатньо високим рівнем економічного розвитку і соціальними гарантіями;

Є. високі показники екологічного навантаження на одиницю території, недотримання екологічних стандартів;

Є. експорт високотехнологічної продукції.

Продовжіть твердження: більшість жителів Австралії — нащадки переселенців із ...:

А. Франції;

Б. Іспанії;

В. Британських островів;

Г. Німеччини.

Продовжіть твердження: нащадки переселенців із Європи на території Австралії утворили ...:

- А. англо-австралійську націю; Б. франко-австралійську націю;
В. американо-австралійську націю; Г. іспано-австралійську націю.*

Продовжіть твердження: аборигени Австралії — це ...:

- А. нащадки корінних жителів Австралії;
Б. нащадки іммігрантів;
В. нелегальні мігранти з Південно-Східної Азії;
Г. жителі екопоселень.*

Вкажіть риси демографічної ситуації Австралії:

- А. позитивний природний приріст;
Б. депопуляція населення;
В. від'ємний міграційний приріст;
Г. зростання очікуваної тривалості життя населення;
Г. у віковій структурі населення переважають особи працездатного віку.*

Вкажіть світову релігію, яку сповідує більшість мешканців Австралії:

- А. буддизм; Б. іслам; В. християнство.*

Продовжіть твердження: Австралія є ...:

- А. густозаселеною державою;
Б. державою з густотою населення на рівні середньосвітового;
В. дуже рідко заселеною державою.*

Продовжіть твердження: близько 80% австралійців мешкають ...:

- А. на східному і південно-східному узбережжі континенту;
Б. в центральних районах континенту;
В. на західному узбережжі континенту;
Г. на північному і південному узбережжі континенту.*

Вкажіть сектор економіки Австралії на який припадає понад 70% ВВП:

- А. первинний; Б. вторинний; В. третинний.*

Вкажіть провідні сфери третинного сектора економіки Австралії:

- А. банківська сфера, фінансова сфера, туризм;
Б. банківська сфера, освіта, медицина;
В. роздрібна торгівля, фінансова сфера, внутрішній транспорт.*

Вкажіть країни-донори міжнародних туристів Австралії:

- А. Індія, Росія, США; Б. Китай, Японія, Нова Зеландія;
В. Велика Британія, Туреччина, Південна Корея.*

Вкажіть вид транспорту, який домінує у зовнішньоторговельних операціях Австралії:

- А. річковий транспорт; Б. авіаційний транспорт; В. морський транспорт.*

Вкажіть, які корисні копалини Австралія експортує на світовий ринок:

- А. природний газ, нафта, боксити, цинк;
Б. боксити, буре вугілля, вапняк, уран;
В. залізну руду, кам'яне вугілля, боксити, цинк, свинець.*

Вкажіть провідну галузь тваринництва Австралії:

- А. молочне скотарство; Б. бджільництво;
В. вівчарство; Г. м'ясне свинарство.*

Вкажіть провідну галузь вторинного сектора економіки Австралії:

- А. машинобудування; Б. хімічна промисловість;
В. харчова промисловість; Г. кольорова металургія.*

Вкажіть головні країни-інвестори Австралії:

- А. США, Велика Британія; Б. Китай, Індія;
В. Китай, Іспанія; Г. Італія, Франція.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІЗРАЇЛЮ

Мета: охарактеризувати роль і місце Ізраїлю на геополітичній карті світу у XXI ст.; ознайомити студентів з історико-географічними передумовами становлення держави Ізраїль; розкрити геопросторові особливості сучасного розвитку держави (демографічні, економічні, соціальні, політичні, культурні, релігійні та ін.); пояснити територіальні соціально-економічні відмінності регіонів держави; проаналізувати роль єврейської діаспори у соціально-економічному розвитку Ізраїлю; узагальнити особливості співпраці Ізраїлю та України.

Завдання семінарського заняття

1. Ізраїль на геополітичній карті світу у XXI ст.
2. Історико-географічні передумови формування Ізраїлю у серцевині арабського світу. Арабо-Ізраїльські війни у XX ст. та формування сучасних меж держави.
3. Природо-географічні особливості Ізраїлю. Проблема нестачі водних ресурсів та шляхи її розв'язання.
4. Демографічна ситуація Ізраїлю (народжуваність, смертність, природній приріст, міграція, статеві-вікова, етнонаціональна, мовна, релігійна структура населення).
5. Система розселення Ізраїлю (просторові відмінності заселення території; урбанізація).
6. Єрусалим — світовий релігійний і культурний центр, осердя територіальних протиріч Ізраїлю та Палестинських територій.
7. Структура господарства Ізраїлю. Особливості розвитку первинного, вторинного, третинного секторів економіки держави.
8. Інновації у сільському господарстві Ізраїлю та можливості їхнього застосування на території України.
9. Розвиток туризму в Ізраїлі. Головні туристичні центри держави.
10. Просторові відмінності соціально-економічного розвитку Ізраїлю. Економічні райони держави.
11. Міжнародне співробітництво Україна-Ізраїль.

Інформаційні джерела

1. Асиметрична стратегія Ізраїлю в період становлення держави : аналітична доповідь. — К. : НІСД, 2018. — 59 с.
2. *Безуглий В. В.* Економічна та соціальна географія світу : посібник / В. В. Безуглий. — К. : Академія, 2007. — 704 с.
3. *Блїй де Г.* Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блїй, П. Муллер, О. Шаблїй. — [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблїя]. — К. : Либідь, 2004. — С. 392—410, 424—430.
4. *Довгань Г. Д.* Країнознавство : довідник / Г. Д. Довгань, А. Й. Сиротенко, О. Г. Стадник. — Х. : Веста, 2007. — С. 214—221.
5. *Калитчак Р. Г.* Концептуальні засади зовнішньої політики Держави Ізраїль / Р. Г. Калитчак, Р. Й. Романюк // Політологія. — 2015. — № 11/1. — С. 38—43.
6. *Масляк П. О.* Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. — К. : Знання, 2008. — 292 с.
7. Посольство Ізраїлю в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://embassies.gov.il/kiev>.
8. Посольство України в державі Ізраїль [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://israel.mfa.gov.ua>.
9. *Юрківський В. М.* Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни : підручник / В. М. Юрківський. — [2-ге вид]. — К. : Либідь, 2001. — 416 с.
10. Israel (Geography) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.webcitation.org/6164y82pv>.
11. Israel [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.cia.gov/library/publications>.
12. Statistical Abstract of Israel [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.cbs.gov.il.
13. UNCTADStat / UNCTAD, 2018 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте потенціал розвитку Ізраїлю у XXI ст., використовуючи метод SWOT-аналізу. Зверніть увагу на компоненти потенціалу (географічне положення; природно-ресурсний потенціал; демографічну ситуацію, ринок праці; інфраструктуру (транспортну, енергетичну, соціальну)); особливості соціально-

економічного розвитку в динаміці за останні п'ять років; екологічна ситуація.

2. Ознайомтесь з історико- і політико-географічними аспектами формування Ізраїлю у другій половині ХХ ст. [3]. На контурній карті покажіть окуповані Ізраїлем території.

3. Ознайомтесь із базою статистичних даних ЮНКТАД [13]. Сформуйте таблицю експорту й імпорту товарів і послуг Ізраїлю за географічними напрямками зовнішньої торгівлі.

4. Ознайомтесь з аналітичною доповіддю «Асиметрична стратегія Ізраїлю в період становлення держави» [1]. Яким чином стратегічний союз з великими світовими державами є запорукою асиметричної стратегії Ізраїлю? Чому у контексті реалізації периферійної регіональної стратегії Ізраїль надає допомогу берберам (корінна північноафриканська етнічна група чисельністю 20—40 млн осіб, яка не має своєї держави)?

5. Опрацюйте статтю Р. Калитчак, Р. Романюк «Концептуальні засади зовнішньої політики Держави Ізраїль» [5]. Який досвід побудови зовнішньополітичної стратегії Ізраїлю доцільно використати в Україні?

6. У праці «Географія: світи, регіони, концепти» її автори Г. де Блій і П. Муллер у теренових нотатках характеризують Єрусалим: «Культурні контрасти пронизують увесь міський ландшафт Єрусалима; суспільне напруження очевидне. Майже з кожного висотного пункту ви можете побачити місця поклоніння і Святу землю, яка так багато означає для єврея, християнина і мусульманина: синагоги, церкви і мечеті, обгороджені цвинтарі, історичні місця, сакральні святині – усе розташоване поряд» [3, с. 429]. У чому сутність «суспільного напруження»?

7. У квітні 2018 р. прем'єр-міністр Ізраїлю Біньямін Нетаньяху озвучив нову загрозу для людства: «злиття войовничого ісламізму з військово-ядерним потенціалом». Які дії держав-сусідів Ізраїлю підтверджують цю думку.

Питання для самоперевірки

1. До якого макрорегіону світу входить Ізраїль?
2. Перелічіть недоліки геополітичного положення Ізраїлю.
3. Наведіть приклади подолання природних ускладнюючих умов при розвитку господарства Ізраїлю.

4. Доведіть вплив історико- і політико-географічного чинників на сучасний розвиток Ізраїлю.
5. Передумови арабо-ізраїльських війн у ХХ ст.
6. Проблеми демаркації державного кордону Ізраїлю.
7. Назвіть риси демографічної ситуації Ізраїлю.
8. Етнорелігійна структура населення Ізраїлю.
9. Доведіть твердження: Ізраїль – країна мігрантів.
10. Географія єврейської діаспори у світі.
11. Особливості геопросторової організації первинного сектора економіки Ізраїлю.
12. Розкрийте особливості організаційної форми сільського господарства Ізраїлю.
13. Інновації у сільському господарстві Ізраїлю.
14. Відмінності організації господарської діяльності у кіцубах і мошавах.
15. Які особливості галузевої структури промисловості Ізраїлю?
16. Просторові відмінності розвитку промисловості Ізраїлю.
17. Провідні напрямки розвитку третинного сектора економіки Ізраїлю.
18. Головні туристичні центри Ізраїлю.
19. Доведіть важливість єврейської діаспори як чинника інвестування Ізраїлю
20. Територіальні відмінності соціально-економічного розвитку Ізраїлю.
21. Головні напрямки співпраці Україна—Ізраїль.

Тестові завдання

Вкажіть співвідношення Ізраїлю та Західного берегу р. Йордан і сектору Газа за площею території:

A. 2:1; B. 4:1; C. 10:1; D. 20:1.

Вкажіть співвідношення Ізраїлю та Західного берегу р. Йордан і сектору Газа за кількістю населення:

A. 2:1; B. 4:1; C. 10:1; D. 20:1.

Вкажіть співвідношення Ізраїлю та Західного берегу р. Йордан і сектору Газа за ВВП:

A. 2:1; B. 4:1; C. 10:1; D. 20:1.

Вкажіть співвідношення Ізраїлю та Західного берегу р. Йордан і сектору Газа за ВВП на особу:

А. 2:1; Б. 4:1; В. 10:1; Г. 20:1.

Вкажіть найбільше місто Ізраїлю:

А. Єрусалим; Б. Газа; В. Тель-Авів; Г. Хайфа.

Вкажіть місто – найбільший морський порт Ізраїлю:

А. Єрусалим; Б. Газа; В. Тель-Авів; Г. Хайфа.

Вкажіть місто – офіційну столицю Ізраїлю:

А. Єрусалим; Б. Газа; В. Тель-Авів; Г. Хайфа.

Вкажіть місто, в якому розташований найбільший міжнародний аеропорт Ізраїлю:

А. Єрусалим; Б. Газа; В. Тель-Авів; Г. Хайфа.

Вкажіть головного торговельного партнера Ізраїлю (за експортом):

А. Італія; Б. Німеччина; В. США; Г. Японія.

Вкажіть групу товарів, експорт якої становить близько 25% вартості експорту товарів Ізраїлю:

*А. продукти харчування; Б. руди і метали; В. продукція машинобудування;
Г. оброблені діаманти і вироби з дорогоцінних металів.*

Вкажіть галузь промисловості, яку представляє найбільша транснаціональна корпорація Ізраїлю («Teva PIL»):

*А. хімічна, зокрема хіміко-фармацевтична; Б. телекомунікації;
В. машинобудування, зокрема виробництво інструментів
та електричного устаткування; Г. харчова.*

Вкажіть, яким цінним природним ресурсом володіє Західний берег р. Йордан:

*А. родючі ґрунти; Б. підземні води;
В. поклади природного газу; Г. поклади алмазів.*

Вкажіть серцевинний ареал – осередок господарського розвитку Ізраїлю:

*А. прибережні території Середземного моря; Б. Синайський пів-в;
В. Західний берег р. Йордан; Г. прикордонні з Ліваном території.*

Вкажіть галузі спеціалізації обробної промисловості Ізраїлю:

А. праце- і ресурсомісткі виробництва; Б. енергомісткі виробництва;

В. з низько-кваліфікованою працею і технологічно-місткі виробництва;

Г. середньо- і високотехнологічно-місткі виробництва.

Вкажіть статус Палестинської автономії у ООН.

Вкажіть територію, окуповану Ізраїлем у 1967 р., але повернуту Єгипту внаслідок Кемп-Девідської мирної угоди.

Вкажіть територію, окуповану Ізраїлем у 1948 р., анексія не була визнана світовим співтовариством, з 1991 р. знаходиться під переважним контролем Палестинської автономії.

Вкажіть територію, окуповану Ізраїлем у 1967 р., становище якої зараз знаходиться у процесі врегулювання між Ізраїлем і Сирією.

Вкажіть територію, окуповану Ізраїлем у 1949 р. та анексовану у 1980 р., причому ООН визнала анексію неправомірною.

Вкажіть територію, яка перебувала під контролем Єгипту з 1948 р. до 1968 р., Ізраїлю — з 1968 р. до 1991 р., потім передана Палестинській автономії і з 2006 р. знаходиться під блокадою і ембарго Ізраїлю.

Назвіть продукцію промисловості, яка визначає міжнародну спеціалізацію Ізраїлю.

Назвіть види послуг, які визначають міжнародну спеціалізацію Ізраїлю.

Практична робота 4.
**ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ**

Мета: ознайомити студентів з структурою порівняльної суспільно-географічної характеристики розвинених країн світу; розвинути навички виокремлення, аналізу й узагальнення спільних та відмінних рис розвитку (демографічного, економічного, соціального, політичного та ін.) країн; виконати порівняльну суспільно-географічну характеристику двох високорозвинених країн світу.

Завдання практичної роботи

Виконати порівняльну суспільно-географічну характеристику двох розвинених країн світу. Результати представити у таблиці. Обсяг таблиці — до трьох сторінок тексту (А4, шрифт 14, інтервал 1).

План характеристики

1. Загальні відомості про країни.
2. Географічне положення країн.
3. Позиція країн на геополітичній і геоеконічній карті світу. Тип країн за критеріями концепції «центр-периферія».
4. Структура природо-ресурсного потенціалу.
5. Демографічний потенціал. Расовоетнічна, мовна, релігійна, соціальна структура населення.
6. Розміщення населення. Головні міста та їхні функції у світовому господарстві.
7. Структура господарства. Головні галузі спеціалізації країн.
8. Головні риси розвитку первинного, вторинного і третинного секторів економіки країн.
9. Особливості геопросторової організації господарства.
10. Зовнішньоекономічні зв'язки.

Таблиця 4.1

Порівняльна суспільно-географічна характеристика
... (назви країн)

Критерії порівняння	Спільні риси	Відмінні риси
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Загальні відомості		
Географічне положення		
Позиція на геополітичній і геоеконічній карті		

1	2	3
Природо-ресурсний потенціал		
Демографічний потенціал		
Розміщення населення		
Головні міста. Їхні функції.		
Структура господарства		
Первинний, вторинний, третинний сектор економіки		
Геопросторова організація господарства		
Зовнішньоекономічні зв'язки		

Інформаційні джерела

1. *Безуглий В. В.* Економічна та соціальна географія світу : посібник / В. В. Безуглий. — К. : Академія, 2007. — 704 с.
2. *Блїй де Г.* Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блїй, П. Муллер, О. Шаблїй. — [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблїя]. — К. : Либідь, 2004. — 740 с.
3. Географія світового господарства (з основами економіки) : навч. посібник [за ред. Я. Б. Олійника, І. Г. Смирнова та ін.]. — К. : Знання, 2011. — 640 с.
4. *Довгань Г. Д.* Країнознавство : довідник / Г. Д. Довгань, А. Й. Сиротенко, О. Г. Стадник. — Х. : Веста, 2007. — 480 с.
5. Довідковий атлас світу / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. — К. : ДНВП «Картографія», 2010.
6. *Дубович І. А.* Країнознавчий словник-довідник / І. А. Дубович. — К. : Знання, 2008. — 839 с.
7. *Ігнат'єв П. М.* Країнознавство : навч. посібник / П. М. Ігнат'єв. — Чернівці : Книги ХХІ, 2004. — 384 с.
8. *Книш М. М.* Політико-географічна глобалістика : навч. посібник / М. М. Книш, Л. І. Котик. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. — 484 с.
9. *Масляк П. О.* Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. — К. : Знання, 2008. — 292 с.
10. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator>.
11. *Юрківський В. М.* Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни : підручник / В. М. Юрківський. — [2-ге вид.]. — К. : Либідь, 2001. — 416 с.

12. Eurostat [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
13. *Fellmann J.* Human Geography : Landscapes of human activities / J. Fellmann, A. Getis, J. Getis ; [10th ed.]. — Boston : McGraw Hill, 2009. — 546 p.
14. Human Development Reports, 2017 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2017>.
15. The World Factbook [Electronic resource]. — Mode of access : <https://www.cia.gov>.
16. World Hunger and Poverty Facts and Statistics, 2015 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.worldhunger.org>.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Тематика

1. Політико- та економіко-географічні наслідки об'єднання Німеччини.
2. Розвиток і розміщення машинобудівного комплексу Німеччини.
3. Економічний розвиток машинобудування Великобританії.
4. Територіальна структура господарства Франції.
5. Порівняльна гео економічна характеристика Скандинавських держав.
6. Гео економічна характеристика Австрії.
7. Порівняльна економіко-географічна характеристика європейських країн Середземномор'я: Іспанії та Греції.
8. Вплив інтеграції країн європейського співтовариства на галузеву і територіальну структуру національної економіки (на прикладі Франції).
9. Європейські співтовариства і союзи.
10. Нові тенденції соціально-економічного розвитку в країнах Північної Європи.
11. Розвиток і розміщення туризму (на прикладі однієї із західноєвропейських держав)
12. Секторальна структура економіки Японії.
13. Територіальна структура промислового комплексу Японії.
14. Економіко-географічна характеристика сільського господарства Японії.
15. Структурні зрушення господарського комплексу США на початку ХХІ ст.
16. Економіко-географічні особливості та протиріччя субконтинентального господарського комплексу «США — Канада».
17. Етнополітичні та соціально-економічні проблеми Канади.
18. Особливості розселення українців у Канаді.
19. Гео економічна характеристика держави Ізраїль.
20. Україна в системі зв'язків із високорозвиненими країнами.
21. Економіко-географічний аналіз «сімки» найрозвиненіших держав світу.
22. Сучасний стан і перспективи функціонування високорозвинених країн світу.
23. Гео економічна характеристика країн Західної Європи.
24. Економіко-географічний аналіз малих країн Європи.

25. Геоелекономічна характеристика Австралії.
26. Економіко-географічна характеристика та національна специфіка Японії.
27. Структура та особливості розвитку економіки США.
28. Північно-Американська Зона Вільної Торгівлі (ПАЗВТ) та проблеми її розвитку.
29. Особливості соціально-економічного розвитку США у 80-х роках ХХ століття.
30. Геоелекономічна характеристика Канади.
31. Розвиток гірничо-видобувної промисловості Австралії.
32. Розвиток виноградарства у країнах Південної Європи.
33. Особливості розвитку сільського господарства у високо-розвинених країнах світу.
34. Сфера послуг — провідна галузь економіки високо-розвинених країн світу.
35. Географія автомобілебудування розвинених країн світу.
36. Транспорт і особливості його розвитку в країнах Північної Америки.
37. Геополітичний аналіз країн Північної Америки.
38. Проблеми та особливості інтеграції України в ЄС.
39. Особливості розвитку альтернативної енергетики розвинених країн світу.
40. Територіальна організація туристично-рекреаційних систем розвинених країн світу.

Методичні вказівки до виконання та оформлення

1. ІНДЗ виконують упродовж навчального семестру і здають на перевірку лекторові до 1 травня поточного навчального року.
2. ІНДЗ виконують на аркушах формату А4 у друкованому варіанті.
3. ІНДЗ обов'язково має бути виконане згідно з планом дослідження, містити картосхеми за темою дослідження, список використаних джерел.

Приклад бібліографічного оформлення залучених матеріалів:

а) навчального посібника, підручника:

Безуглий В. В. Економічна та соціальна географія світу : посібник / В. В. Безуглий. — К. : Академія, 2007. — 704 с.

Книш М. М. Політико-географічна глобалістика : навч. посібник / М. М. Книш, Л. І. Котик. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. — 484 с.

Соціально-економічна географія світу : навч. посібник / [за ред. С. П. Кузика]. — Львів : Світ, 2002. — 672 с.

Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії : підручник / О. І. Шаблій. — Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. — 444 с.

б) статті з періодичних видань:

Калитчак Р. Г. Концептуальні засади зовнішньої політики Держави Ізраїль / Р. Г. Калитчак, Р. Й. Романюк // Політологія. — 2015. — № 11/1. — С. 38—43.

Яценко Б. П. Економіка знань: сучасний науково-виробничий комплекс Японії / Б. П. Яценко // УГЖ. — № 1. — 2014. — С. 21—26.

в) Інтернет джерела:

Осадчий Т. США — геополітичний лідер однополярного світу / Т. Осадчий [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.global-analytyk.com>.

Посольство України в Канаді [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://canada.mfa.gov.ua>.

Eurostat [Electronic resource]. — Mode of access : <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

Критерії оцінювання

Критерій оцінювання	Кількість балів
Розкриття змісту теми дослідження	5
Виконання авторських карт	4
Науковість (з акцентом на географічну складову), стилістична грамотність, логічність, лаконічність подання інформації	1
Акуратність виконання схем, таблиць, текстового оформлення	1
Всього	11

ГЛОСАРІЙ

Аборигени (*автохтони, тубільці, туземці, корінний народ*; лат. *aborigines* — від початку) — загальна назва корінної місцевої популяції/етносу/нації, яка володіла конкретною територією раніше за прийшли популяції/етноси/нації та має соціальну систему відмінну від соціальних систем сусідів чи прийшлих популяцій/етносів/націй. Поняття найчастіше використовують для означення найдавніших корінних мешканців Австралії.

Автаркія — політика країни, спрямована на національну економічну самозабезпеченість, відчуження національної економіки від економік інших країн.

Агломерація — компактне просторове групування міських поселень, об'єднаних в єдине ціле інтенсивними виробничими, транспортними, інфраструктурними та іншими зв'язками; виникає переважно навколо великих міст.

Аутсорсинг (англ. *outside resource using*) — використання зовнішніх ресурсів у процесі виробництва (для зменшення витрат і зростання якості кінцевої продукції). Це є змога передати частину функцій незалежним підприємствам-субпідрядникам, котрі мають спеціальні компетенції, технології та ноу-гау у відповідній вузькій галузі економіки. Виділяють виробничий аутсорсинг та аутсорсинг бізнес-процесів. Аутсорсинг близький до поняття кооперації.

Бізнес-інкубатор — організація, метою діяльності якої є підтримка новостворених малих підприємств (надаються приміщення, консалтингові послуги, податкові пільги тощо). Найчастіше це одна або декілька будівель, розташованих на території наукових парків (технопарків). Уперше з'явилися у Великій Британії; щорічно їхня кількість у світі стрімко зростає. Найбільше поширені у США.

«Брекзит» (англ. *Brexit*) — у загальному розумінні, намір Великої Британії вийти зі складу ЄС. Поняття утворено злиттям двох англійських слів «Британія» (англ. *Britain*) і «вихід» (англ. *exit*).

Валовий внутрішній продукт (ВВП) — сумарна вартість усього, що вироблено на території певної країни за певний період часу (переважно рік).

Валовий внутрішній продукт на одну особу — величина валового внутрішнього продукту, поділена на середньорічну чисельність населення.

Валовий національний дохід (ВНД) — валовий внутрішній продукт разом з чистим доходом громадян країни від виробничої діяльності за кордоном (заробітна платня трудових емігрантів та прибутки від власності). Виражений у доларах США за методом Світового банку.

Валовий національний дохід, обчислений за паритетом купівельної спроможності (ВНД за ПКС) — валовий національний дохід, представлений у міжнародних доларах за ПКС (для більш точних міжнародних зіставлень). Міжнародний долар має таку ж купівельну спроможність щодо ВНД країни, яку долар США має у Сполучених Штатах Америки.

Валовий національний продукт (ВНП) — макроекономічний показник, який характеризує дохід від вартості товарів і послуг вироблених національними підприємствами, організаціями і приватними особами за рік, незалежно від їхнього територіального розташування.

Валютна зона — територія, до якої належать країни, валюти яких «прив'язані» до валюти певної економічно розвиненої країни (наприклад, латиноамериканські країни прив'язані до долара США).

Вантажообіг — основний умовно-натуральний показник продукції вантажного транспорту, який визначають як добуток кількості перевезень вантажів (y t) на відстань їхніх перевезень (y $км$); вимірюється у *тонно-кілометрах*. Вантажообіг транспортних вузлів — це кількість відправлених і прийнятих вантажів (y t) на рік.

«Велика сімка» (G-7; англ. Group of Seven) — група із семи розвинених країн світу — США, Японії Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії та Канади, — лідери яких зустрічаються для обговорення спільних економічних проблем і прагнуть узгоджувати свою економічну політику.

Видобувна промисловість — комплекс галузей промисловості, в якій відбувається видобуток мінеральної та органічної сировини. Сюди належить також виробництво електроенергії на гідроелектростанціях.

Видовжена держава — держава у якої довжина щонайменше у шість разів більша від середньої ширини. Держави такої форми, як правило, містять кілька природних або культурних зон.

Виключна економічна зона (морська економічна зона) — океанічна зона, що простягається до 200 морських миль від берегової лінії, у межах якої прибережна держава може контролювати рибальство, розвідування корисних копалин та інші види діяльності з усіма іншими країнами.

Відкрита економіка — економіка країни, пов'язана з іншими країнами інтенсивним рухом товарів, капіталу, ресурсів праці, технологій, інформації.

Відтворення населення — безперервний, постійно повторюваний процес зміни поколінь через народження і смерть.

«Відтік інтелекту» («відтік розуму», «відтік мізків») — еміграція з країни учених, висококваліфікованих спеціалістів (переважно технічних та прикладних спеціальностей) з політичних, економічних, соціальних та інших причин.

Вікова структура населення — поділ населення на групи залежно від віку з метою вивчення демографічних і соціально-економічних процесів.

Вільна економічна зона — частина території країни, регіону, виділена з загального митного кордону держави, яка має повну свободу в режимі господарських питань, з особливим режимом управління і пільговими умовами діяльності, податковими пільгами для місцевих підприємств та іноземних фірм.

Вторинна економічна діяльність — діяльність, пов'язана з переробкою сировини та її трансформацією у кінцеву промислову продукцію (обробна промисловість).

Габ — великий інтермодальний транспортний вузол із значною часткою транзитних транспортних потоків, де здійснюється пересадка великої кількості пасажирів або передача великого обсягу вантажів із одної транспортної магістралі на іншу, з одного виду транспорту на інший. Серед вантажних габів найчастіше зустрічаються автомобільно-морські, залізнично-морські, автомобільно-залізничні. Одним із різновидів габів є авіагаб.

Географічна структура міжнародної торгівлі — розподіл торговельних потоків між окремими країнами та їхніми групами, виділеними за територіальною або організаційними ознаками.

Географічний (територіальний) поділ праці — спеціалізація окремих територій або країн на виробництві певної продукції чи наданні певних послуг.

Географія світового господарства — галузь суспільної географії, що вивчає геопросторову організацію світового господарства в цілому, а також окремих сфер (галузей), країн (у світогосподарському аспекті), регіонів, міжнародних організацій, транснаціональних компаній та інших суб'єктів господарювання (відомих експертів у сфері економіки та ін.) глобального рівня.

Геоekonomіка — галузь знань і система концептуальних положень про засади економічного домінування (впливу) у світовій економіці завдяки системі географічних чинників (від території, природних ресурсів до рівня розвитку певних національних економік), тісно пов'язана з геополітичними та геостратегічними ученнями.

Геополітика — галузь знань, яка розглядає вплив географічних чинників на внутрішню й зовнішню політику держав, країн; мистецтво і практика використання політичної влади над певною територією; цілеспрямована діяльність суб'єкта міжнародних відносин у контексті усього спектра зовнішніх і внутрішніх факторів, що дають змогу цьому суб'єкту здійснювати контроль над простором з метою реалізації своїх життєво важливих інтересів.

Гінтерланд — зона тяжіння, розмір і конфігурація якої залежить від рівня розвитку та ефективності транспортної системи.

Глобалізація — перетворення певного явища на світове, планетарне, те, яке стосується всієї Землі, земної кулі; це процес всесвітньої економічної, соціальної, політичної, інформаційної та культурної інтеграції та уніфікації. Головні наслідки: міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних і технічних процесів, а також зближення культур різних країн.

Глобалізація економічна — процес формування єдиного світового ринку шляхом знищення штучних бар'єрів на шляху товарів, послуг, капіталу, знань, робочої сили через кордони.

Глобальна економічна рівновага — стан економіки, за якого чисельність населення та обсяг капіталу залишаються незмінними, а між чинниками, що впливають на їхнє збільшення або зменшення, існує стійкий баланс.

Глобальне місто (світове місто, місто світу, центр світу, альфа-місто) — місто, яке вважають полюсом зростання для всієї країни та регіону; є важливим елементом світової економічної системи, що значно впливає на великі регіони планети. Поняття запропоновано С. Сасен у праці «Глобальне місто: Нью-Йорк, Лондон, Токіо» (1991).

Глокалізація — у широкому розумінні явище світоглядного рівня, яке відображає такий прошарок світової свідомості, для якого притаманне водночас і відстоювання спільнотами своєї самобутності (локальності), і прагнення до стирання колишніх просторових меж та зміцнення зовнішніх зв'язків. У вузькому розумінні — явище маркетингу, яке характеризує таку видозміну продукту чи послуги, за якої вони можуть продаватися глобально, але водночас підходити споживачам на локальному ринку. Глокалізовані продукти підвищують інтерес до себе у кінцевого споживача. Вважають, що тезою глокалізації є фраза: «думай глобально — дій локально».

Головні макроекономічні показники: валовий національний продукт (ВВП), валовий національний дохід (ВНД), ВНП на одну особу та інші.

Дезурбанізація — деконцентрація й розселення населення за межами міських поселень; зменшення ролі міст у житті суспільства. Протилежний термін — *урбанізація*.

Деіндустріалізація — економічна трансформація в суспільстві, яка полягає у зниженні ролі обробної промисловості та збільшення значення сфери послуг (поширена у країнах Європи та Північної Америки).

Демографічна криза — глибоке порушення відтворення населення, що загрожує його існуванню.

Демографічне омолодження — збільшення частки дітей (0—14 р.) та молоді у загальній кількості населення.

Демографічне старіння — збільшення частки людей старшого покоління (65 р. і більше) у загальній кількості населення (за класифікацією ООН: до 4% — молоде населення; 4—7% населення на порозі старіння; понад 7% — старе населення).

Депонуляція — процес скорочення абсолютної кількості населення з одночасним погіршенням його якісних характеристик.

Депресивний регіон — просторово-локальне утворення, у якому із-за економічних, політичних, соціальних, екологічних та інших

причин перестають діяти стимули саморозвитку, а отже, немає підстав розраховувати на самостійний вихід із кризової ситуації.

Депресія економічна — застій в економіці, який характеризується відсутністю підйому виробництва і ділової активності, низьким попитом на товари і послуги, безробіттям.

Держава — політична форма організації суспільства, що складається у результаті виникнення і діяльності публічної влади — системи, яка керує основними сферами суспільного життя. Головні ознаки держави: наявність системи органів і установ, які утворюють механізм держави; наявність обов'язкових правил поведінки, встановлених або санкціонованих державою (державного права); наявність певної території в межах якої діє ця державна влада. Держава виконує зовнішні і внутрішні функції. Зовнішня функція полягає в захисті кордонів, цілісності території, суверенітету, у сприянні розвитку співробітництва і взаємодії з іншими державами.

Держава-еталон — держава з найвищими економічними і соціальними макропоказниками розвитку, яка використовується для порівняння з іншими державами світу.

Державна територія — частина Земної кулі, яка знаходиться під суверенітетом певної країни. До її складу входить: суша з її надрами, внутрішні і територіальні води, а також повітряний простір, який лежить над нею.

Державний лад — спосіб здійснення легітимними управлінськими структурами владних повноважень у межах своїх країн. Державний лад визначається формою державного правління та формою державного устрою.

Екологічна безпека — складова національної та транснаціональної безпеки, що визначає захищеність права людини на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище та забезпечує необхідні умови для відтворення природних ресурсів шляхом регулювання техногенної діяльності.

Екологічна криза — невідповідність соціально-економічного розвитку суспільства еколого-ресурсним можливостям навколишнього середовища, що руйнує традиційну систему життєзабезпечення.

Екологічна небезпека — ймовірність зруйнування середовища проживання людини, пов'язаних з нею рослин і тварин внаслідок неконтрольованого розвитку економіки, відставання технологій,

природних і антропогенних аварій і катастроф, у результаті чого порушується пристосування живих систем до умов існування.

Економіко-географічне положення — просторове відношення економіко-географічного об'єкта (міста, регіону, країни) до економічних данностей, які перебувають поза ним, але впливають на його розвиток. Розрізняють положення країни щодо моря (приморське), світових комунікацій і торгових шляхів (транспортно- і торгово-географічне); сусідніх країн (сусідське), регіонів світу (регіональне).

Економічна безпека — такий стан національної економіки, за якого забезпечують захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави.

Економічна інтеграція — узгоджений розвиток і взаємне доповнення підприємств, галузей господарства, регіонів і національних комплексів з об'єднанням їхніх внутрішніх ринків в інтересах ефективного використання ресурсів і задоволення потреб учасників цього процесу у відповідних товарах і послугах.

Економічна криза — різке погіршення економічного стану країни, яке характеризується значним спадом виробництва товарів і послуг, порушенням виробничих зв'язків, зростанням безробіття, зниженням життєвого рівня населення.

Економічна політика — система економічних заходів, які вживає держава в інтересах виробника і усього суспільства. Вона в концентрованій формі виражає головні економічні й соціальні потреби суспільства; є найважливішим компонентом державної політики.

Економічний клімат — сукупність політичних, правових, економічних, організаційних і соціальних умов, що визначають привабливість і доцільність вкладання коштів, інвестицій, започаткування бізнесу в господарстві тої чи іншої країни. Стан економічного клімату для інвестора виражається в очікуваному прибутку, для країни — в обсязі інвестиційних вливань.

Економічний потенціал — характеризується обсягами створеного ВВП або ВНД і відображає економічну могутність країни та її питому вагу у глобальному економічному просторі.

Економічний союз — форма міжнародної економічної інтеграції з високорозвиненими і тривалими економічними й політичними зв'язками учасників, що спільно координують

макроекономічну політику, здійснюють уніфікацію законодавства у ключових сферах — валютній, бюджетній та ін., створюють відповідні наддержавні економічні органи.

Економічні «тигри» — група країн Східної та Південно-Східної Азії, які зазнали значної модернізації, індустріалізації та економічного зростання західного типу після 80-х рр. ХХ ст. Провідними економічними «тиграми» є Республіка Корея, Тайвань, Гонконг і Сінгапур (перша хвиля нових індустріальних країн; завдяки географічному положенню їх також називають «драконами»). Термін також вживають для будь-якої економіки, що швидко розвивається (наприклад, Ірландія — *кельтський «тигр»*).

Економія різноманіття — постіндустріальна підприємницька стратегія, яка пов'язана з поділом праці «по горизонталі» (груповою формою організації виробництва — постфордизм), забезпечує гнучку ринкову орієнтацію і максимальне врахування потреб споживачів.

Експансія — розширення сфери впливу великих держав, що здійснюється економічними, військовими і дипломатичними методами.

Експорт — вивіз із країни товарів, технологій, капіталу, цінних паперів, послуг.

Експортна (імпортна) квота — відношення вартості експорту (імпорту) до вартості ВВП країни, виражене у відсотках; показник участі країни у світовій торгівлі. Якщо розглядати на рівні галузі, це частка експортних (імпортних) товарів в обсязі виробництва галузі.

Експортну квоту K_e розраховують:

$$K_e = \frac{e}{v} \cdot 100, \text{ де}$$

e — вартість експорту країни,

v — вартість ВВП країни.

Імпортну квоту K_i розраховують:

$$K_i = \frac{i}{v} \cdot 100, \text{ де}$$

i — вартість імпорту країни,

v — вартість ВВП країни.

Ембарго — заборона державою вивезення або ввезення певних видів товарів, валюти й цінних речей.

Енергетична безпека — стан енергетики, який гарантує технічно та економічно безпечно задоволення поточних і перспек-

тивних потреб споживачів в енергії та охорону навколишнього природного середовища; безперервна можливість доступу до джерел енергії за прийнятною ціною.

Енергетичні ресурси — сонячна енергія, космічна енергія, енергія морських припливів і відпливів, геотермальна, гравітаційна енергія та енергія тиску, атмосферна електрика, земний магнетизм, біопаливо, нафта, природний газ, вугілля, горючі сланці, торф, атомна і ядерна енергія тощо.

Енергетичний баланс — статистична різниця між постачанням та споживанням енергії. Розраховують: Кінцеве споживання + Поставки для перетворення + Внутрішнє споживання енергетики + Втрати при транспортуванні — Внутрішнє постачання — Перетворення енергії = Енергетичний баланс.

Ефект глобальної гнучкості — присутність представника окремої національної спільноти в тому регіоні (країні) світу, де його знання та досвід мають реалізацію.

Єврорегіон — транскордонне регіональне утворення на теренах Європи, що сформувалося у межах суміжних одиниць адміністративно-територіального поділу двох і більше країн на основі реалізації спільних програм і угод, підписаних на рівні органів місцевого самоврядування.

Збалансований розвиток (сталий розвиток, англ. sustainable development) — такий розвиток суспільства, за якого задоволення потреб у природних ресурсах теперішніх поколінь не повинно ставити під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Зелена економіка (екологічна економіка) — модель господарської системи, яка передбачає гармонійне поєднання економічних потреб суспільства з потребою постійного відновлення і збереження довкілля. Вона пропонує бізнесу та урядам перейти до збалансованих шляхів розвитку, що передбачають вирішення проблем енергетики та забезпечення екологічно чистими продуктами харчування, приділення уваги питанню використання земель та плануванню землекористування, оптимальному розподілу обмежених ресурсів та покращенню управління ресурсами.

Зовнішньоекономічна політика — заходи держави, спрямовані на врівноваження торговельного та платіжного балансу країни. Головні види: протекціонізм та фритредерство.

Зовнішньоторговельний обіг країни — сума вартостей експорту та імпорту країни.

Зовнішньоторговельна квота — відношення вартості зовнішньоторговельного обігу до вартості ВВП країни, виражене у відсотках; показник участі країни у світовій торгівлі; вимірює відкритість економіки країни.

Зовнішньоекономічні зв'язки — система зв'язків у міжнародній співпраці країн, регіонів, компаній, у т. ч. ТНК, інтеграційних об'єднань у всіх сферах економіки. Головний чинник — міжнародний поділ праці. Найбільш яскравими їхніми формами є зовнішня торгівля товарами і послугами, транскордонна міграція фінансових ресурсів тощо.

Зона вільної торгівлі — форма міжнародної економічної інтеграції, яка характеризується умовами вільної від мита та кількісних обмежень торгівлі товарами і послугами.

Імперія (лат. *imperium* — військова влада) — первісно у Римі, форма управління державою, яка нагадує військову владу (єдиний керівник — імператор, накази якого всі повинні виконувати без заперечень). Згодом цим терміном стали позначати велику державу, створену шляхом включення у свій склад територій інших держав, колоніальних володінь тощо.

Імпорт — ввезення в країну товарів, технологій, капіталу, цінних паперів, отримання послуг із-за кордону.

Імпортозаміщувальні галузі — галузі, які започатковують місцеві підприємці для обслуговування віддалених територій, коли витрати на транспортування з далеких джерел роблять ці товари надто дорогими, щоб їх імпортувати.

Інвестиційний клімат — наявна на певній території сукупність умов, причин, факторів залучення капіталу.

Інвестиційний ризик — зазвичай якісні політичні, економічні та соціальні характеристики країни-реципієнта щодо ймовірності втрати в ній інвестицій чи доходу від них; зумовлюють інвестиційний клімат країни.

Інвестиція — грошові, майнові, інтелектуальні цінності, якікладають у різні види діяльності у виробничій та невиробничій сферах. Типи інвестицій: інноваційні, інтелектуальні, капітальні, портфельні, прямі інвестиції та ін.

Індекс глобалізації КОФ (англ. *KOF Index of Globalization*) — індекс, яким вимірюють глобалізацію за економічними,

політичними і соціальними показниками життя суспільства. Методику розрахунку укладено 2002 р. Швейцарським економічним інститутом і Федеральним швейцарським технологічним інститутом.

Індіанці — загальна назва корінного населення Америки (за винятком ескімосів і алеутів), яка виникла внаслідок помилкового уявлення перших європейських мореплавців (Х. Колумба та інших кінця XV ст.), які прийняли відкриті ними землі за Індію.

Індустріалізація — особлива стадія промислового розвитку, головним завданням якої є розвиток обробної промисловості, забезпечення матеріально-технічних умов розвитку національних господарств і формування єдиного внутрішнього ринку.

Інжиніринг — надання технологічних знань, необхідних для придбання, монтажу і використання куплених або орендованих машин та обладнання.

Інноваційна економіка (економіка інновацій, англ. innovation economics) — економіка, заснована на інноваціях і постійному технологічному удосконаленні, на виробництві та експорті високотехнологічної продукції і технологій; її прибуток заснований на інтелектуальній діяльності інноваторів; пов'язана з розвитком інформаційної сфери, а не матеріального виробництва чи концентрації капіталу (С. Antonelli «The Economics of Innovation, New Technologies, and Structural Change», 2003).

Інновація — нововведення у сфері науки, виробництва, сфері послуг та в діяльності органів управління регіонального та локального рівнів, які ведуть до зміни функціонування вказаних структур, а також до трансформації компонентної й територіальної будови регіональної суспільної системи та оновлення усіх сфер діяльності людини; процес, орієнтований на створення, розвиток і якісне удосконалення нових видів виробів, технологій, організаційних форм.

Інтеграція економічна — процес інтернаціоналізації господарського життя, зближення та об'єднання економік кількох держав. Виділяють п'ять етапів міжнародної інтеграції економіки: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, повна інтеграція.

Інтеграція міжнародна — неухильний і закономірний процес зближення та об'єднання держав і їхніх суб'єктів у всіх сферах життя суспільства на основі загальнолюдських принципів,

у результаті чого посилюються їхні взаємозв'язки і зменшується відносна самостійність.

Інтермодальні перевезення — взаємодія декількох видів транспорту у змішаних системах сполучень без перезавантажень.

Інформаційне поле — визначений ареал у географічному просторі (території) у межах якого відбувається взаємодія поміж джерелом та одержувачем інформації. Поняття запропонував Т. Гегерstrand для теорії просторової *дифузії інновацій*.

Інформаційне суспільство (англ. *information society*) — суспільство, що характеризується високою інтенсивністю інформаційного обміну в повсякденному житті більшості громадян і роботі організацій; використанням загальних чи сумісних технологій в особистих, соціальних, освітніх, ділових і інших цілях, а також можливістю швидкої передачі, одержання й обміну цифрових даних незалежно від відстані.

Інфраструктура — сукупність підприємств, організацій, установ, галузей економіки, що забезпечують успішне функціонування усіх сфер суспільства — економічної, соціальної, політичної та ін.

Канали міжнародні — штучні водні шляхи у міжнародному судноплавстві, що з'єднують морські простори, а режим їхнього використання врегульований міжнародними конвенціями (Суецький, Панамський та ін.).

Кастомізація (англ. *customer*) — ефективне малосерійне виробництво у постіндустріальних країнах, зорієнтоване на вимоги конкретних груп покупців, в тім числі за індивідуальними замовленнями.

Кластер — сукупність підприємств (подібних, суміжних або допоміжних), розташованих на певній території, які взаємодоповнюють і посилюють конкурентні переваги один одного.

Коефіцієнт внутрігалузевої міжнародної спеціалізації — відношення різниці обсягу експорту та імпорту продукції певної галузі до їхньої суми, виражений у відсотках. Показник коливається від -100%, якщо країна виключний імпортер, до +100%, якщо країна виключний експортер продукції певної галузі.

Коефіцієнт міжнародної спеціалізації — відношення частки виробництва певній галузі країни у світовому обсязі до частки ВВП країни у світовій економіці. При коефіцієнті більше, ніж одиниця,

простежується спеціалізація, і вона тим вища в міжнародному поділі праці, чим більшим є значення коефіцієнта.

Коефіцієнт міжнародної спеціалізації $K_{мс}$ розраховують так:

$$K_{мс} = \frac{(p_i / P_i)}{(v / V)},$$

p_i — обсяг виробництва i -тої галузі країни,

P_i — обсяг виробництва i -тої галузі світової економіки,

v — ВВП країни, V — ВВП світової економіки.

Коефіцієнт покриття експорту імпортом (КП) — розраховують як відношення експорту до імпорту: $КП = (E / I) \cdot 100\%$.

Коефіцієнт спеціалізації (спеціалізація «у ніші») — відношення загального обсягу виробленої продукції до обсягу внутрішнього попиту на дану продукцію; показник участі країни у світовій торгівлі.

Коефіцієнт спеціалізації $K_{спец}$ розраховують так:

$$K_{спец} = \frac{p}{c},$$

де p — обсяг виробництва продукції країною,

c — обсяг внутрішнього споживання даної продукції у цій країні.

Колонізація — заселення і господарське освоєння будь-якої країни чи території.

Колонія — у минулі часи так називали поселення, засноване на завойованих (колонізованих) землях. У політичному розумінні — це країна політично й економічно залежна від метрополії.

Компактна держава — держава, форма території якої є між круглою та прямокутною, без особливих звинин.

Конкурентоздатність — відповідність вимогам ринку.

Країна — територіально визначене політичне, національне, соціальне і культурне співтовариство з акцентом на його географічному (просторовому) положенні у світі. Часто країна є синонімом поняття *держава*, проте має більш культурно-історичний або соціально-економічний, ніж політичний зміст.

Лібералізація економіки — процес зменшення державного регулювання господарської діяльності.

Логістика — напрямок економічної діяльності, пов'язаний з ефективним управлінням матеріалопотоками у сферах виробництва, розподілу, обігу, транспортування тощо.

Людський капітал — ресурси розвитку території, носіями яких є люди. Показники людського капіталу: рівень освіти

(головний), здоров'я, працездатність, творчі якості, система цінностей, що впливають на трудову і творчу діяльність.

Макрорегіон — сукупність суспільно-географічних регіонів, районів та інших територіальних структур на значній території, поєднаних спільним використанням природних, соціально-економічних, історико-культурних особливостей та існуючою інфраструктурою.

Мегалополіс — форма міського поселення, яка виникає у результаті просторового розростання та економічної інтеграції великої кількості сусідніх агломерацій; найвища ієрархічна форма міського розселення; надурбанізована форма міського розселення. Мегалополіси (2018): «синій банан» (110 млн осіб), Токайдо (70 млн осіб), Босваш (45 млн осіб), Чіпіт (35 млн осіб), СанСан (20 млн осіб), Рейнсько-Рурський (близько 13 млн осіб) та ін.

Межі між рівнями доходів (ВНД) на одну особу — встановлюють на основі стабільного співвідношення між загальним показником добробуту, таким як рівень бідності та дитяча смертність, та економічними показниками, зокрема ВНД на одну особу (за методом Атласу) та ін. При щорічному оновленні меж (порогів) враховують міжнародну інфляцію, яка визначається як середнє значення інфляцій у Японії, Великобританії, США та зоні євро.

Метиси — нащадки від міжрасових шлюбів.

Метрополія — країна, яка володіє колоніями.

Митний союз — форма міжнародної економічної інтеграції для якої характерні, поряд із скасуванням зовнішньоторговельних обмежень всередині інтеграційного об'єднання, встановлення єдиного мита і проведення єдино зовнішньоторговельної політики стосовно третіх країн.

Міграційний вибух — різке, підготовлене чи спонтанне зростання кількості в'їздів-виїздів осіб з метою зміни місця проживання. Причини: працевлаштування, втеча від переслідування, дискримінації, загрози фізичному існуванню тощо.

Міграція — переміщення осіб через кордон тих чи інших територій з метою зміни місця проживання назавжди або на певний період.

Міграція інтелектуальна — переміщення висококваліфікованих осіб, які активно займаються розумовою діяльністю та створюють конкурентоздатний, затребуваний на світовому ринку інтелектуальний продукт (гай-технології, програмне забезпечення, тощо).

Міжнародна міграція робочої сили — переміщення працездатного населення з одних країн в інші терміном більше, ніж на один рік, зумовлене економічними, політичними та іншими чинниками.

Міжнародна стандартна галузева класифікація усіх видів економічної діяльності (ISIC) — розроблена Статистичною комісією ООН. Метою класифікації є групування видів економічної діяльності, дає змогу вивчати поведінку економічних об'єктів та використовувати статистичні дані, зібрані в учасників економічної діяльності. Для безпосереднього кодування в ISIC використовують чотиризначний літерно-цифровий десятковий код (розділи — великі букви латинського алфавіту, решта рівнів — цифри). ISIC застосовують ООН, МОП, ФАО, ЮНЕСКО та інші міжнародні організації.

Міжнародний валютний фонд — фінансова інституція міжурядового співробітництва, яка розпочала свою діяльність у Вашингтоні в травні 1946 р. у складі 39 країн. Мета — регулювання валютно-розрахункових відносин між державами. Нині членами МВФ є практично усі країни світу, тому його розглядають як інституційну основу сучасної міжнародної валютної системи.

Міжнародний поділ праці — форма географічного поділу праці, що полягає у спеціалізації окремих країн на виробництві певних видів товарів і послуг, якими вони обмінюються на світовому або регіональному ринках.

Міжнародні транспортні коридори — сукупність різних видів транспорту, що забезпечують значні перевезення вантажів і пасажирів за напрямками їхньої найбільшої концентрації. Виконують роль «кровоносних судин» у світових інтеграційних процесах.

Монокультурна (монотоварна) спеціалізація — вузька спеціалізація господарства країни на виробництві, зазвичай, сировинних або продовольчих товарів головно для експорту.

Монополія — виключне право держави, підприємства, корпорації, організації або фізичної особи на певну економічну діяльність. Види монополії: абсолютна, державна, природна, штучна.

Мулати — нащадки від змішаних шлюбів представників європеоїдної й негроїдної рас.

Мультикультуралізм (багатокультурність) — наявність у межах суспільства певної території (регіону, держави) єдності кількох культур; напрямок соціальної політики спрямований на підтримку та

рівність розвитку всіх етнічних (національних) культур, представники яких проживають у межах території здійснення соціальної політики.

Націоналізація — перехід приватних підприємств та галузей у власність держави.

Національна безпека — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Національний дохід — вартість, заново створена протягом певного періоду (звичайно — року) в національному господарстві тієї чи іншої країни (або галузі), частини валового суспільного продукту, яка лишається після відрахування матеріальних витрат на його виробництво (фонду заміщення).

Національний комплекс — територіальне утворення, обмежене кордонами держави, у якому всі елементи та компоненти економічного життя — підприємства, заклади, галузі, регіони функціонують як єдиний організм, спрямований на відтворення суспільного продукту і засобів виробництва, а також умов життєдіяльності людини.

Національний продукт — оцінка сумарної вартості усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених в економічній системі.

Нейтралітет — у міжнародному праці неучасть у війні, а в мирний час відмовлення від участі у військових блоках.

«Нору-гау» — знання і практичний досвід технологічного, комерційного, управлінського, фінансового та іншого характеру, які є комерційною цінністю, можуть бути застосовані на практиці і не забезпечені патентним захистом.

Обробна промисловість — комплекс галузей з обробки і перероблення сировини, матеріалів і напівфабрикатів, отриманих з видобувних галузей, сільського господарства, лісівництва, виробництво чорних та кольорових металів, хімічних та нафтохімічних продуктів, машин та устаткування, виробів деревообробки та целюлозно-паперової промисловості, будівельних матеріалів, продукції легкої та харчової промисловості тощо.

Олігополія — становище на ринку, за якого значну частину продукції виробляє невелика кількість (кілька) компаній, кожна з яких здатна вплинути на весь ринок своїми діями. Автомобільна, сталеварна промисловість характеризуються олігополіями.

Організація ООН з промислового розвитку (ЮНІДО; англ. *United Nations Industrial Development Organization, UNIDO*) —

спеціальна установа ООН, створена 1966 р., мета полягає у сприянні промислового розвитку та прискореній індустріалізації країн, що розвиваються шляхом мобілізації національних і міжнародних ресурсів. До складу ЮНІДО входить 174 країни. Україна є членом цієї організації з 1985 р. ЮНІДО має «Банк промислової та технологічної інформації».

Освітні бар'єри — соціальні умови, які стримують доступ до освіти, певним соціальним групам і суттєво впливають на соціально-економічну диференціацію населення держави.

Офшорна зона (англ. *off shore* — «поза берегом») — територія країн, де створено сприятливий валютно-фінансовий і фіскальний режими для підприємців, забезпечено високий рівень та законодавчі гарантії банківської та комерційної секретності, лояльність державного регулювання (Багамські Острови, Бахрейн, Бермудські Острови, Гібралтар, Сянган (Гонконг), Кіпр, Ліберія, Панама, Сейшельські Острови, Сінгапур та ін.).

Офшорне банківництво — фінансові операції іноземних компаній та окремих осіб, які переказують свої прибутки на рахунки в інші країни (офшорні зони), щоб уникнути сплати податків у своїй країні.

Паритет купівельної спроможності (ПКС) — співвідношення купівельних спроможностей двох чи більше валют щодо певного набору (кошика) товарів і послуг. У світовій економіці валютні курси можуть істотно відхилитися від паритету: чим більше митні збори, експортні й імпорتنі обмеження, транспортні витрати, тим більша різниця між номінальним курсом валют і паритетним значенням, необхідним для того, щоб зміна обсягів і структури експорту й імпорту була економічно виправданою. Рівень цін у економіці США є базовим — ПКС становить 100.

Парламентська республіка — різновид республіки, за якого визнають верховенство парламенту, перед яким уряд несе колективну відповідальність за свою діяльність. Уряд залишається при владі доти доки він має підтримку парламентської більшості. У випадку втрати підтримки уряд йде у відставку або через керівника держави розпускає парламент.

Пасажирообіг — показник, що характеризує роботу пасажирського транспорту. Його визначають як добуток кількості перевезених пасажирів на відстань перевезення; вимірюють у пасажиро-кілометрах.

Первинні види економічної діяльності — діяльність, пов'язана з прямим добуванням природних ресурсів із довкілля (гірничодобувна промисловість, рибальство, сільське господарство, лісівництво тощо).

Повна інтеграція — найскладніша форма міжнародної економічної інтеграції, яка передбачає перетворення єдиного ринкового простору в цілісне економічне і політичне утворення, що означає не просто узгодження, але і проведення інтегрованої, фактично єдиної економічної політики і повну уніфікацію законодавчої бази. Подальший розвиток і вдосконалення економічної інтеграції, найімовірніше, спричинить перетворення економічного інтеграційного об'єднання у політичний союз.

Політична карта світу — політична геопросторова організація людства у глобальному масштабі та відображення її структурних особливостей.

Полюсів (центрів) зростання теорія — теорія територіально-галузових систем, які є стимуляторами регіонального й національного рівня завдяки розвитку й територіальній концентрації *пропульсивних галузей* господарства. Поняття ввели в науковий обіг Ф. Перру, Ж. Будвіль.

Постіндустріальна економіка — економіка у розвинених країнах світу, що характеризується поступовим витісненням традиційних галузей високотехнологічними продуктивними, у яких переважають послуги, пов'язані з інформацією та управлінням види діяльності.

Президентська республіка — різновид республіки, за якого в особі президента поєднано повноваження голови держави і голови уряду.

Природний рух населення — оновлення населення за рахунок смертності та народжуваності, завдяки безперервності яких відбувається зміна поколінь і досягається безсмертя населення окремої території та людської популяції загалом.

Природно-ресурсний потенціал території — сукупність природних ресурсів, які можуть бути реально використані у господарській діяльності за наявних технологій та соціально-економічних відносин.

Продовольча безпека світова — виробництво достатньої кількості продовольства для забезпечення потреб населення світу. Вимірюється кількістю днів, протягом яких споживання може бути забезпечене за рахунок світових запасів. Мінімальний рівень продовольчого забезпечення ФАО розглядає як обсяг світових запасів

продовольства від минулого урожаю, що дорівнює 17% від світового споживання або достатні для задоволення потреб протягом двох місяців.

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО; англ. *Food and Agriculture Organization*, FAO) — організація, головне завдання якої сприяти зростанню виробництва продовольства для задоволення потреб населення; також координація продовольчої допомоги в країнах, що розвиваються, зменшення гостроти проблеми бідності і голоду у світі. Заснована 1945 р. Штаб-квартира ФАО знаходиться у Римі.

Пропульсивні галузі (види діяльності) — найпередовіші галузі для кожного «довгого» циклу економічної кон'юнктури. Для розвинених країн світу — це інформаційні види діяльності, мікроелектроніка, біотехнології, генна інженерія, НДІКР, фінансова діяльність тощо.

Проста держава — єдина централізована держава, яка не має у своєму складі самостійних державних утворень, а має тільки адміністративно-територіальний поділ. Просту державу ще називають *унітарною*.

Протекціонізм — економічна, у тім числі торговельна, політика держави, спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції, а також на завоювання зовнішніх ринків, завданням якої є митна політика.

Прямі інвестиції — вкладення капіталу з метою отримання підприємницького прибутку (доходу), які зумовлені довгостроковим економічним інтересом і забезпечують контроль інвестора над об'єктом інвестування.

П'ятинна економічна діяльність — діяльність, пов'язана з функціями управління або контролю, наслідками якої є ухвалення і виконання рішень у великих організаціях (топ-менеджмент великих підприємств, корпорацій).

Район — складова території переважно великої країни, яка характеризується подібністю історичних, природних, соціально-економічних умов і відіграє важливу роль у житті суспільства.

Регион (лат. *regi, regionis*) — велика територіальна одиниця, яка об'єднує території не менше двох країн, має конкретно визначені межі і подібні природні, історичні, соціально-економічні та культурні особливості.

Регіональна економічна і соціальна географія — навчальна дисципліна, що є складовою суспільної (соціально-економічної) географії, яка вивчає закономірності територіальної організації

світового господарства, економіки, просторових особливостей макрорегіонів, субрегіонів, регіонів та окремих країн світу.

Республіка (лат. *respublica*: *res* — справа і *publicus* — суспільний) — форма державного правління, за якого верховну владу країни формують виборчим шляхом. Вирізняють *парламентську* і *президентську республіки*.

Ринкова економіка — економіка, що розвивається як само-регульована система за законами товарного господарства і ринку. Такими є закони вартості, попиту і пропозиції. Вони регулюють ціни, які встановлюють вільно і врівноважують попит і пропозицію.

Ринок — система взаємовідносин між виробниками і споживачами продукції чи послуг, яка базується на об'єктивних економічних законах.

Рівень економічного розвитку — узагальнююче економічне поняття, яке характеризує ступінь розвитку технологічного способу виробництва, організаційно-економічних відносин, економічної власності і виражається у величині ВНД на одну особу або ВВП на одну особу, в ефективності виробництва, в глибині суспільного поділу праці та інших макроекономічних показниках. У широкому розумінні — стан економіки країни у певний історичний момент.

Рівні економічної діяльності — первинний, вторинний, третинний, четвертинний, п'ятинний.

Розвиток економіки — загальне поняття, яке означає абсолютну і відносну зміну макроекономічних показників, які характеризують стан економіки країни в часі протягом тривалого періоду.

Самбо — нащадки від змішаних шлюбів індіанців і представників негроїдної раси.

Сампроголошена держава (невизнана держава) — світове геополітичне утворення, яке не має загального міжнародного визнання, проте фактично цілковито або частково є суверенною країною. Здебільшого такі держави є субнаціональними регіонами, які відокремились від своїх держав. Деякі з них користуються військовою/економічною/політичною та часто неформальною дипломатичною підтримкою третіх країн, зацікавлених у їхньому існуванні.

Світова організація торгівлі (СОТ; англ. *World Trade Organization*, WTO) — провідна міжнародна економічна організація, що об'єднує 157 держав, на які припадає понад 96% обсягу світової торгівлі. Заснована 1995 р. на базі Генеральної угоди з питань тарифів і торгівлі.

Світове господарство — система національних господарств усіх країн світу, об'єднаних міжнародним поділом та інтеграцією праці і різноманітними економічними взаємозв'язками в господарський організм глобальних масштабів.

Світовий банк — одна з найбільших у світі міжнародних економічних організацій, що надають фінансову допомогу країнам з метою розвитку, до складу якої входять Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та Міжнародна асоціація розвитку (МАР). Заснований 1944 р. після рішення Бреттон-Вудської Конференції. Умовою членства у Світовому банку є співпраця з МВФ, тобто кожна країна-член МБРР повинна спершу стати членом МВФ. Країна-учасник має певну квоту в статутному капіталі банку, і пропорційно до неї розподіляють голоси при прийнятті рішень. До Світового банку Україна вступила 1992 р.

Світовий ринок — компонент світового господарства, представлена глобальною системою обміну товарів і послуг між продавцями і покупцями. Сформувався на засадах міжнародного поділу, інтеграції праці та міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин.

Світовий ринок технологій — сукупність міжнародних ринкових відносин, його суб'єктів із приводу прибуткового використання прав власності на його об'єкти — технології продуктів, процесів та управління.

Сепаратизм (лат. *separatus* — окремий, особливий) — форма сецесіонізму, коли діяльність політичного опозиційного руху пов'язана з досягненням повної політичної незалежності.

Сецесіонізм (лат. *secession* — відхід убік, відділення) — політичний рух, спрямований на вихід частини території держави з її складу (сецесія) з метою формування нової незалежної держави або приєднання до існуючої. Розрізняють дві форми сецесіонізму: *сепаратизм*, *іредентизм*.

Сильна держава (англ. *strong state*) — країна, яка інтегрує суспільство, визначає його колективні цілі, має чітку зовнішньо-політичну стратегію, захищає власний політичний, економічний та соціокультурний суверенітет та нав'язує його іншим державам (сусідам першого, другого та інших порядків).

Складна держава — держава, до складу якої входять інші державні утворення з певним рівнем суверенітету. Види складних держав: федерація, конфедерація, імперія.

Слабка держава (англ. *weak state*) — держава, в якій президент/уряд не в змозі гарантувати безпеку усіх суспільних груп, які проживають на її території.

Соціальна адаптація — пристосування особи/групи осіб до нового суспільного (економічного, соціального, культурного, релігійного тощо) середовища та формування адекватної соціальної поведінки.

Соціальна ефективність — оцінка відповідності результатів господарської діяльності основним потребам і цілям суспільства.

Спеціальна економічна зона — територіальний комплекс з пільговим режимом для іноземних інвесторів (наприклад, Сянган у Китаї).

Спільне підприємство — підприємство, яке утворюють дві або більше компаній, які об'єднуються для заснування іншої компанії. З метою підвищення конкурентоспроможності на іноземних ринках багато компаній створюють спільні підприємства з місцевими партнерами, щоб скористатися їхніми знаннями та досвідом виробничої діяльності на цьому ринку.

Спільний ринок — форма міжнародної економічної інтеграції, що передбачає підписання між країнами-членами договору, який охоплює вільне пересування через кордони цих країн товарів, послуг, капіталів, людей.

Спірна територія — територія, на яку претендують дві або більше держав.

Сталого розвитку концепція — загальна концепція про необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи потребу в безпечному довкіллі. Основою керованості сталого розвитку є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють швидко моделювати різні напрями розвитку, з високою точністю прогнозувати їхні результати та вибрати найбільш оптимальний.

Столиця — головне місто держави, адміністративно-політичний центр країни. Вона зазвичай є місцем перебування вищих органів державної влади і державного управління, вищих судових, військових та інших установ.

Структура господарства — склад і співвідношення головних складових господарства: сфер, секторів, підрозділів, галузей, видів виробництва, видів господарської діяльності.

Субурбанізація — процес стрімкого розвитку приміської зони великих міст (зростання щільності населення, формування значних

осередків економічної діяльності), унаслідок якого формуються міські агломерації.

Суверенна держава — держава, яка має чітко визначену територію, на якій вона здійснює внутрішній і зовнішній суверенітет; постійне населення, уряд, не залежить від інших держав; повноваження і здатність вступати у міжнародні відносини з іншими суверенними державами.

Суспільно-географічна периферія — частина суспільного простору, в межах якого швидкість суспільно-географічних процесів мінімальна або їхній вектор не співпадає з вектором розвитку ядер суспільного життя.

Темпи економічного зростання — виражене у відсотках збільшення реального ВВП за певний період.

Темпи промислового розвитку — відносна величина збільшення промислового виробництва за певний період (або його зменшення — тоді показник має від'ємне значення, %).

Теорія доміно — геополітична теорія, яка стверджує, що політична дестабілізація в одній державі може спричинити порушення порядку в сусідній державі, зумовлюючи до ланцюга подій, який, у свою чергу, може вплинути на низку суміжних держав.

Технологія — наукові методи досягнення практичних цілей.

Технополіс — науково-виробничий територіальний комплекс дослідження, що створює інновації, виробляє і просуває продукцію постіндустріальної інформаційної економіки; часто формується навколо однієї чи декількох науково-освітніх установ (університетів, науково-дослідних інститутів тощо).

Тип країни — об'єктивно сформований і порівняно стійкий комплекс властивих країні умов та особливостей розвитку, який характеризує її роль і місце у світовому співтоваристві на певному історичному етапі.

Тіньова економіка — сукупність необлікованих, нерегламентованих, а також протиправних (поза системою оподаткування) видів економічної діяльності.

Товар — продукт, призначений для обміну на ринку за допомогою купівлі—продажу.

Торговельне сальдо (сальдо зовнішньоторговельного балансу) — різниця між експортом та імпортом країни у вартісному виразі (переважно, доларах США).

Транскордонне співробітництво — спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами (їхніми представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади), органами влади інших держав по обидва боки державного кордону.

Транснаціональна корпорація (ТНК) — компанія (корпорація), яка володіє виробничими підрозділами в декількох країнах. У географічній структурі ТНК вирізняють *базову країну* (країна, в якій розташована штаб-квартира материнської компанії ТНК) й *приймаючі країни* (іноземні країни, в яких ТНК розміщує власні дочірні підприємства або філіали на основі здійснення прямих іноземних інвестицій).

Третинна економічна діяльність (третинна сфера) — діяльність у сфері послуг, таких як транспортування, банківництво, торгівля, освіта тощо.

Унітарна держава (франц. *unitaire*, лат. *unitas* — єдність) — держава з єдиним законодавством і єдиними централізованими органами влади, що не поділена на самоврядні одиниці.

Урбанізація — процес зростання міст і підвищення їхньої ролі в економічному і культурному житті суспільства, поширення міського способу життя у сільській місцевості (*рурбанізація*).

Фактор (чинник) — рушійна сила, причина, істотна обставина явища, або одна із його необхідних умов.

Федеративна держава (федерація, лат. foederatus — об'єднаний у союз) — форма державного устрою, при якій з двох, кількох або багатьох держав (штатів, республік, провінцій та ін.) створюється одна держава зі спільними органами управління і єдиним громадянством.

Фінансова інфраструктура — банки, страхові компанії, фінансові біржі, пенсійні фонди, кредитні спілки, інвестиційні компанії та фонди тощо.

Фордизм — серійна (масова) форма організації виробництва, що застосовується згідно принципу «економії масштабу» (поділ праці «по вертикалі»).

Форма державного правління — система співвідношення між видами влади (виконавча, законодавча, судова) у певній країні. За формою державного правління країни поділяються на республіки і монархії.

Форма державного устрою — територіально-організаційна структура держави, яка встановлює порядок поділу країни на частини та взаємовідносини центральних і місцевих органів влади. Розрізняють унітарні, федеративні і конфедеративні держави.

Фрагментована держава — держава, яка складається з двох або більше територіальних одиниць, відокремлених чужоземною територією або водним простором. Субтипами є «материк—материк», «материк—острів», «острів—острів».

Франчайзинг — форма ліцензування, за якою продавець пропонує діловому покупцеві свою торгову марку і відпрацьовану виробничу систему; у торгівлі технологій — надання материнською компанією права вести справу протягом певного періоду дрібній фірмі, що використовує обладнання першої та реалізовує через неї свою продукцію.

Франшиза — ліцензія великої та відомої фірми дрібному підприємцеві на продаж продукції чи надання послуг під її маркою (товарним знаком). Франчайзинг забезпечує швидке територіальне розповсюдження успішних торговельних марок.

Центральне місце — населений пункт будь-якого рангу, де розміщені підприємства сфери послуг, які обслуговують це та інші поселення у системі центральних місць. Поняття запровадив В. Кристаллер.

Цивілізація — форма суспільного життя людей, якій властиве відтворення власної матеріальної і соціально-політичної структури відносин на основі пріоритету властивих їй духовних норм, цінностей, ідеалів і життєвих сенсів.

Цифрова економіка (англ. *digital economy*) — діяльність, у якій ключовими засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані — як числові, так і текстові; базується на інформаційно-комунікаційних і цифрових технологіях, стрімкий розвиток та поширення яких впливає на традиційну (фізично-аналогову) економіку, трансформуючи її від економіки споживання ресурсів до економіки, що створює ресурси.

Цінове лідерство — позиція фірми на ринку, що дає їй можливість продавати свою продукцію за високими цінами завдяки високій якості продукції та обслуговування.

Чинники геопросторової організації виробництва — сукупність необхідних і детермінованих відносин між об'єктом і місцем його розташування. У вартісній формі відображені у витратах

виробництва та їхній структурі, в натуральній формі — у питомих витратах на одиницю продукції. До факторів розміщення належать витрати на сировину, матеріали і напівфабрикати, паливо й енергію, робочу силу, основний капітал. До факторів розміщення також відносяться ті, що зумовлені економічною політикою держави: податки, тарифи тощо.

Четвертинна економічна діяльність — види діяльності, залучені до збору, опрацювання інформації та маніпулювання нею.

Широкий асортимент — кількісна і якісна характеристика товарної пропозиції, яка відображає різноманітний набір товарів (послуг), їхніх видів, типів тощо, об'єднаних за певною ознакою.

Штандорту теорія (нім. *standort* — місце стояння) — теорія розміщення виробництва, створена А. Вебером завдяки математичному аналізу впливу головних факторів розміщення: транспортних витрат, витрат на оплату праці й агломераційні економії.

Навчальне видання

КУЗИК Степан Петрович

КОТИК Любов Іванівна

ВАНДА Ірина Володимирівна

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ (розвинені країни)

Технічний редактор *Світлана Сенік*

Комп'ютерний набір *Юрій Борсук, Ірина Ванда, Любов Котик*

Художнє оформлення *Людмила Войтович*

Умовн. друк. арк. 7,9

Тираж 300 прим. **Зам.**

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК №3059 від 13.12.2007 р.

Друк ТзОВ «Простір-М»

вул. Чайковського, 8, м. Львів, 79000.

Тел.: (032) 261-09-05, e-mail: prostir@litech.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 2167 від 21.04.2005 р.